



GA 186



IZAZOV VREMENA

RUDOLF STEINER

GA 186

U ovim predavanjima, održanim upravo u danima nakon završetka Prvog svjetskog rata, Steiner opisuje nove promjene u mehanici, politici, i ekonomiji kao i nove mogućnosti i nove sustave na Zapadu i na Istoku. Otkriva njihove potencijale ali također i opasnosti njihove zlouporabe. Također raspravlja socijalne i antisocijalne instinkte, duhove Starog zavjeta u sadašnjem nacionalizmu, i prirodene sposobnosti različitih nacija. Izvorni naslov je: *Die soziale Grundforderung unserer Zeit*. Predavanja su održana u Dornachu, Švicarska, studeni/prosinac, 1918.

SADRŽAJ

- | | | |
|---|--|----------------------------------|
| 1 | <u>Istok i Zapad s duhovnog gledišta</u> | <i>Dornach, 29 studenog 1918</i> |
| 2 | <u>Sadašnjost s gledišta sadašnjosti</u> | <i>Dornach, 30 studenog 1918</i> |
| 3 | <u>Mehanistički, eugenički i higijenski aspekti budućnosti</u> | <i>Dornach, 1 prosinca 1918</i> |
| 4 | <u>Socijalni i antisocijalni instinkti</u> | <i>Dornach, 6 prosinca 1918</i> |
| 5 | <u>Duhovi Starog zavjeta u sadašnjem nacionalizmu</u> | <i>Dornach, 7 prosinca 1918</i> |
| 6 | <u>Prirodene sposobnosti nacija svijeta</u> | <i>Dornach, 8 prosinca 1918</i> |

I.

ISTOK I ZAPAD S DUHOVNOG GLEDIŠTA

29 studenog 1918

Na mom posljednjem predavanju koje se bavi sadašnjim događajima, skrenuo sam vašu pažnju na potrebe socijalnog poretka koje proizlaze iz impulsa modernog doba. Moram odmah naglasiti činjenicu da ja nikako ne želim razviti program. Svi znate kako malo važnosti dajem takvim stvarima. Oni su čiste apstrakcije. Ono što sam raspravljao s vama nije apstrakcija, već stvarnost. Stvar sam na slijedeći način izrazio različitim osobama s kojima sam, tijekom zadnjih nekoliko godina, govorio o ovim pokretačkim socijalnim silama kao o nečemu neizbježnom. Rekao sam da će ono što želimo pokazati, što je nešto potpuno različito od apstraktnog programa, preko vlastite veze s pokretačkim silama povijesti u svijetu biti realizirano unutar slijedećih dvadeset ili trideset godina. „Vi imate izbor” — tada sam se mogao tako izraziti jer su ljudi još imali izbor, kao što ga sada više ne posjeduju — „Vi imate izbor između usvajanja racionalnog stava i prihvatanja ovakvih stvari, i kasnijeg shvaćanja da će do tih stvari doći na kaotičan način kroz kataklizme i revolucije”. U tim stvarima u tijeku ljudske povijesti nema druge alternative, i danas smo jednostavno suočeni sa zahtjevom shvaćanja ovakvih stvari kako proizlaze iz impulsa koji zaista djeluju u svijetu. Kao što sam u više navrata izjavljivao, ovo nije vrijeme kada svaka osoba može reći da vjeruje da će se dogoditi ovo ili ono ili bi se trebalo dogoditi, već je ovo vrijeme kada može efikasno govoriti s obzirom na nužnosti doba samo osoba koja može percipirati što je to što u sebi nosi pokretačku silu za svoju realizaciju u tijeku vremena.

Sada, najvažnije je razumjeti da mi nije moguće dati vam išta više od skice onog što sam prinuđen vidjeti kao nužnost koja utjelovljuje impuls za realizaciju. Da bi se povezali s onim što je već rečeno, danas ću ukratko ponoviti o čemu sam tada govorio, odnosno, da konfuzija u socijalnoj strukturi koja je postupno dovela do ovih nedavnih katastrofičnih događaja u cijelom svijetu mora biti prekinuta, i imperativ je zamijeniti je onom trostrukom organizacijom socijalne strukture o kojoj sam vam govorio na našem zadnjem susretu. Vidjeli ste da bi posljedica ove trostruke organizacije bila raspodjela u odvojene sfere onoga što je dosada činilo, na konfuzan način, temelj naizgled unitarne organizacije države.

Ona bi bila raspodijeljena između tri sfere, od kojih sam prvu označio kao politički, ili sigurnosni, poredak; drugu, kao sferu socijalne organizacije, ekonomske organizacije; treću, kao sferu slobodnog duhovnog stvaranja. Te tri sfere bi bile integrirane nezavisno jedna od druge, svaka na svoj način. Zaista, to će se pokazati unutar nekoliko slijedećih desetljeća čak i onim osobama koje to danas ne žele razumjeti. Velike opasnosti prema kojima svijet nastavlja ići izbjeći ćemo jedino ako nastojimo razumjeti ove stvari, ali nećemo ih razumjeti ukoliko ih temeljito ne proučimo. Da ono što slijedi ne bi bilo pogrešno shvaćeno, još bi jednom želio naglasiti da nije naš posao niti da stvaramo socijalnu raspravu niti da raspravljamo na bilo koji samo teoretski način. U svijetlu naših

nedavnih prikaza, već ste vidjeli da socijalno pitanje stvarno postoji, da mora biti prihvaćeno kao čimbenik, kao realnost, i da se može dohvatiti i razumjeti jedino na isti način na koji se moraju razumjeti prirodne pojave.

Već ste vidjeli da sve što sam prošle nedjelje ovdje predstavio, da sačinjava nužne impulse koji vode u budućnost, takve prirode da zamijeni, na pravedan i legitiman način, elemente u našoj socijalnoj strukturi zaostale iz drevnih vremena, elemente koji je prožimaju sasvim destruktivno. Posebno ako dublje promislite o praktičnim učincima onog što sam govorio prošle nedjelje, vidjeti ćete da su ti praktični učinci socijalne organizacije o kojoj sam govorio takvog karaktera da mogu na odgovarajući način zamijeniti ono što oni koji sebe zovu socijalistima ali koji žive u iluzijama više nego u stvarnostima, žele prevladati na nepraktičan način. Ono što treba biti zamijenjeno — pošto vam postane jasno nakon dubljeg promišljanja nad onim što je rečeno prošle nedjelje — je članstvo socijalne strukture prema klasama. Ono što treba postići u skladu s periodom svijesti u kojem živimo, petoj post-atlantskoj epohi, je da ljudsko biće kao takvo treba zauzeti mjesto drevnih razdioba prema klasama. Iz tog razloga bilo bi pogubno ako bi ono što sam razvio ovdje pred vama prošle nedjelje bilo pobrkano s nečim što je u našoj sadašnjoj socijalnoj organizaciji ovjekovječeno iz prošlih era. U našu socijalnu organizaciju ulazi nešto iz perioda Grčke što treba biti zamijenjeno prema principima koji utječu na svjetske događaje. Razgraničenje čovječanstva prema drevnoj grčkoj klasifikaciji na muža, ratnika, i učitelja mora biti zamijenjeno upravo onim na što sam vam skrenuo pažnju prošle nedjelje. Razgraničenje po klasama je ono što donosi kaos u našu suvremenu socijalnu strukturu. To razgraničenje će biti zamijenjeno činjenicom da ljudska bića ni na koji način neće biti podijeljena po klasama u organizaciji društva o kojoj sam vam prošle nedjelje govorio. Po samoj prirodi stvari te klase će potpuno nestati. U tom smjeru se kreće povijesna nužnost.

Čovjek, kao živo biće a ne kao apstrakcija, treba uspostaviti vezu između tri sfere društva. Mi se nikako ne bavimo razgraničenjem prema klasama, kao muževi, vojnici i učitelji, kada kažemo da moramo ići prema političkoj pravdi, ekonomskoj organizaciji, i slobodnom duhovnom stvaralaštvu. Ono što to znači je da veze trebaju biti integrirane na taj način, i da će za ljudska bića biti moguće da pripadaju jednoj klasi kada su veze na taj način integrirane. Ljudsko biće egzistira unutar socijalne strukture i ono samo formira poveznicu među različitim elementima integriranim u te veze. Neće biti odvojene ekonomske klase, odvojene klase proizvođača, već struktura ekonomskih veza. Na isti način, ne bi bilo posebne klase "učitelja" već bi veze bile takve da bi duhovno stvaranje bilo slobodno u svojoj vlastitoj prirodi. Slično tome, ne bi bilo odvojene klase vojnika, već bi bio napravljen napor da se postupno na slobodan demokratski način postigne za prvu sferu socijalnog poretka ono za što se bezglava borba sada nastavlja u ime sve tri sfere.

Sama bit stvari je istina da prijelaz od drevnih vremena u moderna vremena čini imperativom da ljudska bića trebaju zauzeti svoje mjesto u svijetu. Nema mogućnosti za doći do razumijevanja zahtjeva našeg doba drugačije nego stjecanjem sposobnosti razumijevanja ljudskih bića. To se može postići, naravno, jedino na osnovu onih percepcija koje znanost o duhu dovodi na svijetlo.

Kao što sam nedavno izjavio, ono što sam razvio pred vama treba gledati kao nasuprot opće pozadine svjetske povijesti. Predstavio sam neke stvari koje sadržava povijesni *tableau*. Da bi sada mogli nastaviti dalje u opisivanju takvih uvjeta kako sam počeo objašnjavati prošle nedjelje, danas želim postaviti temelj nekako više izveden iz okultnih izvora da bi vam razjasnio da način bavljenja ovim stvarima ne može biti onaj u kojem svaka osoba promišlja nešto za sebe krajnje zanemarujući prisutne činjenice, već da je način bavljenja ovim stvarima gledati ih u skladu s stvarnim kretanjima događaja. Tu moram poći od izjave da je prva nužnost u razvijanju socijalne strukture temeljiti je na socijalnom razumijevanju. Zaista, upravo je to stvar koja je nedostajala desetljećima. Oblast u koju smo sada zašli je ona u kojoj je napravljeno najviše promašaja. Velikoj većini ljudi u položaju vođenja krajnje je nedostajalo socijalno razumijevanje. Ne iznenađuje, prema tome, da ovakvi revolucionarni pokreti kakve sada imamo u Srednjoj Europi ljudima izgledaju kao nešto što niče iz zemlje, nešto za što nisu pripremljeni. Ne dolaze kao nešto neočekivano ljudima koji imaju socijalnog razumijevanja ali bojim se da će ljudi i dalje biti prožeti raspoloženjem kakvim su bili prožeti prije godine 1914. Baš kao što je Svjetski rat, očito se nadvivši nad glavama svih u to vrijeme, došao kao iznenađenje, ljudi će se još uvijek ponašati i u vezi vitalnijih stvari upravo na isti način. Oni će nastaviti spavati dok se socijale pokret, koji se širi cijelim svijetom, ne sruči na njih. Zbog flegmatičnih navika mišljenja koje sada karakteriziraju čovječanstvo, to spriječiti može biti jednako nemoguće kao što je bilo i spriječiti čovječanstvo da dopusti sadašnjoj katastrofi da ga zahvati nepripremljenog.

Ono što je najbitnije od svega je naučiti istinu da ljudska bića ne mogu voditi sebe na ovaj ili onaj način u raznim dijelovima svijeta prema apstraktnim idejama, već da, u trenutku kada njihovo ponašanje može imati socijalne posljedice, moraju izabrati smjer u skladu s time kako ih nagone impulsi koji postoje u nizu kozmičkih događaja u koje je sam čovjek integriran. Elementarna činjenica je krajnje ignorirana od ljudi još i danas. Ovo govorim na osnovu iskustva, jer sam zadnjih godina bio prinuđen raspravljati ove stvari s ljudima koji pripadaju raznim zanimanjima i klasama, i znam s kakvim se odgovorom susreće kada se raspravljaju ove stvari. To se odnosi na činjenicu da ljudi Istoka i Zapada — a svatko će imati udjela u budućem oblikovanju stvari — uopće nisu slični u svojim impulsima, i različiti su u onom što hoće za sebe. Zaista, ako obratimo pažnju na socijalno okruženje koje nam je najbliže, nećemo doći do jasne prosudbe kakvi su postupci stvar nužnosti u svijetu. Dosežemo jasnu predodžbu samo kada — i još jednom moram upotrijebiti ovaj izraz — formiramo sud o stvarima prema impulsima koji postoje u univerzalnom tijeku događaja. Narodi Zapada, zapadno europske države i njihov dodatak Amerika, reći će svoje. Narodi Istočne Europe, s njihovim azijskim zaledem, reći će svoje tijekom slijedeće dvije ili tri dekade, ali njihov način govora među njima samima veoma će se razlikovati, jer ljudska bića i razni dijelovi svijeta nužno imaju različite koncepcije s obzirom na ono što čovjek osjeća i neizbježno mora osjećati kao nužnost njegovog ljudskog dostojanstva i njegove prirode kao čovjeka.

Ne možemo raspravljati ove stvari ukoliko jasno ne vidimo da se u budućnosti nužno moraju pojaviti događaji koje bi ljudi u najboljem slučaju izbjegli. Prošle nedjelje sam vam rekao da je jednostavno nemoguće da uspješne, plodonosne socijalne ideje budu otkrivene bilo kojim putem osim onog koji vodi u potragu za istinom izvan praga obične fizičke

svijesti. Unutar granica obične fizičke svijesti nema uspješnih socijalnih ideja. Iz tog razloga, kao što sam objasnio prošle nedjelje, ove socijalne ideje, koje su stvarno uspješne, moraju doći do ljudi. Ali ova izjava u isto vrijeme obuhvaća da u budućnosti netko neće ustuknuti od upoznavanja sebe, koliko je moguće za pojedinu osobu, sa stvarnom prirodom praga duhovnog svijeta. Unutar granica svakodnevnog života i znanosti, čovječanstvo dugo može nastaviti svojom utabanom stazom bez da se upozna s pragom duhovnog svijeta. Na ovim poljima možemo isto tako napredovati što je i nužno. Ali, što se tiče socijalnog života, nije moguće napredovati bez davanja pažnje onom što se tu zove prag duhovnog svijeta. Unutar ljudi današnjice postoji — još nesvjesno, naravno, ali sve više izbijajući gore u svijest — impuls da dođe do takve socijalne strukture da svakoj osobi dopusti da bude, kao što joj priroda zahtijeva, ljudsko biće.

Svakako ne jasno, a ipak na instinktivan način, ljudi u svim regijama zemlje osjećaju značenje ljudskog dostojanstva, egzistencije vrijedne ljudskog bića. Apstraktni socijalni demokrat sadašnjeg vremena vjeruje da je jednostavna stvar na internacionalan način izraziti značenje ljudskog dostojanstva, ljudskih prava, itd. To se ne može. Ako će se te stvari izraziti, imperativ je imati na umu istinu da stvarni pojam ljudskog bića nerazdvojno pripada iza praga duhovnog svijeta, pošto čovjek zaista pripada svijetu duha i duše. Drugim riječima, istinita i velika koncepcija o tome što ljudsko biće jest može nam doći jedino od iza praga duhovnog svijeta.

U stvarnosti, koncepcija i dolazi iz tog izvora. Čak i ako vam Amerikanac, Britanac, Francuz, Nijemac, Kinezi, Japanac ili Rus govore o ljudskom biću, izražavajući sasvim nezadovoljavajuće koncepcije i ideje, ipak u njegovoj podsvijesti živi nešto mnogo obimnije, ali nešto što treba jasno dosegnuti. Ta mnogo obimnija stvar koja tamo boravi bori se da se popne u svijest. Drugim riječima, možemo reći da je povijesna evolucija napredovala do točke gdje slika ljudskog bića živi u srcima ljudi. Bez davanja pažnje toj slici ljudskog bića, nije moguće razviti nikakvo socijalno razumijevanje. Ta slika je živa ali živi jedino u podsvijesti. Trenutak u kojem teži gore u svijest i stvarno tamo ulazi, može se dohvatiti jedino pomoću sposobnosti koje pripadaju obliku svijesti koji je u svojoj prirodi nadčulan — barem, pomoću tih sposobnosti na konceptualnom polju, pošto su razmotrene čvrstim zdravim razumom.

Slika ljudskog bića živi u onim osobama koje su sada uključene u socijalnu borbu koja može ostati nesvjesna i jedino instinktivna utoliko što nedostaje impuls da se stvari vide jasno. Ako, međutim, postoji želja da se dođe do jasnoće, to se jedino može obasjavajući stvar svjetlom koje dolazi s druge strane praga. Tada objektivnom duhovnom promatraču postaje očito da se slika ljudskog bića koja instinktivno vreba u ljudskim dušama veoma razlikuje kod naroda koji pripadaju Zapadu i onih koji pripadaju Istoku. To će u budućnosti postati enormno važno pitanje. Ono igra ulogu u svim aktualnim stanjima. Igra ulogu u ruskom kaosu, u revoluciji u Srednjoj Europi, u konfuziji koja je na ranom stupnju na Zapadu, čak sve do Amerike. Drugim riječima, ono što je u procesu razvijanja ako će se razumjeti treba gledati u svjetlu nadčulne svijesti. Mora biti dosegnuto pomoću sposobnosti koje su izvedene iz nadčulne svijesti.

Nema pristupa sa strane osjetilne svijesti koji će nam omogućiti da shvatimo što živi instinktivno kao slika čovjeka i kod naroda Zapada i Istoka.

Međutim, da bi došli do tog razumijevanja, nužno je da se upoznate s dvije stvari. Najprije, s osobitim načinom na koji se nešto što zapravo opsjeda podsvijest osobe uzdiže u stvarnu nadčulnu svijest. Osoba na dva različita načina preko Čuvara praga uči kako se nešto što se kaotično komeša u njenim instinktima i ne pripada osobi, jer osobi pripada samo ono što svjesno dohvati, pojavljuje pred njom. Stvari koje instinktivno obuzmu osobu u jednom slučaju se pojavljuju pred Čuvarom praga na takav način da izgledaju kao vanjske percepcije. To se u stvari halucinacija, vanjska percepcija, pojavljuje pred osobom i predstavlja sebe kao nešto percipirano izvana. To je karakter aveti. Kada nešto što je kaotično i instinktivno živjelo u pojedincu postane jasno poznato u prisutnosti Čuvara praga, gdje svi instinkti nestaju i sve počinje biti svjesno poznato i uzimati svoje mjesto u slobodnom duhovnom životu, takav instinktivni živi element može se pojaviti kao avet. Osoba se tada toga oslobodila kao instinkta. Nema razloga za strah zbog činjenice da se takva stvar pojavljuje kao avet. To je jedini način na koji je se osoba može riješiti. Ona je vidi u vanjskoj objektivnosti i ono što se kaotično komeša unutar nje stvarno je ispred nje u obliku aveti. To je jedan od oblika.

Drugi oblik u kojem se ovakva instinktivna stvar može pojaviti je noćna mora. To nije vanjska percepcija već tiranski osjećaj ili naknadni učinci u formi vizije nečeg što nekog proganja. To je imaginativni doživljaj ali u isto vrijeme može biti osjećano kao noćna mora. Ono što u osobi postoji instinktivno mora se manifestirati, bilo kao noćna mora, bilo kao avet, ako će biti dovedeno u svijest.

Baš kao što se svaki instinkt koji živi u osobi mora postepeno dići na viši nivo bilo kao avet ili kao noćna mora, ako će osoba postati potpuni čovjek, tako se mora i ono što živi nesvjesno i instinktivno kao osjećaj ljudskog dostojanstva, kao što se slika čovjeka na Zapadu i Istoku pojavljuje u ovoj ili onoj formi i biva od njega shvaćena ali shvaćena primarno preko čvrstog zdravog razuma. Dakle, može se dogoditi da praktični duhovni znanstvenik bude mogao pokazati da se neke stvari javljaju kao noćne more, druge kao aveti. Ono što duhovni znanstvenik doživljava na osnovu svojih opservacija izraziti će riječima primjenjivim na povijesne ili druge koncepcije da bi učinio mogućim da ono što je doživio bude čvrstim zdravim razumom dosegnuto od onih koji još ne posjeduju okultne sposobnosti nužne za viđenje tih stvari.

Činjenica da osoba ne promatra ove stvari nije ni najmanji valjani razlog da ih ne prihvati, jer je sve percipirano prezentirano u takvim konceptima da se mogu dosegnuti čvrstim zdravim razumom. Povjerenje u osobu koja te stvari vidi ne bi trebala ići izvan vjerovanja da ona može dati sugestije. Nije joj nužno vjerovati jer, jer ako osoba mirno bez predrasuda upotrijebi svoje vlastite snage, sve što je deklarirano kao istina može se uvijek dosegnuti čvrstim zdravim razumom.

Sada, situacija je takva da se oni instinkti koji žive na Zapadu, čineći sliku ljudskog bića i težeći prema socijalnoj strukturi, pred Čuvarom praga pojavljuju kao aveti. Slika ljudskog bića koja živi u ljudima Istočne Europe s njihovim azijskim zaleđem, manifestira se kao noćna mora. Okultna činjenica je jednostavno da, ako pitate Amerikanca, a to je

najupadljivije u slučaju Amerike, da opiše što osjeća da je slika pravog ljudskog dostojanstva, i na toj slici radite na okultni način i prenesete je cijelim putem do Čuvara praga, i zatim promatrate što doživljavate u njegovoj prisutnosti u vezi s tom slikom, ona se pred vama javlja kao avet. Ako nagovorite Azijata ili upućenog Rusa da opišu što oni shvaćaju kao sliku čovjeka, to će na vas djelovati, ako je preneseno sve do Čuvara praga, kao noćna mora.

Ono što vam ovdje govorim samo je opis okultnog doživljaja koji ima svoju osnovu u povijesnim impulsima i događajima jer ono što instinktivno poprima oblik u srcima i dušama ljudi izrasta također i iz povijesnog supstrata. Narodi Zapada — Britanci, Francuzi, Talijani, Španjolci, Amerikanci — zbog određenog povijesnog poticaja tijekom njihova razvoja od drevnih vremena sve do njihova sadašnjeg stanja, dopustili su da se u njihovim srcima ukorijeni, ne u punoj jasnoj svijesti već na instinktivan način, takva slika ljudskog bića kakva se može opisati ako na adekvatan način proučimo povijesni poticaj.

Te slike istočnog i zapadnog čovjeka moraju biti zamijenjene s onim što se zapravo otkrije pomoću duhovno znanstvenog istraživanja. Samo to može postati osnova za pravi socijalni poredak, ne za onakav kojim će dominirati bilo aveti bilo noćne more. Ako na pravi način istražujemo pitanje zašto je zapadna slika ljudskog bića avet, otkriti ćemo, nakon uzimanja u obzir svih povijesnih supstrata, da avet drevnog Rimskog carstva leži na dnu instinkta koji su doveli do slike ljudskog bića u zapadnom dijelu svijeta. To su instinkti koji su sada vodili, na primjer, do takozvanog Wilsonova programa za Zapad, koji je bio toliko hvaljen. Sve što se postepeno razvilo tijekom povijesti što posjeduje potpuno staromodan karakter, odnosno, lucifersko-ahrimanski karakter, i nije pogodno za neposrednu sadašnjost već je avet iz ranijih doba, sačinjava avet rimokatoličanstva. Naravno, u zapadnoj kulturi ima mnogo toga što uopće ne pripada rimokatoličanstvu. U englesko govorećim oblastima naći ćete naravno mnogo toga što nema takvu vezu. Čak i u latinskim zemljama postoji mnogo toga što nema vezu s rimokatoličanstvom. To, međutim, nije ono što je važno. Važna stvar je slika ljudskog bića utoliko što treba ući u socijalnu strukturu. U svim tim regijama to je potpuno instinktivno determinirano onim što se oblikovalo unutar rimske kulture. To u cijelosti nastavlja biti proizvod latinskog načina razmišljanja, pripadajući četvrtoj post-atlantskoj kulturi. To nije nešto što zaista posjeduje život već nešto što posjećuje sadašnjost kao sablast umrlog. To je avet koja se pojavljuje objektivnom okultnom promatraču kada poduzima oblikovanje slike onog što je intencija napraviti dominantnim u svijetu pod utjecajem Zapada.

Nema svrhe davati tvrdnje u vezi ovih stvari bez nužnog znanja. To više nije u skladu sa statusom čovječanstva u sadašnjoj epohi. Ono što treba uzeti u obzir je nužnost stjecanja kasnog pogleda na ove stvari. Sablast rimokatolicizma često posjećuje Zapad. Kada sam nedavno skrenuo vašu pažnju na buduću sudbinu raznih naroda Zapada, posebno Francuza, to je usko povezano s činjenicom da su se najčvršće od svih držali rimske sablasti. Njihov cjelokupan instinktivni temperament i temeljni karakter ne bi im dopustio da se riješe te rimske sablasti. To je, dakle, jedan aspekt stvari, koji se odnosi na Zapad.

Drugi aspekt je da određena slika ljudskog bića, u mjeri da ono treba uzeti svoje mjesto u socijalnoj strukturi, dominira također i na Istoku. Ta slika je takvog karaktera da tamo

čak i sada kroz samu nužnost stvari teži da dođe do nečega o čemu sam uvijek govorio. Šesta kulturalna epoha je u svom pripremnom stupnju u Istočnoj Europi. Međutim, ako stvari gledamo, sa stajališta sadašnjeg doba, ono što je još živo u Istočnoj Europi, uključujući njeno azijsko zaleđe, još nije slika ljudskog bića koje će u budućnosti biti razvijeno na prirodan način čak i premda je i danas dužnost čovječanstva da je razvije kroz znanje. Upravo suprotno, to je slika koja se javlja kao noćna mora kada je uzmemo i pristupimo Čuvaru praga da bi je tamo promatrali .

Ta se slika, zauzvrat, javlja kao noćna mora jer su instinkti koji su hranjeni na Istoku i postaju djelotvorni u determinaciji te slike hranjeni od sile, koja još nije savršena. Ta sila neće dostići svoj najviši nivo razvoja sve do budućeg vremena, sve do šeste post-atlantske kulturalne epohe. Ova sila u stvari treba impuls da je podrži. Prije nego se probudi svijest — a svijest se mora, zaista, prvo probuditi na Istoku — ova sila zahtijeva instinktivnu osnovu. To je ta instinktivna osnova, još živuća u narodima Istoka kada oblikuju svoju sliku čovjeka, koja djeluje kao noćna mora. Baš kao što svi preostali impulsi rimokatolicizma kao drevni dugotrajni impulsi imaju svoj utjecaj na formiranje čovjekove slike na Zapadu, tako i ova instinktivna osnova djeluje kao noćna mora ali ona koja će dati podršku, čiji učinak će biti upravo dovođenje ljudi Istoka do točke oslobođanja od noćne more. Taj učinak je čudan, djelujući baš kao noćna mora kada je prevladana nakon što smo se probudili i jasno vidjeli što se zaista dogodilo. Ta sila koja mora raditi na Istoku nije nešto iz prošlosti, već prije nešto što po prvi puta djeluje u našoj vlastitoj epohi. Izgrađena je od sila upućenih iz britanskog carstva. Baš kao što je slika ljudskog bića na Zapadu pretvorena u sablast kroz stimulans rimokatolicizma, na taj način je i slika ljudskog bića tako utisnuta u dušu na Istoku da ono što će se nastaviti dugo u budućnost kao poduhvat britanskog carstva postaje noćna mora.

Ove dvije stvari proizvode rezultat da ono što je u rimskom carstvu bilo svjesno nastavlja živjeti nesvjesno na avetinjski način na Zapadu. Britansko-američki impuls prema svjetskom carstvu koji je u procesu pripreme i aktivan je u sadašnjoj epohi, manifestira se kao noćna mora, kao protu sila noćne more da bi se narodi Istoka mogli probuditi do svjesne i odgovarajuće slike čovjeka.

Nije ugodno ove stvari izjavljivati u sadašnje vrijeme, slušati ih je jednako neugodno. Jednostavna je istina, međutim, da smo stigli u epohu evolucije svjetske povijesti kada se ništa ne može postići ukoliko ljudi ne spoznaju stvari u svijetu na osnovi njihova znanja, njihove pune svjesnosti, i zaista se objektivno ne upoznaju s onim što postoji u svijetu. Nikako drugačije ne može se napredovati. Ono što se događalo u naše vrijeme je takve prirode da u izvjesnom smislu ljude prisiljava da preokrenu smjer tih događaja. To se ne smije duže nastaviti ovakvim putem, baš kao što su ljudi dozvolili sebi da dugo vremena budu prisiljeni misliti na određeni način, oni će ponovno sebi dopustiti da budu prisiljeni misliti potpuno drugačije misli iz jednostavnog razloga jer je u određenoj oblasti Zemlje sve preokrenuto gore dolje. Danas je moguće upoznati ljude koji su se, unutar nekoliko tjedana odjednom razvili od galantnih rojalista u ekstremne republikance i svakakve druge stvari koje se mogu zamisliti. Ništa se korisno za čovječanstvo prethodno nije moglo izvršiti od onih koji su bili rojalisti iz prinude, i ništa korisno sada ne može doći od onih koji su

sada socijalisti preko prinude, ili koji su čak postali boljševici nakon što su bili pravi rojalisti. Postoje čak i takvi pojedinci.

Ono što je nužno nije ni jedna ni druga od ovih stvari. Ono što je nužno je da dođemo do toga da vidimo da može biti blagotvorno samo ono što proizlazi iz slobodne odluke slobodne ljudske duše, odnosno, ono što ljudsko biće odlučuje za sebe koristeći svoje snage refleksije, koristeći svoje srce a najviše od svega svoj uvid. To je ono što je stvarno bitno. Inače, stalno ćemo vidjeti da se stvari gledaju na ovaj ili onaj način pod prinudom okolnosti. Osoba koja je prije šest tjedana Ludendorff-a smatrala velikim feldmaršalom i koja ga danas naziva kriminalcem, na primjer, ako nema razloga za oba ta suda i ne može ih formirati kroz slobodnu odluku slobodnog srca, od jednako je malo koristi za evoluciju čovječanstva u oba ta slučaja. Nije dovoljno da je izjava apstraktno točna, premda je općenito jedna izjava pogrešna kao i druga, već trebamo razviti sposobnost za formiranje stvarnih prosudbi. U tome vam znanost duha može biti stvarno izvrstan vodič.

Stalno sam bio obavještavan da se izjave koje dajem ovdje ili drugdje na polju znanosti duha smatraju teškim za razumjeti. To je jednostavno zbog činjenice da ljudi na ove stvari stvarno nemaju volje u punoj mjeri primijeniti njihov čvrsti zdrav razum. One se smatraju teškim za razumjeti jer ljudima nisu dovoljno udobne da bi ih se uhvatili.

Tijekom tih refleksija dao sam razne izjave s obzirom na ovu takozvanu ratnu katastrofu zadnjih godina i njeno porijeklo. Nadam se da će ono što se događalo zadnjih nekoliko tjedana biti gledano kao potpuna potvrda onog o čemu sam mnogo godina govorio vama i drugima u odnosu na ove stvari. Ne dolazi do ničeg što nije u skladu s onim što se ovdje tvrdilo. Zaista, možete vidjeti kartu koju sam ovdje nacrtao prije više godina kako se upravo ovih dana ostvaruje.

Međutim, ono što je ovdje kazano, ne smije se uzeti u smislu propovijedi nedjeljom poslijepodne, već u svrsishodnom smislu; odnosno, kao nešto izjavljeno na osnovu stvarnih pokretačkih sila koje su se realizirale ili su na putu realizacije. Iz tog razloga neću oklijevati više puta skrenuti vašu pažnju na pitanja određenih metoda, čak i ako to uključuje ponavljanje. Ta pitanja metoda su najvažnija od svega na polju duhovno znanstvenog znanja, koje je za naše doba nužno. Ono što znanost o duhu radi od naših duša daleko je važnije nego sakupljanje čisto apstraktnih upoznavanja s ovom ili onom istinom.

Možemo u više navrata promatrati da je vrsta duševne strukture do koje dolazi kroz duhovnu znanost pogodna upravo za shvaćanje neposrednih događaja vremena. Koliko sam tijekom ovih godina često naglašavao činjenicu da je stvarno strašno da ljudi stalno ponavljaju, kao što su to radili, lako pitanje, „Koga kriviti za svjetsku katastrofu ovog rata? Da li su to Centralne sile ili Antanta? Ili je to tko zna tko?” Na ta pitanja kao koga kriviti za rat jednostavno se ne može odgovoriti u bilo kom temeljnom smislu. Ono što je zbilja bitno je korektan i određen iskaz pitanja. Samo tako možemo doći do dovoljnog, temeljnog, stvarnog uvida, ali je u slučaju mnogih osoba sadašnjeg vremena krajnje beskorisno apelirati na taj uvid. Na primjer, mnogo toga što se sada izvještava iz Pariza podsjeća me na druge stvari koje počinjavaju na ovoj nesretnoj situaciji, stvari koje su se ranije dogodile u Berlinu ili drugdje. To nije stvar bilo kakve posljedice formirati sud u skladu s time što je

dopušteno ili što nije dopušteno — posebno sud o pitanju o kojem se radi — ali ono što je važno je da taj sud treba biti formiran na osnovu slobodnog razmatranja, formiran od samog slobodnog uma. To je ono što je zaista važno.

Ako se sjetite raznih stvari koje sam proteklih tjedana ovdje izjavio, vidjet ćete da su u međuvremenu događaji potvrdili mnoge moje izjave. Na primjer, objasnio sam vam da je krajnje pogrešno raspravljati ove stvari na takav način, toliko zadovoljavajući za mnoge osobe, tako da se na strani Centralnih sila otkrije ono što se zove „krivnja” u vezi s Prvim svjetskim ratom. Ali sam vam rekao da su vlade Centralnih sila doprinijele Prvom svjetskom ratu na bitan način preko njihovih idiotskih metoda. Ono što sam vam objasnio čak i na nedavnim predavanjima tijekom ovog tjedna je potpuno potvrđeno otkrićima napravljenim od vlade Bavorske. Oni, to jest, publikacija pisama razmijenjenih između vlade Bavorske i bavarskog izaslanika u Berlinu, grofa Lerchenfeld-Koefering, u potpunom je suglasju s mojim objašnjenjima. Preko ovakvih događaja slika koju sam vam davao godinama, koju sam morao dati na takav način da sam stalno ulazio u trag unatrag do prave forme pitanja u vezi njih, postajati će jasnija. To je određena usluga — čak i ako se ovakve stvari sada mogu otvoreno spominjati — koja je poduzeta od ovog Kurt Eisner-a u objavljivanju ovih stvari, usluga od onoga tko je na čudan način došao iz zatvora na mjesto premijera. U vrijeme kada je toliko toga rečeno u vezi osoba koje su se pokazale nedostojnima njihova službena položaja, zasigurno je dopušteno govoriti također o takvim osobama kao što je sadašnji premijer Bavorske, iako iz tog razloga nećemo davati izdašne pohvale.

Naravno, u skladu s karmom svake osobe i načina na koji je od karme smještena u svijetu, ona će moći dati jedan ili drugi sud na jednom ili drugom mjestu u svijetu, ili bi trebalo da dade takav sud. Ako želimo postići socijalno razumijevanje, kao što sam rekao u vezi raznih stvari, najvažnije od svega je da trebamo steći razumijevanje ljudskog bića, interes za ljudska bića, diferencirani interes za osobe, da trebamo željeti upoznati ljudska bića. To je ono što mora sačinjavati zadatak, najvažniji zadatak za budućnost. Ali moramo steći određeni instinkt, ako dopustite da koristim taj izraz, za formiranje suda na temelju simptoma. Iz tog razloga sam dao predavanje o povijesti kao simptomatologiju. Takva osoba kao ovaj premijer Bavorske, Kurt Eisner, živo je prisutna pred našim umovima kada, na primjer, razmatramo slijedeće činjenice. Ovo vam sada govorim ne iz razloga da skrenem vašu pažnju na nešto aktualno, već da ilustriram malo psihologije, malo znanosti o ljudskoj duši.

Prije nego je bilo ikakvo proglašenje rata, bilo s lijeva bilo s desna, u zadnjim danima srpnja 1914, Kurt Eisner je rekao u Münchenu, „Ako zaista dođe do svjetskog rata, ne samo da će nacije rastrgati jedna drugu na komade, već će svako prijestolje u Srednjoj Europi pasti. To će biti neizbježna posljedica!” Ostao je vjeran svojim uvjerenjima. Kroz te godine nastavio je sastavljati malu grupu ljudi u Münchenu, uvijek progonjenu od policije, i obraćati im se. Kada se dogodio štrajk u posebno ozbiljnom trenutku u zbivanjima zadnjih godina u Njemačkoj, on je bio osuđen na zatvor, i sada se od zatvora uspeo do premijera Bavorske. On je ljudsko biće ukalupljeno u jednom komadu. Ne želim ga hvaliti jer su uvjeti sada takvi da čak i takva osoba može raditi grešku za greškom. Ali želim opisati primjer o onom što zaista treba razmatrati. Ono što je potrebno je da trebamo ispravno

procijeniti kao simptome pojave s kojima se suočavamo u svijetu, da od simptoma dođemo do zaključaka što leži iza njih — ako ne posjedujemo sposobnost kroz simptome vidjeti na djelu duh iza njih. Moramo barem kroz simptome doći do vizije duhovnog što leži iza njih. Posebno će u budućnosti biti nužno da dođe do uzajamnog razumijevanja između ljudskih bića. Socijalno pitanje neće se riješiti klišejima, programima ili lenjinizmom, već razumijevanjem između čovjeka i čovjeka — međutim, takvog razumijevanja, kakvo se može steći jedino ako možemo prepoznati ljudsko biće kao vanjsku manifestaciju vječnog.

Ako uzmete u obzir što je rečeno, da na Zapadu ljudska bića u prisutnosti Čuvara praga proizvode učinak sablasti a na Istoku noćne more na izvjesni način ćete primiti nužan stimulans za dobivanje pravog pogleda na uvjete sadašnjeg vremena. Na Zapadu je slika ljudskog bića na silaznoj stazi i pojavljuje se, prema tome, kao sablast; na Istoku je slika uzlazna, ali ne smije biti prihvaćena u sadašnjem obliku pošto je to još samo imaginacija tiranske noćne more i u svom pravom obliku će se javiti tek kada ta noćna mora bude prevladana. Uvjeti su takvi, dakle, da moramo steći dublji uvid ako želimo sudjelovati u svim raspravama socijalnog problema. Stvari u koje moramo steći dublji uvid su takve da se odnose na karakter našeg mišljenja, i u način na koji to mišljenje struji naprijed iz cijelog ljudskog bića, diferencirano u slučaju pojedine osobnosti nad cijelom Zemljom.

Razlog zašto je ovaj duh rimokatolicizma mogao steći tako dubok utjecaj je da osobina mišljenja pogleda na svijet iz Starog zavjeta još nije bila prevladana u esencijalnoj prirodi ljudske misli. Kršćanstvo je zaista tek na svom početku. Kršćanstvo još nije dovoljno napredovalo da je zaista proželo ljudska srca i umove. Ono što je nužno da se to spriječi dovedeno je od rimske crkve, koja je u svojoj teologiji potpuno pod utjecajem sablasti drevnog rimokatolicizma. Kao što sam često ukazivao, rimska crkva više je doprinijela sprječavanju uvođenja slike Krista u ljudska srca i umove nego pomagala jer su koncepcije koje su primjenjivane unutar rimske crkve u svrhu shvaćanja Krista sve uzete iz socijalne i političke strukture drevnog Rimskog carstva. Čak iako ljudska bića to ne znaju, to radi unutar njihovih instinkta.

Sada, koncepcije koje su bile dominantne u Starom zavjetu, koje moraju primarno biti imenovane kao koncepcije starozavjetnog judaizma, i koje su svoju svjetovnu formu uzele u rimokatolicizmu, koji je u svjetovnoj sferi isto što je i judaizam bio u duhovnoj sferi čak i ako je to u suprotnosti s judaizmom, prešle su u našu vlastitu epohu preko rimokatolicizma; one posjećuju naše doba u formama sablasti. To starozavjetno razmišljanje, koje nije protkano Kristom treba pronaći u njegovom pravom porijeklu unutar ljudskog bića. Moramo sebi postaviti pitanje, „O kakvim silama razmišljanje, kao što je ono starozavjetno, zavisi?”

To razmišljanje zavisi o tome što se krvlju može naslijediti od generacije do generacije. Sposobnost mišljenja u maniri karakterističnoj za Stari zavjet naslijeđena je krvlju u naslijeđu ljudskih bića. Ono što nasljeđujemo kao sposobnosti od naših očeva preko jednostavne činjenice da smo rođeni kao ljudska bića, da smo prije rođenja embrijska ljudska bića — ono što nasljeđujemo kao snagu mišljenja, ono što živi u našoj krvi, razmišljanje je Starog zavjeta. Naše mišljenje čine dva člana, dva dijela. Jedan dio našeg mišljenja čini ono što posjedujemo iz razloga našeg razvoja do rođenja, ono što

nasljeđujemo od naših praotaca ili naših materinskih predaka. Možemo misliti na način Starog zavjeta jer smo bili embriji. To je također bila esencijalna karakteristika drevnog židovskog naroda da, u svijetu u kojem živimo između rođenja i smrti, nisu željeli učiti ništa kao dodatak onom što ljudska bića donose sa sobom kao sposobnost kroz činjenicu da su bili embrio sve do vremena rođenja. Jedini način na koji možete shvatiti razmišljanje Starog zavjeta sa stvarnim razumijevanjem je da sebi kažete, „To je način mišljenja koji posjedujemo i zbog činjenice da smo bili embriji.”

Način mišljenja koji je tome dodan ono je što za sebe moramo steći tijekom našeg razvoja iza perioda embrija. U svrhu određenih vanjskih potreba čovjek stječe raznovrsna iskustva, ali taj proces ne nosi cijelim putem do transformacije njegova mišljenja. Tako, čak i danas starozavjetno razmišljanje nastavlja vršiti svoj utjecaj daleko više nego se obično pretpostavlja. Ljudi ne prožimaju iskustva preko kojih dolaze ovamo s mišljenjem koje je stvarno posljedica tih iskustava. To se čini samo u najmanjoj mjeri i većim dijelom instinktivno. Barem iskustva kroz koja ljudi prolaze nisu od njih praćena do stupnja rođenja posebne vrste mišljenja. To su napravili samo pravi okultisti čiji je razvoj bio u skladu s današnjim dobom. U njegovu slučaju proživljeni život je tako uređen da se on opet budi, baš kao što se dijete budi nakon što je rođeno. Onaj tko provodi život u skladu s mojom knjigom *Kako se stječu spoznaje viših svjetova*, kroz taj proces prolazi drugi puta. Dovodi sebe u vezu sa svojom normalnom prirodom kao što običan čovjek dovodi sebe u vezu s embrijem. U običnom životu ljudi vode sebe na takav način da, premda su prisiljeni da prolaze kroz iskustva, na njih primjenjuju samo vrstu mišljenja koje su stekli iz razloga da su bili embriji. To je dakle tako da ljudi idu okolo imajući nasljedna iskustva ali ne žele nastaviti dalje. Na ta iskustva kao sadržaj mišljenja primjenjuju, posebno kao narav njihova mišljenja, oblik mišljenja, ono što im je dao život embrija. Drugim riječima, primjenjuju ono što je od generacije do generacije naslijeđeno krvlju.

Jedna činjenica je od temeljne važnosti. Misterij na Golgoti se nikada ne može dosegnuti u njegovoj posebnoj prirodi pomoću vrste mišljenja koju posjedujemo zbog našeg embrijskog razvoja. Iz tog razloga sam vam također u predavanjima danim tijekom mog sadašnjeg boravka ovdje objasnio da je Misterij na Golgoti nešto što ne može biti shvaćeno pomoću običnog fizičkog mišljenja. To je nešto što će uvijek biti poricano od iskrenih pojedinaca onoliko dugo dok ostaju u stanju fizičkog mišljenja. Misterij na Golgoti i sve prožeto Kristom, mora se dosegnuti, ne pomoću onog što je izvedeno od Mjeseca već onim što je izvedeno od Sunca; odnosno, sa stajališta koje se stječe nakon rođenja tijekom sadašnjeg života. To je velika razlika između onog što je prožeto Kristom i onog što nije tako prožeto. Što god da nije prožeto Kristom upravljano je vrstom mišljenja naslijeđenom u krvnoj liniji. Shvaćanje svijeta koje je prožeto Krist duhom upravljano je vrstom mišljenja koje treba biti stečeno od pojedinog ljudskog bića kao osobnosti u ovom svijetu, kroz iskustva života, produhovljujući ta iskustva na način objašnjen u *Kako se stječu spoznaje viših svjetova*.

To je esencijalna činjenica. Vrsta mišljenja koju posjedujemo zbog našeg embrijskog razvoja vodi do priznavanja božanstva samo kao Oca. Vrsta mišljenja koja je u ovom svijetu stečena kroz osobni život nakon stupnja embrija vodi do priznavanja božanstva također i kao Sina.

Sada, utjecaj te tendencije da se koristi samo vrsta mišljenja koja je pripadala Jehovi trajala je čak i u devetnaestom stoljeću. Ali to mišljenje je pogodno za shvatiti samo onaj element u ljudskom biću koji pripada poretku prirode. Do tog stanja je došlo kroz činjenicu da je božanstvo Jehove, koji je, kao što znate, bio jedan od sedam Elohim, zagospodario ljudskom svijesću i ostale Elohim potisnuo u ranom periodu. Drugi Elohim su na ovaj način bili zabodeni u sferu takozvane iluzije i trebali su biti fantastična bića. Ali do toga je došlo jer je božanstvo Jehove privremeno istisnulo te duhove i proželo ljudsku svijest samo s onim što se može razviti kao snaga iz pred-embrijskog vremena.

To se nastavilo u devetnaesto stoljeće. Ljudska priroda je došla pod utjecaj nižih elementarnih duhovnih entiteta koji su radili protiv napora Elohim, kroz činjenicu da je božanstvo Jehove u izvjesnom smislu druge Elohim skinulo s prijestolja. Oni, međutim, postaju učinkoviti jedno kroz osobnost Krista, i jedan za drugim će nastaviti postajati učinkoviti na najrazličitije načine.

Dakle, evolucija svijesti je bila takva pošto je božanstvo Jehove postavilo sebe kao jedinog vladara a ostale skinulo s prijestolja. Preko činjenice da su ostali skinuti s trona, ljudska priroda je došla pod utjecaj bića nižih od Elohim. Dakle, ne samo da Jehova nastavlja svoj utjecaj čak u devetnaestom stoljeću, već tako čine i bogovi nižeg karaktera umjesto Elohim. Uvijek sam vam govorio da je kršćanstvo zaista još na svom početku ali i nakon što je postalo široko rasprostranjeno, čovječanstvo ga još nije razumjelo iz razloga jer ljudi ne primaju odmah utjecaj Elohim. Nastavljaju biti vezani za Jehova mišljenje, za vrstu mišljenja probuđenog embrijskom silom, i također zato jer su ostali pod utjecajem oponenta Elohim.

Tijekom devetnaestog stoljeća — zaista, upravo tijekom petog desetljeća tog stoljeća, koje sam često imenovao važnom prekretnicom — situacija je postala takva da je sam Jehova postepeno nadvladan u njegovu utjecaju na ljudsku svijest preko dominacije onih nižih duhova koje je prizvao. Rezultat je bio takav da je, pošto samo element ljudskog bića koji je vezan uz prirodni poredak stvari, krv, može biti shvaćen pomoću snaga Jehove, čovjekovo ranije traganje za jednim Bogom u prirodi bilo preobraženo, zbog utjecaja suprotstavljenih elemenata, u čistu ateističku prirodnu znanost; odnosno, u čisto ateističko znanstveno razmišljanje te u samo utilitarno razmišljanje na polju praktičnog života.

To treba čvrsto shvatiti u odnosu na peto desetljeće, spomenuti period. Činjenica da se Jehova nije mogao osloboditi duhova koje je prizvao vodila je do tranzicije starozavjetnog mišljenja u ateističku znanost modernog doba. To je na polju socijalnog mišljenja postalo marksizam ili nešto slično. Dakle, mišljenje pod utjecajem prirodne znanosti dominira na polju socijalnog života.

To je povezano s mnogo toga što se događa u neposrednoj sadašnjosti. Starozavjetno je mišljenje u ljudskim bićima danas transformirano u naturalizam. Protiv ove vrste mišljenja niti ono što dolazi sa Zapada kao slika čovjeka, niti ono što dolazi s Istoka, ne mogu pružiti adekvatnu obranu jer to mišljenje sprječava čovjeka od stjecanja stvarnog i pravog uvida.

Sada je savršeno očito da su ljudi postavljeni nasuprot stjecanja uvida. To ponekad uzima patološki oblik. Takozvana ratna povijest zadnje dvije godine, kao što sam nedavno

rekao, biti će psihijatrijski izvještaj, društveno psihijatrijski. Tijek događaja, kako se odvijao, takav je da, kada je sastavljen u pravilan redoslijed, onome tko je s njima upoznat daje najbolju simptomatologiju za socijalnu psihijatriju zadnjih godina i godina koje će slijediti. Jedino je nužno, naravno, baviti se psihijatrijom delikatnije i na način nekako drugačiji od onog materijalističke medicine. Inače nikada na pravi način nećemo osvijetliti psihijatriju proučavanu, na primjer, u osobi Ludendorff-a. Ali u tom svijetlu treba biti gledan upravo značajan dio najnovije povijesti našeg vremena.

Moći ćete se sjetiti da sam, od početka katastrofe, stalno i nedvosmisleno izjavljivao kod slučaja ove ili one neodgovorne izjave da će upravo ova ratna katastrofa učiniti nemogućim pisati povijest na osnovu samih dokumenata i rezultata istraživanja arhiva. Način na koji je ova katastrofa postala moguća, razumjeti će samo oni koji jasno shvate da se presudni događaj koji se odigrao krajem kolovoza, 1914 dogodio zbog maglovitog stanja u ljudskoj svijesti. Ljudi su na cijeloj Zemlji bili u stanju zamagljene svijesti, i do događaja je došlo preko utjecaja ahrimanskih snaga u tim zamagljenim svijestima. Drugim riječima, stvari će trebati biti razotkrivene preko poznavanja duhovno znanstvenih činjenica. To je nešto što jednostavno treba spoznati. Prošlo je vrijeme kada događaji mogu biti ispravno objašnjeni na osnovu samo dokumenata, na način na koji je Rancke napisao povijest, ili netko drugi na nekom drugom polju — Buckle, ili drugi. To je važno. Same simpatije ili antipatije ne određuju ništa kada su potrebne prave smjernice za prosudbu. Međutim, prosudbe, formirane zadnjih godina, još su primarno bile formirane prema simpatijama ili antipatijama. Zasigurno, ispravni sudovi su formirani čak i pod utjecajem simpatije ili antipatije, ali oni ne znače mnogo što se tiče osobnog shvaćanja pomoću prosudbe svijeta činjenica. Način na koji ova ili ona vrsta mišljenja postaje epidemija može postati predmet proučavanja ako pratimo razvoj razmišljanja među ljudima zadnjih godina. Što su milijuni osoba u Srednjoj Europi vjerovali, i što će vjerovati? Što se vjerovalo u ostatku svijeta? To se u Srednjoj Europi nastavilo koliko je moguće dulje; izvan Srednje Europe nastaviti će se još dulje. Ali ono što je zaista potrebno je da dođe do navike učenja barem iz samih događaja. Događaji trebaju biti promatrani u svrhu donošenja suda na osnovu tih događaja.

Želja je da težina događaja ima nekakav određujući, odlučni utjecaj na ljude, a posebno način na koji su događaji uzeli svoj tijek u sadašnjem periodu. Taj način je sasvim novi; do ranijih događaja dolazilo je drugačije. Danas, zajedno dolaze stvari dijametralno suprotne jedna drugoj.

Zadnji puta sam vam skrenuo pažnju da je transplantacija boljševizma u Rusiju bila impuls esencijalno proizašao od Ludendorffa. Ove stvari, koje naravno nije nužno spominjati izvan regije Centralnih sila, tamo su izjavljivane dovoljno često. Ljudi ne bi slušali. Stalno sam imao slijedeće iskustvo. Veoma je značajno i jednom sam to ovdje naveo, ali želim da ne bude zaboravljeno, jer ću postepeno pričati sve ove stvari tako da svijet uči što se stvarno događalo. Dokument koji sam pripremio sastojao se od dva dijela. Drugi dio se sastojao od onog što sam vam skicirao kao socijalne povezanosti ali uređen na način podesan za to vrijeme. Prvi dio je sadržavao ono što sam smatrao nužno da treba raspraviti i proširiti na naznačeni način. Susreo sam osobu koja je pročitala što sam napisao i koja mi je odgovorila kazavši, „Da, zaista, ali izvršiti prvu stvar koju ste naznačili

neizbježno bi vodilo do abdikacije njemačkog *kaizera*". Naravno, mogao sam samo odgovoriti, „Ako vodi do toga, jednostavno će biti nužno da dovede do toga". Svjetska povijest je to potvrdila. Do te abdikacije je moralo doći. Nije međutim, trebala doći na način na koji se stvarno dogodila, već je trebala doći iz slobodne unutarnje odluke. Sasvim sigurno bi to rezultiralo iz moje prve točke. Naravno, prva točka nije glasila, „Njemački car mora abdicirati", već je pravila određeni zahtjev. Da je to izvršeno, abdikacija bi se dogodila davno prije pod potpuno drugačijim okolnostima od onih pod kojima se stvarno dogodila.

Nikad nisam mogao postići da ljudi shvate da je ono što je tamo bilo zapisano bila izjava izvučena iz stvarnosti. U vezi te točke također nije bilo napretka. Dok sam stvar izlagao ministru vanjskih poslova, također sam mu rekao, „Dakle, imate izbor da budete razumni i upotrijebite razum da riješite stvari, ili da doživite revolucije, koje se moraju pojaviti tijekom slijedećih desetljeća, a početi će uskoro".

Baš kao što je to bilo nužno, što skreće pažnju na nešto veću perspektivu, tako je bilo i točno da njemačkog *kaizera* treba potaknuti da abdicira, i da je dani prijedlog gledao u tom pravcu. Ali, kada je dana ta izjava, koja je zasnovana na više ograničenoj perspektivi nego onoj drugoj, to je jednostavno bilo nešto o čemu se nije smjelo niti govoriti, o čemu čak ni ozbiljan razgovor nije bio dopušten.

Tako nisu bili potrebni ovi zadnji događaji da prikažu očitim nepouzdan um Ludendorffa, već se to moglo znati daleko ranije. Davno sam mogao na to ukazati. Ali, kao što znate, s obzirom na znanost duha situacija je takva da je ljudi izbjegavaju, jer se tog boje. Strah u srcu i umu nešto je što igra veliku i silnu ulogu u umovima ljudi sadašnjeg vremena. Pojavljuje se pod najrazličitijim maskama. Zaista, anksioznost duše, nespremnost na suočavanje sa stvarima, što god bile, igra posebnu ulogu u sadašnjem vremenu. Događaje moramo vidjeti s takvim ciljem na umu i onda ih prepoznamo kao simptome za stvari koje leže mnogo dublje. Samo razmotrite događaje zadnjih par dana.

Da će se stvari pokazati onakvima kakvima su se pokazale mogao je znati davno prije svaki temeljiti promatrač stanja u Njemačkoj i njemačkoj vojsci. Samo je Ludendorff shvatio po prvi puta 8-og kolovoza 1918, da ne može izvojevati pobjedu. On je bio „praktična osoba." Imajte na umu sve što sam povremeno govorio o „praktičnim osobama", o nepraktičnosti praktičnih osoba! On je bio praktična osoba, koja je u svim situacijama dokazala da je u krivu, koja je shvatila na samom kraju, 8-og kolovoza, da ne može izvojevati pobjedu s vojskom koja mu je na raspolaganju. Ljudi uvida to su znali od 16-og rujna 1914; s tom vojskom nije bilo moguće pobijediti. Sada, što je Ludendorff radio? Pozvao je Ballina da bi na kraju Ballin trebao otići *kaizeru* i reći mu kakva je bila situacija, pošto je Ballin bio u bliskom prijateljstvu s njim. Pitati ćete zar nije bilo carskog kancelara u to vrijeme. Da, postojao je carski kancelar, ali njegovo ime je bilo Hertling. Zar nije postojao ministar vanjskih poslova? Postojao je, ali on je bio herr von Hintze, koji je proizašao iz zapanjujuće atmosfere dvora. Postojao je također i Reichstag, i druge slične stvari — takvih privjesaka u životu nacije da ih je sada jedva vrijedno spomenuti. Tako je Ludendorff pozvao Ballina sebi i predložio mu da on objasni situaciju vrhovnom gospodarstvu rata. Ballin je upućen u *kaizerovu* rezidenciju — naravno, uvijek na distanci od stvarnih

događaja, osim kada bi sam Ludendorff našao da je zgodno da se objavi da je poduzeta ova ili ona akcija u prisutnosti njegova visočanstva, vrhovnog gospodara rata. Svatko tko je shvatio situaciju znao je kakvo značenje pridati riječi „prisutnost.” Tako je Ballin, koji je dugo bio poznat i pametan čovjek, krenuo prema Wilhelmshe, s ciljem da prosvijetli *Kaizera*. To bi naravno jedino bilo moguće ako bi mogao s *Kaizerom* govoriti nasamo, što bi mogao bilo kada da *Kaizer* nije jednom pogodio njegov obraz s damskom lepezom, ili nečim sličnim, kada mu je Ballin jednom ranije, na početku rata, želio nešto objasniti. Ali pristao je ići, unatoč nježnoj pljusci koju je dobio s ženskom lepezom. Pristao je da ide zbog kritične situacije, da bi svom starom prijatelju objasnio situaciju. Ali ovaj potonji je pozvao herr von Berga da bude prisutan, a on je znao kako promijeniti temu razgovora — što je *Kaizer* očito želio, jer nije želio čuti istinu. Tako se konverzacija nikada nije dotakla onog što je trebalo biti raspravljeno.

Navodim ovo samo kao stvar psihologije. Ovdje imate osobu koja stoji usred najkritičnijih događaja i koja se boji istine, koju mu donosi druga osoba, i neće dopustiti da ga dotakne. Tu vidite situaciju u jasnom svijetlu. Ta pojava je uobičajena u sadašnje vrijeme. Tako Ballin nije mogao uvjeriti vrhovnog gospodara rata jer mu jednostavno nije mogao predstaviti stvar. Ludendorff je pozvao herr von Hintze, i s njime se dogovorio da od Antante treba zatražiti primirje. To je bilo neposredno nakon 8-og kolovoza 1918. Herr von Hintze obećao je obratiti se Wilsonu. Ali nije se dogodilo ništa do listopada 1918, unatoč činjenici da je bilo jasno da je to stvar nužnosti koja se stvarno dogodila pod najnesretnijim ministarstvom princa Max von Badena mnogo tjedana kasnije. Princ Max von Baden želio je ići u Berlin i napraviti nešto potpuno različito, ali Ludendorff je objasnio da se primirje mora predložiti unutar dvadeset četiri sata da bi se izbjegnula veća katastrofa. Princ Max von Baden je to napravio unatoč njegove ranije odluke.

Nakon pet dana, Ludendorff je izjavio da je doista pogriješio, i da to nije bilo nužno!

Ovo je primjer načina na koji praktične osobe, visoko cijenjene praktične osobe — za koje, međutim, nema ni najmanjeg osnova za pokazivanje respekta — interveniraju u svijetu događaja ali sa kakvim gledištima i s kakvim snagama mišljenja! To je također i mogućnost za proučavanje kako mišljenja postaju epidemijska. Mišljenja da su Hindenburg i Ludendorff „veliki ljudi” svugdje se širila s epidemijskom žestinom, dok oni ni u jednom smislu nisu bili veliki ljudi, čak ni sa stajališta njihove ograničene profesije. Ovi katastrofalni slučajevi posebno su karakteristični u pokazivanju kako su formirani pogrešni sudovi. Dosjetke često pogode cilj. Ako sada idete u Berlin — većina vas vjerojatno nije bila u Berlinu zadnjih godina — u blizini Stupa pobjede, blizu velike pljuvaonice (zaista, zgrada Reichstaga stvarno izgleda kao ogromna pljuvaonica), u blizini ćete vidjeti izvanrednu strukturu. Tamo stoji „Hindenburg,” velika, gigantska, strašna statua od drva. Svaki „domoljub” je u tu statuu zabio čavao tako da su postepeno svugdje na njoj zabijeni čavli. Samo je smisao za humor Berlina ispravno to procijenio. Govori se da će, kada je konačno cijeli pod čavlima (*Ganz vernagelt* = *apsolutno glup*) biti smješten u ministarstvu vanjskih poslova.

Sve ove stvari treba razmatrati posebno sa gledišta o kojem sam često govorio — sa stajališta simptomatologije povijesti kao i simptomatologije događaja koji imaju bilo kakvu

vezu s ljudskim bićima. Vanjski svijet daje samo simptome, i do istine dolazimo tek kada naučimo prepoznati te simptome u njihovoj prirodi kao takvoj.

II.

SADAŠNJOST SA GLEDIŠTA SADAŠNJOSTI

30 studenog 1918

Kada razmatrate temeljnu osnovu naše antropozofski orijentirane znanosti duha u usporedbi s ostalim takozvanim gledanjima na svijet — a sada se pojavljuju mnogi — posebno ćete uočiti jednu osobinu. To je činjenica da duhovna znanost kao pogled na svijet i život stremi stvarno primijeniti na cjelokupan ljudski život, na sve s čime se ljudsko biće u životu susreće, ono što pokušava utvrditi kroz istraživanje u duhovnim svjetovima. Tko god ima osjećaj za ono što je esencijalno u gorućim problemima i pokretačkim silama našeg sadašnjeg vremena vjerojatno će za sebe moći doći do razumijevanja činjenice da će se ogromna potreba sadašnjosti i neposredne budućnosti naći baš tu, odnosno, u povezivanju sveobuhvatnih ideja koje čine koncepcije svijeta sa samim životom. Među razlozima koji su doveli do ove sadašnje katastrofalne situacije čovječanstva, nije najmanje važna činjenica da su pogledi na svijet koji imaju ljudska bića, bilo ukorijenjeni u religiji, znanosti, ili estetiци, postepeno tijekom vremena izgubili njihove veze s životom. Postojala je tendencija — mogli bi je nazvati perversna tendencija — da se odvoji takozvani dnevni praktični život, u sveobuhvatnom smislu riječi, od onog što ljudi traže u njihovim naporima da zadovolje potrebe u oblasti religije i koncepcija svijeta. Samo razmislite kako je život tijekom zadnjih stoljeća postepeno poprimio takav oblik da su ljudi provodili svoje vanjske aktivnosti, bili praktični ljudi kako se kaže, i provodili njihove živote prema praktičnim principima, i zatim su uzimali svaki dan više-manje pola sata, ili uopće ništa, ili nedjelju, za zadovoljavanje onih potreba srca i duše koji ih potiču da traže vezu s božanskim duhovnim elementom koji prožima svijet.

Sve će to biti potpuno promijenjeno ako antropozofski orijentirana znanost o duhu bude mogla zaposjesti umove i srca ljudi. To će uzeti takav karakter da će misli koje će strujati iz tog pogleda na svijet biti primjenjive na sam život u svim njegovim aspektima, tako nam omogućiti da život prosuđujemo sa stvarnim uvidom. Načelo zvonjave za nedjeljnu propovijed neće nikako biti ono od naše antropozofski usmjerene koncepcije svijeta, već će cjelokupan život biti prožet u sve dane tjedna a isto tako i u nedjeljno prijedopodne s onim što čovječanstvu može dati antropozofsko shvaćanje svijeta. Pošto to nije bio slučaj sve do sadašnjeg vremena, svijet je postepeno skrenuo u kaos. Ljudi su zanemarili usmjeriti pažnju na ono što se zaista događa u njihovoj neposrednoj blizini i sada su iznenađeni jer se rezultati tog propusta jasno manifestiraju. U budućnosti će biti još i više iznenađeni kako se ovi rezultati budu jasnije manifestirali.

Ni pod kakvim okolnostima ne smijemo propustiti danas obratiti pažnju na ono što se širi među ljudima po cijeloj Zemlji. Sa snagom prosudbe koja nam omogućava vidjeti u impulse koji su na djelu u svjetskim događajima, moramo težiti naći naš put u ono s čime su danas suočena ljudska srca i umovi, dijelom na tako zagonetan način; odnosno, u ono što prijete da socijalnu strukturu pretvori u kaos. Neće valjati dalje nastaviti na ovakav

način da jednostavno pustimo da dođe ono što može bez da težimo prodrijeti u stvari s čvrstom snagom prosudbe.

Nužno je odbaciti osnovnu maksimu koja kaže, "To je svakodnevica, to je sekularno, to pripada vanjskom životu; okrećemo tome leđa i usmjeravamo pažnju prema duhovnom i božanskom". Tome mora doći kraj. Mora početi doba u kojem se čak i najtrivijalnije svakodnevne stvari moraju dovoditi u vezu s duhovnim i božanskim; odnosno, doba u koje se ono što je izvučeno iz duhovnog života više ne smije gledati samo sa najekstremnijeg apstraktnog stajališta.

Tijekom ovih razmišljanja, izjavio sam da do poželjne promjene u socijalnom pokretu ne može doći ni na koji način nego preko povećanja interesa koju osoba osjeća za drugo ljudsko biće. Socijalna struktura je nešto što čovjek stvara u suradnji s drugim. Njene bolesti ne mogu biti iscijeljene ukoliko osoba ne zna da je zaista unutar tog poretka, ukoliko nije unutar socijalne strukture u njenom načinu mišljenja. Nezdrav element u sadašnjoj epohi, koji je doveo do ove katastrofe, leži u odbijanju ljudi da steknu bilo kakav stav uma u vezi načina na koji osoba pripada socijalnoj zajednici. Interes koji nas kao ljudska bića veže uz druga ljudska bića je došao do kraja unatoč vjerovanju koje ljudi često pokazuju da imaju takvog interesa. Zasigurno zgodna teozofska maksima, „Volim sva ljudska bića; zanimaju me sva ljudska bića”, nije učinkovita; to je apstraktno; nema uporište u stvarnom životu a uporište u stvarnom životu je ono što je stvarno bitno. To treba biti shvaćeno u dubljem smislu. Nedostatak razumijevanja stvarnog života je bila karakteristika zadnjih stoljeća. Sada, ta zadnja stoljeća su dovela do sadašnje situacije bez shvaćanja tog procesa od čovječanstva, i uzrokovati će buduće situacije. U povijesnom životu čovječanstva, uvjeti ne mogu biti kakvi bi trebali biti ukoliko ljudi ne prate ono što se događa, što se među njima zbiva u socijalnom životu, s njihovim razmišljanjem. Ali događaje koji su se zbili tijekom relativno dugog vremena ne mogu se tako pratiti ukoliko ne steknemo čvrst osjećaj za određene pojave.

Za objektivnog promatrača previše je očigledno da su administracije i vlade bile vođene i jesu vođene prema temeljnim principima koji su zaista već stoljećima zastarjeli, dok se život naravno kretao naprijed tijekom zadnjih stoljeća. Esencijalni element koji je ušao u evoluciju čovječanstva je moderni industrijalizam, koji je stvorio cijeli moderni proletarijat. Ali ovoj genezi modernog proletarijata nije bilo pridruženo razmišljanje. Vođeće klase su nastavile živjeti na stari način, vršeći svoj položaj liderstva kao što su bili naviknuti stoljećima. Bez da su išta napravili u vezi toga, bez da su čak procesu povijesti svijeta pridružili svoje razmišljanje, moderni proletarijat je evoluirao iz postojećih činjenica, stvarnih pojava, i uspona modernog industrijalizma. To je u biti počelo s izumom mehaničkog stroja za tkanje i pređenje u osamnaestom stoljeću. Tako sudbina svjetske povijesti za sadašnjost i neposrednu budućnost zavisi od toga što se zbiva u glavama modernog proletarijata — onom što ih obilazi, mogli bi reći, kao utvara. Taj proletarijat teži za moći preko kontrole većine i to treba uzeti u obzir u njegovim akcijama baš kao što razmatramo rezultate prirodnih događaja i elementarnih pojava. Na to ne treba gledati kao na nešto što treba kritizirati što nam može ugađati ili nas ljutiti. Proletarijat treba prosuđivati u njegovim djelima nekako isto kao što prosuđujemo potres ili plimni val na moru, ili nešto drugo te vrste.

Mi sada gledamo preliminarne stupnjeve onog što se uspinje iz modernog proletarijata — ili, bolje reći, iz tendencija i osjećaja modernog proletarijata. Kao djelo avangarde promatramo ono što nam je poznato u određenom aspektu ruskog boljševizma. Taj ruski boljševizam kako sam često izjavljivao, nije u skladu s izvornom dispozicijom ruskog naroda. On je bio uveden izvana. Ali to nije stvar nikakve posljedice ako se želimo suočiti s činjenicama pošto u stvari postoji unutar oblasti koje su prije tvorile carstvo Cara. Tamo je uhvatilo korijena, i treba ga promatrati kao fenomen prirode koji ima tendenciju da se širi. U promatranju takve stvari kao što je ruski boljševizam najvažnije je od svega zanemariti sekundarne pojave. Moramo obratiti pažnju na stvar od najveće važnosti. Činjenica da boljševizam ima svoj početak u 1917, i da je praćen određenom vanjskom pojavom, mogao je biti određen izvjesnim očitim uzrocima. Rekao sam vam da čak i nekompetencija Ludendorffa i također razne druge stvari nisu oslobođene odgovornosti za stvarno izbijanje boljševizma. Ali sve to treba eliminirati ako želimo stvari vidjeti na plodonosan način, i moramo obratiti pažnju na aktivne sile koje žive u ruskom boljševizmu. Moramo se zapravo jednostavno upitati koji je cilj ruskog boljševizma i u kakvoj je vezi s evolucijom čovječanstva. Izvan pitanja, to nije nešto efemerno i prolazno. Radije, to je pojava s dalekosežnim posljedicama u svjetskoj povijesti. Iznimno je važno da trebamo ispitati osnovnu strukturu kako je vizualizira ruski boljševizam da bi o tome mogli razmisliti na određeni način pošto to proizlazi iz dubljih pokretačkih sila svijeta.

Ako razmotrimo temeljne karakteristike ruskog boljševizma, moramo zaključiti da su njegove prve težnje usmjerene na rušenje onoga što smo u marksističkom smislu okarakterizirali kao buržoaziju. To je temeljna maksima, takoreći, uništiti, korijen i granu, kao nešto štetno u evoluciji čovječanstva sa njihovog gledišta, sve što je u evoluciji povijesno proizašlo iz buržoaske klase. Boljševizam dolazi do tog cilja na razne načine. Najprije, cilja na ukidanje svih klasnih razlika. Boljševizam ne usmjerava svoje napore prema faktičkom uklanjanju razlika među klasama i zvanjima onako kako sam vam ih ja predstavio. Sam boljševizam razmišlja na potpuno buržoaski način, a ono što sam vam ja predstavio nije zamišljeno na buržoaski već na ljudski način. Boljševizam namjerava razlike među klasama i zvanjima prevladati na svoj vlastiti način. On sebi kaže da su suvremene države izgrađene na osnovu buržoaske koncepcije života, tako da forme suvremenih država moraju nestati. Sve što je u suvremenim državama podređeni izdanak buržoaske socijalne klase kao što je policijski sustav, vojni sustav, sustav pravde, mora nestati. Drugim riječima, ono što je stvoreno od buržoazije za njenu sigurnost i njeno upravljanje pravdom mora nestati s buržoaskom klasom. Cjelokupna administracija i organizacija socijalne strukture mora prijeći u ruke proletarijata. Kroz taj proces će država, kakva je do sada postojala, odumrijeti i proletarijat će upravljati cjelokupnom ljudskom strukturom, cijelim životom društvene zajednice.

To se ne može postići pomoću starih sustava uređenja koje je buržoazija kreirala za sebe. Ne može se postići izborima za Reichstag ili drugom vrstom predstavničkog tijela naroda, izabranog bilo kakvom vrstom prava glasa, kao što je to napravljeno u koncepciji života karakterističnog za buržoasku klasu.

Ako se takva predstavnička tijela nastave birati, u tim tijelima će jedino buržoaska klasa sebe ovjekovječiti. Drugim riječima, takva predstavnička tijela, pod bilo kojim izabranim

sustavom prava glasa, neće učiniti mogućim postizanje ciljeva kojima se teži. Prema tome, važna stvar je da takve mjere sada stvarno treba primijeniti kao da zaista imaju svoj izvor u samom proletarijatu, kakve se ne mogu roditi u bilo kojoj glavi srednje klase, pošto srednja klasa neizbježno shvaća samo takve propise koji moraju biti ukinuti. Ništa se ne može očekivati, dakle, od bilo koje vrste nacionalne ili državne zajednice, već se nešto može očekivati jedino od diktature proletarijata. To znači da cjelokupna socijalna struktura mora biti predana diktaturi proletarijata. Jedino će proletarijat stvarno biti sklon eliminirati buržoasku klasu u svijetu, jer ako bi osobe iz buržoaske klase bili članovi predstavničkih tijela, ne bi bili skloni sebe eliminirati iz svijeta. To je ono što je zaista nužno, da cijela buržoaska klasa bude lišena njenih prava. Dakle, jedine osobe koje mogu imati utjecaja na socijalnu strukturu moraju biti one koje u pravom smislu pripadaju proletarijatu, odnosno, samo one koje izvršavaju rad, koje su korisne za zajednicu.

Shodno tome, prema ovoj koncepciji svijeta od proletarijata, osoba koja uzrokuje da drugi obavljaju bilo kakve službe za njega, i za to ih nagrađuje, ne može imati pravo glasa. Odnosno, tko god zapošljava osobe, angažira ih da mu služe i plaća im za njihovu uslugu, nema prava na bilo koji način učestvovati u socijalnoj strukturi, i nema prava, dakle, glasati. Niti ima pravo glasa bilo tko ako živi od prihoda svog vlasništva ili tko od prihoda profitira. Niti ima pravo glasa osoba koja je uključena u trgovinu ili ona koja distribuira i ne izvršava nikakav praktični rad. Drugim riječima, svi koji žive pomoću prihoda, tko zapošljava druge osobe i plaća ih, tko je uključen u trgovinu ili je posrednik, isključeni su iz toga da budu predstavnici vlade kada diktatura proletarijata bude preuzela kontrolu. Tijekom nastavka ove diktature proletarijata, nema općenite slobode govora, nema slobode okupljanja, nema slobode organiziranja, već samo oni koji su uključeni u stvarni rad mogu održavati sastanke ili formirati organizacije. Svi drugi su lišeni slobode govora, prava na okupljanje, i prava organiziranja društava i udruga. Slično, slobodu tiska uživaju samo oni koji izvršavaju praktičan rad. Tisak buržoazije je potisnut, i nije toleriran.

Ovo su, u općem smislu, vodeći principi, možemo reći, tijekom tranzicijskog stupnja. Nakon što ovi principi budu dominantni određenu duljinu vremena koncept svijeta proletarijata očekuje iz njihova djelovanja da će postojati jedino ljudi uključeni u praktičan rad. Samo će proletarijat nastaviti postojati. Buržoaska klasa će biti istrijebljena.

Ovim stvarima, koje su od primarne važnosti za tranzicijski period, poslije će biti dodane one koje imaju trajan značaj. Njima pripada, na primjer, opća obveza rada. Svaka osoba ima obvezu radom proizvesti nešto korisno za zajednicu.

Odlučujući princip trajnog karaktera je ukidanje prava na privatno vlasništvo nad nekretninama. Veći posjedi prelaze u poljoprivredne komune. Prema ovom pogledu na svijet proletarijata, u budućnosti neće postojati privatno vlasništvo nad zemljom. Industrijski objekti, objekti poduzetnika su konfiscirani i prelaze pod kontrolu društva, bivaju upravljani od centralizirane uprave radnika, na čijem je čelu Vrhovni sovjet za nacionalnu ekonomiju. To je jednostavno boljševizam u Rusiji. Raspodjelu je preuzela država. Pokrenut je općeniti sustav računovodstva, zaokružujući cijelu zajednicu i obuhvaćajući svu proizvodnju. Sva vanjska trgovina ovog jedinstvenog zadružnog subjekta je napravljena javnom, odnosno, ustanove je preuzela država. To su, u općem smislu,

temeljni principi koji čine ideal Trockog i Lenjina, i u njima ćete jasno vidjeti najvažnije točke onog što želi moderni proletarijat.

Nije dovoljno, naravno, svaki dan biti informiran od novina da je počinjen određeni broj krvavih nedjela. Ako usporedimo krvava nedjela koja je počinio boljševizam s ogromnim brojem onih napravljenih zbog rata, djela boljševizma očito postaju beznačajna stvar. Zaista važna stvar je vidjeti što je do sada previđeno i zanemareno da bi evolucija čovječanstva mogla u budućnosti biti praćena s našim razmišljanjem. Zaista je nužno da učvrstimo našu pažnju, najprije u našim srcima a zatim s našim umovima, na one stvari koje su tako intimno povezane s progresivnom evolucijom čovječanstva. Upravo je to misija znanosti duha da učvrstimo našu pažnju na te stvari s našim umovima i srcima. Mora završiti vrijeme u kojem lijeni pastori i svećenici svake nedjelje propovijedaju s propovjedaonice teoretske stvari nemajući vezu s životom radi takozvanog grijanja njihovih duša. Upravo suprotno, mora početi stanje u kojem će stavko tko želi participirati u duhovnom životu biti obvezan gledati u život, uspostaviti neposrednu vezu s životom. Nije mali udio u odgovornosti za nesreću sadašnjeg vremena koji leži na činjenici da su oni koji su bili čuvari religijskih osjećaja čovječanstva dugo vremena u prošlosti propovijedali s njihovih propovjedaonica takve stvari koje zapravo nemaju vezu s životom. Oni su usmjeravali diskurse isključivo u svrhu pružanja ljudima neukusnih stvari za njihova srca i duše koje su djelovali na njih na ugodan način ali nikada nisu dohvatili život. Iz tog je razloga život ostao bez duha i konačno zapao u kaos. Možete tražiti mnogo odgovornosti, za koju je sada potrebna kompenzacija, upravo u glupim diskursima onih koji su bili čuvari religijskih osjećaja ljudi i koji nisu imali vezu s životom. Što su uopće postigli što se treba dogoditi u epohi tijekom koje se u formi proletarijata razvilo cijelo novo čovječanstvo? Što su ti ljudi uopće postigli koji su proklamirali beskorisne stvari sa svojih propovjedaonica, takve stvari koje su ljudi željeli jedino zato jer su željeli sebe obmanuti sa svakakvim iluzijama u vezi s realitetima života? Ovo je ozbiljno vrijeme i stvari treba gledati u ozbiljnom svijetlu.

Ono što je kazano u vezi nužnosti da pojedinci steknu interes jedni za druge ne treba gledati samo na način usklađivanja s raspoloženjem predstavljenim na nedjeljnoj propovijedi. Na to treba gledati prema dubokim nagovještajima koje daje u odnosu na socijalnu strukturu sadašnjeg doba.

Uzmite konkretan primjer. Koliko mnogo ljudi danas ima koji imaju apstraktnu i konfuznu koncepciju o njihovim vlastitim životima! Ako se upitaju, na primjer, “Na čemu živim?” — uglavnom, to ne rade, ali ako bi to jednom napravili, rekli bi sebi, “Zašto, na mom novcu.” Među onima koji sebi kažu, “Ja živim od novca,” mnogi su koji su novac naslijedili od svojih roditelja. Oni pretpostavljaju da žive od njihova novca, naslijeđenom od njihovih očeva, ali mi ne možemo živjeti od novca. Novac nije nešto na čemu možemo živjeti. Tu je neophodno napokon početi razmišljati. To pitanje je intimno povezano sa stvarnim interesom kojeg jedan pojedinac ima za drugog. Svatko tko misli da živi od novca kojeg je naslijedio, na primjer, ili ga je stekao na bilo koji način izuzev primajući novac za rad, kao što je danas običaj — tko god živi na ovaj način i pretpostavlja da može živjeti od novca taj nema interesa za svoje bližnje jer nitko ne može živjeti na novcu. Mi moramo jesti, a ono što jedemo proizvedeno je od ljudskog bića. Moramo imati odjeću. Ono što

nosimo mora biti napravljeno preko ljudskog rada. Da bi ja mogao obući kaput ili par hlača, ljudska bića moraju satima trošiti svoje snage u radu. Oni rade za mene. Na tom radu ja živim, ne na mom novcu. Moj novac nema druge vrijednosti nego što mi daje moć da koristim rad drugih. Pod socijalnim uvjetima sadašnjeg vremena, ne počinjemo imati interesa za naše bližnje dok na pitanje ne odgovorimo na odgovarajući način, dok u našim umovima ne držimo sliku određenog broja ljudi koji rade određeni broj sati da bi ja mogao živjeti unutar socijalne strukture. Nije bitno ugodno se osjećati govoreći, „Ja volim ljude”. Nitko ne voli ljude ako pretpostavlja da živi na svom novcu i ni najmanje ne shvaća kako ljudi za njega rade da bi proizveli samo nužni minimum za njegov život.

Ali misao da određeni broj ljudi radi da bi mi imali minimum potreba za život neodvojiva je od jedne druge. To je misao da moramo obešteti društvo, ne s novcem već s radom u zamjenu za rad koji je napravljen za nas. Osjećamo interes za bližnje samo kada smo dovedeni da se osjećamo obvezni u nekom obliku rada obešteti količinu rada koja je izvršena za nas. Dati naš novac našim bližnjima jedino znači da ih možemo kao robove držati na uzici i da ih silimo da rade za nas.

Dopustite mi da pitam da li možete iz svog iskustva odgovoriti na pitanje koliko mnogo ljudi shvaća da je novac samo zahtjev za ljudsku snagu upotrijebljenu u radu, da je novac samo sredstvo stjecanja moći. Koliko ljudi zaista jasno vidi da nisu mogli čak ni postojati u ovom fizičkom svijetu nego od rada drugih osoba o kojima zavise za ono što zahtijevaju za svoje živote? Osjećaj obveze prema društvu u kojem živimo početak je interesa koji je potreban za zdrav socijalni poredak.

Nužno je razmišljati o ovim stvarima, inače se na nezdrav način uspinjemo u duhovne apstrakcije a ne penjemo se na zdrav način od fizičke stvarnosti do duhovne stvarnosti. Nedostatak interesa za socijalnu strukturu je posebno okarakterizirao ova zadnja stoljeća. Tijekom zadnjih stoljeća, ljudi su postepeno stvorili naviku razvijanja stvarnog interesa oko socijalnih impulsa jedino uvažavajući vlastitu osobu. U većoj ili manjoj mjeri sve se rađa na zaobilazan način samo na temelju nečije osobnosti. Zdrav socijalni život je moguć jedino kada je interes za vlastiti ugled proširen u pravi društveni interes. S tim u vezi buržoazija bi se mogla upitati što su zanemarili.

Samo razmotrite slijedeću činjenicu. Postoji nešto kao duhovna kultura. Postoje kulturna dobra. Da uzmemo jedan primjer, postoje umjetnička djela. Sada, upitajte se kolikim su ljudima ta umjetnička djela dostupna. Ili, radije se upitajte kolikim su ljudima ta umjetnička djela posve nedostupna. Za koliko ljudi ta umjetnička djela u stvari ne postoje. Ali samo izračunajte koliko se ljudi mora mučiti da bi ta umjetnička djela mogla postojati. Ovo ili ono umjetničko djelo je u Rimu. Buržoazija može putovati u Rim. Dovoljno je zbrojiti koliki rad mora biti izvršen od strane kreativnih radnika, itd., itd., — ovi „i tako dalje“ nikada neće završiti — da bi ta buržoazija, kada putuje u Rim, mogla vidjeti nešto što je tamo za njih jer su buržoazija, ali nije tamo za sve one osobe koje sada počinju izražavati svoju koncepciju života proletarijata. Sam ovaj običaj je preuzet iz redova buržoaskog gledanja na uživanje kao nešto samo po sebi očito. Ali uživanje nikada ne bi trebalo biti prihvaćeno bez da se ekvivalentno nadoknadi cijelom društvu. Ni zbog kojeg elementa prirodnog ili društvenog poretka neki dio društva ne bi trebao biti toga

lišen. Vrijeme i prostor su samo umjetne prepreke. Činjenica da Sikstinska Madonna ostaje zauvijek u Dresdenu, i mogu je vidjeti jedino osobe koje mogu doći u Dresden, samo je nusproizvod buržoaske koncepcije svijeta. Sikstinska Madonna je pokretna, i može se nositi u sve dijelove svijeta. To je samo jedan primjer, ali mogu se poduzeti nužni koraci da se osigura da što god uživa jedan da to mogu uživati i drugi.

Premda sam dao samo jedan primjer, uvijek ih biram da služe za primjer i razjasne sve ostalo. Trebamo samo dati ovakvu primjedbu, kao što vidite, kako bi se dotaknuli mnogih stvari o kojima ljudi uopće nisu razmišljali, već su jednostavno uzete kao nešto mamu po sebi jasno. Čak i unutar našeg kruga, gdje se ovo tako lako može razumjeti, ljudi uvijek ne razmišljaju da nas sve što primamo obvezuje da isto toliko vratimo društvu a na da samo uživamo.

Sada, iz svega što sam vam predstavio kao primjere, što se može umnožiti ne stotinama već tisućama puta, ovo pitanje će vam biti očito. „Kako situacija može biti drugačija ako je novac zaista samo sredstvo za stjecanje moći?” Na to je već odgovoreno u onom temeljnom socijalnom principu kojeg sam vam predstavio prošli tjedan jer je to specifičnost onog što sam vam predstavio kao vrstu socijalne znanosti preuzete iz duhovnog svijeta. To je jednako pouzdano kao i matematika. U vezi sa stvarima koje sam vam predstavio, ne radi se o tome da netko gleda u praktični život i kaže, „Sada dakle, moramo najprije istražiti kako stvari stoje”. Ne; ono što sam vam predstavio kao socijalnu znanost izvedenu iz duhovne znanosti više je kao Pitagorin teorem. Ako uzmete u obzir Pitagorin teorem, ako znate da je kvadrat hipotenuze jednak zbroju kvadrata nad objema katetama pravokutnog trokuta, nije moguće da u svijetu iskustva postoji nešto što je u kontradikciji s tim. Upravo suprotno, ovaj temeljni princip morate primijeniti svugdje. Tako je i sa temeljnim principom koji sam vam predstavio da je u temeljima socijalne znanosti i socijalnog života. Sve što čovjek stječe na način da je to primio u zamjenu za njegov rad unutar socijalnog sustava ima nezdrav učinak. Unutar socijalnog sustava rezultiraju zdravi uvjeti jedino kada ljudsko biće mora poduprijeti njegov život, ne s vlastitim radom, već iz drugih izvora unutar društva. To je naizgled u kontradikciji s onim što sam upravo rekao, ali samo naizgled. Ono što će učiniti posao vrijednim biti će činjenica da neće više biti plaćen.

Cilj prema kojem trebamo raditi — naravno, na racionalan a ne na boljševički način — mora biti odvajanje rada od snabdijevanja sredstvima egzistencije. To sam nedavno objasnio. Kada više nitko ne bude nagrađen za svoj rad, tada će novac izgubiti svoju vrijednost kao sredstvo za stjecanje moći nad radom. Nema drugog načina za prevladavanje zloupotrebe koja je ovjekovječena samim novcem nego formirati socijalnu strukturu na takav način da nitko ne bude nagrađen za svoj rad, i snabdijevanje sredstvima egzistencije mora biti postignuto iz sasvim drugog izvora. Tada će prirodno biti nemoguće koristiti novac u svrhu prisiljavanja nekoga na rad.

Većina pitanja koja se sada javljaju pojavljuju se u obliku u kojem se razumiju konfužno. Ako će ih se postaviti na jasno svijetlo, to se može dogoditi jedino preko znanosti duha. Novac u budućnosti ne smije biti ekvivalent za ljudski rad, već samo za neživu robu. Samo neživa roba će se u budućnosti stjecati pomoću novca, ljudski rad ne.

To je od krajnje važnosti. Sada, samo razmislite o činjenici da u proleterskoj koncepciji svijeta ideja da je rad roba bulji nam u lice u svakakvim oblicima. Zaista, činjenica da je rad u modernom industrijalizmu na najupadljiviji način postao roba jedan je od temeljnih principa marksizma, jedan od onih temeljnih principa u kojima je Marx bio najuspješniji u pridobivanju pristaša među proleterijatom. Ovdje vidite da se zahtjev pojavljuje iz sasvim različitog centra i na konfuzan i kaotičan način, koji mora, ipak, biti ispunjen, ali iz sasvim različitog smjera. To je osobina socijalnih zahtjeva današnjice, da su, u mjeri u kojoj se pojavljuju instinktivno, pojavljuju zbog potpuno opravdanih i čvrstih instinkta. Javljaju se, međutim, iz kaotične socijalne strukture. Zato imaju konfuzan oblik što nužno dovodi do konfuzije. Tako je na mnogim poljima. Iz tog je razloga nužno imati uporište u duhovno znanstvenom pogledu na svijet jer jedino to može rezultirati istinskim socijalnim iscjeljenjem.

Sada, pitati ćete da li bi to dovelo do promjene. Na primjer, ako osoba naslijedi svoj novac, ona će nastaviti plaćati robu s novcem koji je naslijedila, a rad drugih osoba je dakako prikriiven u tim robama. Dakle ništa se ne mijenja, reći ćete. Zasigurno, ako mislite apstraktno, ništa se ne mijenja. Ali, ako promotrite cijeli efekt do kojeg dolazi kada je snabdijevanje sredstvima egzistencije odvojeno od rada, imat ćete drugačije mišljenje. U oblasti stvarnosti, situacija nije takva da jednostavno izvlačimo apstraktne zaključke, već tamo stvari imaju svoje stvarne učinke. Ako stvarno dođe do toga da je snabdijevanje sredstvima egzistencije odvojeno od izvršavanja rada, nasljeđivanje više neće postojati. To će dati takvu modifikaciju socijalne strukture da ljudi neće dolaziti u posjed novca na bilo koji drugi način osim za nabavu roba. Kada je nešto shvaćeno kao stvarnost, onda ima svakakve učinke. Između ostalog ovo odvajanje snabdijevanja sredstvima egzistencije od rada ima jedan sasvim osobiti efekt. Zaista, kada govorimo o stvarnosti, ne možemo se izraziti tako da kažemo, „Ali ja ne vidim zašto je to tako”. Možete isto tako reći, „Ali ja ne vidim zašto bi morfij trebao uzrokovati spavanje”. To vam također ne dolazi kao zaključak iz pukog međuodnosa pojmova. To se manifestira tek kada stvarno pratite učinak.

Danas u socijalnom pretku postoji nešto ekstremno neprirodno. To se sastoji u činjenici da se novac uvećava kada ga osoba jednostavno posjeduje. Stavljen je u banku i na njega se isplaćuje kamata. To je najneprirodnija stvar koja može postojati. To je zaista krajnje besmisleno. Osoba uopće ništa ne radi. Jednostavno pohrani novac, koji čak ne mora biti stečen radom već može biti naslijeđen, i na njega prima kamatu. To je krajnja besmislica. No to će postati stvar nužnosti kada je snabdijevanje sredstvima egzistencije odvojeno od rada da će se novac koristiti kada postoji, kada je proizveden kao ekvivalent roba koje postoje. Mora se koristiti. Mora biti pušten u opticaj i stvarni efekt će biti da se novac ne uvećava već smanjuje. Ako osoba sada posjeduje određenu svotu novca, za četrnaest godina imati će približno dvostruko pod normalnom kamatnom stopom, i neće trebati napraviti ništa nego samo čekati. Ako dakle mislite o transformaciji socijalnog poretka, što se mora dogoditi pod utjecajem temeljnog principa kojeg sam vam predstavio, tada se novac neće uvećati već će se smanjiti. Nakon određenog broja godina, novčanice koje sam stekao prije početka tih godina neće više imati nikakvu vrijednost. One bi dospjele i postale bezvrijedne.

Na ovaj način u socijalnoj strukturi će postati prirodan trend prema dovođenju uvjeta da će sami novac, koji nije ništa drugo nego zapis, naznaka da osoba posjeduje odgovarajuću moć nad radom ljudskih bića, izgubiti svoju vrijednost nakon određenog perioda vremena ako nije bio stavljen u opticaj. Drugim riječima, neće se uvećati, već će sve više nestajati i, nakon četrnaest godina ili možda nešto duže, doći će do nulte točke. Ako ste danas imate milijune, nakon četrnaest godina nećete imati dvostruko već ćete bankrotirati ukoliko u međuvremenu niste dodatno zaradili.

Naravno, svjestan sam da se ljudi vrte kao da su ih ugrizle buhe kada se ovo danas spominje — ako dopuštate takvu usporedbu. Znam to, i ne bi upotrijebio ovu usporedbu da u publici nisam zapazio izvanredne pokrete!

Pošto je, međutim, situacija takva da ove stvari uzrokuju da se ljudi osjećaju kao da ih ujedaju buhe, imamo boljševizam. Samo potražite prave uzroke i tu ste. Nikada nećete moći osloboditi svijet od onoga što dolazi na površinu ukoliko niste zaista riješeni da prođete do istine.

Činjenica da je istina neugodna ne pravi razliku. Esencijalni dio obrazovanja čovječanstva danas i u neposrednoj budućnosti sastojati će se u okončanju uvjerenja da se istina može kontrolirati prema subjektivnim procjenama, subjektivnim simpatijama i antipatijama. Ali znanost duha, ako je dohvaćena s čvrstom ljudskom inteligencijom, može riješiti problem novca jer on također može biti razmatran duhovno.

Ništa se ne postiže onim neodređenim govorom kojeg sam čuo čak i među antropozofima koji drže novac u ruci i kažu, „Ovo je Ahriman”. Sada novac predstavlja ekvivalent za robu i rad. On predstavlja zahtjev za nešto što se stvarno događa. Ako od čistih apstrakcija pređemo u realnost, ako razmislimo, dakle, kada osoba ima deset novčanica od stotinu maraka i plati ih nekome, on uzrokuje da rad određenog broja osoba kao ekvivalent prijeđe iz ruke u ruku. Pošto te novčanice posjeduju moć da uzrokuju rad određenog broja ljudi, one tada zapravo stoje unutar života sa svim njegovim granama i impulsima. Ona više neće i dalje biti zadovoljna sa samom apstrakcijom, nepromišljenom apstrakcijom, plaćanja novca, već će se upitati, „Kakvo je značenje činjenice da sam uzrokovao da deset novčanica od sto maraka prijeđe iz ruke u ruku, tako dovodeći do toga da određeni broj osoba obdarenih glavom, srcem i umom moraju izvršiti rad? Kakvo je značenje toga?”

Odgovor na takvo pitanje može biti pružen, naposljetku, jedino duhovnim promatranjem stvari. Uzmimo najekstremniji primjer. Pretpostavimo da ima novca netko tko nikada nije uložio nikakav napor u ime čovječanstva. Postoje takvi slučajevi. Uzeti ću ekstremni slučaj. Netko tko nikad u ime čovječanstva nije uložio napor ima novac. On sa svojim novcem za sebe nešto kupuje. Zaista, omogućeno mu je da za sebe oblikuje sasvim ugodan život iz razloga činjenice da posjeduje novac, koji je zahtjev na ljudski rad. Fino! Ta osoba nije nužno loše ljudsko biće. Može čak biti i dobar čovjek; zaista, može biti vrijedna osoba. Ljudi često propuštaju vidjeti socijalnu strukturu. Nemaju interesa za svoje bližnje, odnosno, za stvarnu socijalnu strukturu. Ljudi pretpostavljaju da vole ljudska bića kada kupe nešto za sebe s njihovim naslijeđenim novcem, na primjer, ili kada ga čak daju. Kada je novac dan, jedini rezultat je da uzrokuje da određeni broj ljudi radi za one koji su dali

novac. To je jednostavno stvar stjecanja moći. Činjenica da je to zahtjev za rad čini ga sredstvom stjecanja moći.

No ova situacija je jednostavno nastala i razvila se do ovog stupnja. To je refleksija nečeg drugog. To je refleksija onog što sam spomenuo na prethodnom predavanju. Tamo sam skrenuo vašu pažnju na činjenicu da je božanstvo Jehove određeno vrijeme kontroliralo svijet preko činjenice da je izvojevao potpunu pobjedu nad drugim Elohimima, i da se više ne može spasiti od tako izazvanih duhova. On je protjerao svoje drugove, drugih šest Elohima, iz područja. Zbog toga, ono što ljudsko biće doživljava čak i u embriju steklo je potpunu dominaciju u ljudskoj svijesti. Ostalih šest snaga, koje čovjek nije doživio u embriju, time su učinjene neaktivnima. Time su došli pod utjecaj nižih duhovnih entiteta. U petom desetljeću zadnjeg stoljeća, kao što sam rekao, Jehova se više nije mogao spasiti. Pošto je mudrost Jehove stečena u stanju embrija učinila mogućim shvatiti koncept providnosti samo u vanjskoj prirodi, krajnje ateistička prirodna znanost je preplavila svijet. Refleksija toga, činjenica da novac jednostavno prelazi od jedne osobe do druge bez ikakvog transfera robe, sastoji se u cirkulaciji novca odvojenoj od cirkulacije roba.

Nije važno s kojom se energijom osoba može naprezati na bilo kom polju, ahrimanska snaga živi u onom što se čini da je proizvedeno od novca kao novac. Ne možete naslijediti bez da imate određenu količinu ahrimanske snage prenesenu s novcem. Nema druge mogućnosti posjedovanja novca unutar socijalne strukture na zdrav način nego posjedovati ga na kršćanski način; odnosno, stječući novac jedino pomoću onog što netko razvija između rođenja i smrti. Drugim riječima, način na koji osoba dolazi u posjed novca ne smije biti refleksija onog što je povezano s Jehovom čak iako je činjenica da smo rođeni, da prelazimo od embrija u vanjski život, nešto što se tiče njega. Refleksija toga je, kažem, činjenica da nasljeđujemo novac. One osobine koje nasljeđujemo krvlju naslijeđene su preko zakona prirode. Novac koji nasljeđujemo a ne zarađujemo bio bi refleksija toga.

Činjenica da kršćanska svijest još nije uzela svoje mjesto u svijetu, da do socijalne strukture još dolazi pomoću drevne mudrosti Jehove ili njegove aveti, rimske koncepcije države, dovela je do svega što je vodilo do jednog aspekta sadašnje nesretne situacije.

Rekao sam da se ne smije razmatrati tako apstraktno kada novac proizvodi novac, već to moramo gledati u stvarnosti. Kada god novac proizvodi novac to je nešto što se javlja samo na fizičkom planu, dok je ono što čini ljudsko biće uvijek povezano s duhovnim svijetom.

Što radite, dakle, kada ne izvršavate rad ali imate novac za koji ljudi moraju raditi da ga dobiju? Ljudsko biće tada donosi na tržište ono što čini njegov nebeski udio a dajete mu samo zemaljsko. Plaćate mu samo zemaljskim, čisto ahrimanskim. Vidite, to je duhovni aspekt stvari. Kada god je na djelu Ahriman, može doći samo do destrukcije.

To je, opet, neugodna istina. I uopće ne pomaže kada osoba sebi kaže, „Sada, zaista, ja sam inače cijenjeni pojedinac i ne činim ništa loše, stoga, kada koristim moj prihod da platim ovo ili ono”. Stvarna činjenica je da dajete Ahrimana u zamjenu za Boga. Naravno, često smo to prinuđeni unutar sadašnje socijalne strukture, ali ne smijemo zabiti glavu u pijesak i prikrivati to od sebe. Radije se suočimo s istinom jer što će donijeti budućnost

zavisi od toga da li to radimo. Do mnogo toga što se slama na čovječanstvu s tako poraznim rezultatima došlo je iz razloga jer ljudi zatvaraju oči i oči njihovih duša u prisutnosti istine. Stvorili su za sebe apstraktne koncepte dobrog i lošeg, i ne žele imati posla sa stvarnim i konkretnim. U odnosu na ovo dalje ćemo govoriti sutra, kada ćemo podići našu raspravu u duhovne visine.

III.

MEHANISTIČKI, EUGENIČKI I HIGIJENSKI ASPEKTI BUDUĆNOSTI

1 prosinac 1918

Ono što sam imao na umu tijekom ovih razmišljanja bilo je baciti svijetlo na oblik koji socijalno razmišljanje mora uzeti danas. Onome što smo već raspravljali želio bih dodati nešto što će učiniti mogućim da podignete stvari na viši nivo. To je zaista nužno baš zbog posebnih zahtjeva duha naše epohe. Sve što sam vam predstavio i još ću predstaviti, nadam se da ćete smatrati, ako smijem ponoviti ovaj zahtjev, ne kao kriticizam sadašnjeg postojećeg stanja, već jednostavno davanje građe pogodne za usmjeravanje naše prosudbe koja može dati temelj za opći izvid uvjeta obilježen neophodnim uvidom. Duhovno znanstveni pogled ne može biti onaj koji daje socijalnu kritiku već samo onaj koji privlači pažnju na te stvari bez pesimizma ili optimizma. Ipak nas ta činjenica sili, naravno, da koristimo riječi koje će neki razumjeti kao namjeru kriticizma ove ili one socijalne klase. To nije slučaj. Kada mi ovdje govorimo o buržoaziji, to je kao da smo govorili o neizbježnoj povijesnoj pojavi, a ne u svrhu stavljanja primjedbi na ono što je jednostavno bilo neizbježno prema određenim duhovno znanstvenim pogledima. Molim vas da na isti način shvatite ono što ću vam predstaviti danas.

Uzmimo kao naše polazište sveobuhvatnu pokretačku snagu koja je u snažnom obliku u pozadini sadašnjih socijalnih zahtjeva proletarijata, baš kao što je u pozadini svih ili mnogih ljudskih pokreta. Ta sila je više ili manje jasno izražena, ali je također i instinktivna, nesvjesna, konfuzna, i nejasna iako ipak temeljna u tim pokretima. To se sastoji u činjenici da postoji određen ideal za dovođenje socijalnog poretka koji će biti zadovoljen u svim njegovim aspektima. Ako želimo na radikalna način opisati što je dakle temeljno u tim stvarima, imamo razloga reći da je napravljen trud da se promisli i ostvari socijalni poredak koji će dovesti do raja na Zemlji, ili barem sreću dostojnu ljudskog bića na koju je gledala populacija sadašnjeg proletarijata kao nešto za čim se čezne. To je nazvano „rješenje socijalnog problema”. Ono što sam upravo rekao svojstveno je instinktu koji je iza onog što je nazvano rješenje socijalnog problema.

Sada, u razmatranju izraza „rješenje socijalnog problema”, nužno je da se duhovni znanstvenik, koji se ni na jednom polju ne smije predati iluzijama već uperiti svoju pažnju na stvarnosti, također i u ovom slučaju ne zadovolji nikakvom iluzijom. Bitna činjenica na ovom polju je da oni koji za njima teže ne kreću od stajališta oslobođenog iluzija, već sa stajališta suočenog s velikim brojem takvih iluzija, posebno osnovnom iluzijom da je moguće riješiti socijalni problem.

Činjenica da u našoj epohi nema svijesti o razlici između fizičkog plana i duhovnog svijeta, već se na fizički plan na neki instinktivni način gleda kao na jedini svijet, povezana je s drugom činjenicom da se teži stvoriti raj na ovom fizičkom planu. Zbog tog koncepta je naša epoha prisiljena vjerovati da su ljudska bića osuđena bilo da nikad ne postignu pravdu, usklade svoje impulse i potrebe, ili da je nađu unutar fizičke zemaljske egzistencije.

Fizički se plan, međutim, manifestira onome tko promatra svijet imaginativno, i na taj način spoznaje aktualnu stvarnost, na takav način da mora izjaviti da u tom svijetu nema savršenosti već samo nesavršenosti. Dakle, uopće nije moguće govoriti o apsolutno potpunom rješenju socijalnog problema. Možete težiti na način na koji vas volja, na osnovu najdubljeg znanja, riješiti socijalni problem, ipak on nikada neće biti riješen u smislu u kojem danas mnoge osobe očekuju rješenje. Ali to ne treba nikog voditi da kaže da ako se socijalni problem jednostavno neće riješiti, trebali bi dopustiti da stare besmislice nastave svojim tijekom. Istina je da tijek stvari podsjeća na njihalo: snaga za kretanje gore stečena je kretanjem dolje. Drugim riječima, baš kao što je suprotna snaga akumulirana kretanjem dolje i zatim korištena u kretanju gore, takav je slučaj i u ritmičkom slijedu koji karakterizira povijesni život čovječanstva. Ono što bi za neku epohu mogli smatrati kao najsavršeniji socijalni poredak, ili čak kao uopće jedini socijalni poredak, istroši se kada se jednom realizira, i poslije nekog vremena ponovno vodi u poremećaj. Evolucijski život nije takav da se mirno uspinje, već se njegov tijek sastoji od oseka i plima; napreduje valnim pokretom. Najbolje što bi jednom mogli uspostaviti, jednom kada je realizirano na fizičkom planu, stvara uvjete koji vode do vlastite destrukcije nakon nužnog perioda vremena. Stanje čovječanstva bi bilo sasvim drugačije ako bi ovaj neopozivi zakon u povijesnom tijeku događaja bio adekvatno prepoznat. Tada se ne bi pretpostavljalo da je moguće u apsolutnom smislu utemeljiti raj na Zemlji, već bi ljudi bili prisiljeni obratiti pažnju na ciklički zakon evolucije čovječanstva. Ako iz razmatranja izuzmemo apsolutni odgovor na pitanje, „Kakav bi trebao biti oblik socijalnog života?” učinili bi pravu stvar pitajući se što treba napraviti u našoj epohi? Koji su točni zahtjevi pokretačkih snaga naše pete post-atlantske epohe? Što u stvari zahtijeva da se ostvari? Sa sviješću da će ono što bude realizirano neizbježno biti uništeno kod obrata u tijeku cikličkih promjena, prisiljeni smo jasno vidjeti da i socijalno možemo misliti samo na relativan način kada prepoznamo pokretačke evolucijske snage određene epohe. Imperativno je nužno raditi u skladu sa stvarnošću. Radimo protiv stvarnosti kada pretpostavljamo da ćemo moći ostvariti bilo što pomoću apstraktnih i apsolutnih ideala.

Za duhovnog znanstvenika, stoga, koji želi usmjeriti pažnju na stvarnost a ne na iluziju, pitanje se ograničava na to što unutar nje nosi impuls kojeg treba realizirati unutar aktualne situacije u neposrednoj sadašnjosti?

Naša jučerašnja objašnjenja su također namijenjena tome da se razmatraju sa ovog stajališta. Interpretirate me sasvim pogrešno ako pretpostavljate da mislim da će do apsolutnog raja doći preko činjenice, recimo, ono što je proizvedeno radom bude odvojeno od rada. Upravo suprotno, to smatram, na osnovu dubokih zakona evolucije čovječanstva, jedino kao nešto do čega u sadašnje vrijeme nužno mora doći. Ono što je usidreno u svim čovjekovim instinktima, prema čemu posebno teži koncepcija života proletarijata, čak i ako

oni ponekad guraju stvari do ekstrema takvih zahtjeva kao što su oni koje sam vam jučer nabrojio kao zahtjeve boljševizma —iza onog što ljudi imaju u njihovoj svijesti leži, naravno, ono što će instinktivno dovesti do realizacije. Svatko tko usmjerava svoje napore prema stvarnosti ne obraća pažnju na programe koji su mu predloženi, čak ni one od ruske sovjetske republike, već teži vidjeti što je danas još u instinktivnoj formi iza onih stvari koje ljudi izvana izražavaju zamuckujući. To je ono što je stvarno bitno. Inače, ako tako ne gledamo stvari, nikada se nećemo baviti tim stvarima na pravi način. Ono čemu ljudi instinktivno teže potpuno je svojstveno temeljnom karakteru naše pete post-atlantske epohe, koji je bitno različit od četvrte epohe, grčko-latinske, a isto tako i od prethodne treće, egipatske-kaldejske. Današnji ljudi, u njihovim socijalnim vezama —ne kao pojedinci, već u odnosima socijalne grupe —moraju željeti nešto sasvim određeno.

Instinktivno oni to stvarno žele. Oni danas žele ono što se nije moglo željeti u četvrtoj post-atlantskoj epohi, ili čak do petnaestog stoljeća naše kršćanske ere. Oni danas žele egzistenciju dostojnu ljudskog bića, to jest, ispunjenje kao odraz u socijalnom poretku onog što nejasno u ovoj epohi osjećaju kao ideal za čovječanstvo. Ljudi danas instinktivno žele da ono što je ljudsko biće u sebi bude reflektirano u socijalnoj strukturi.

Tijekom treće post-atlantske epohe, egipatsko-kaldejske, to je bilo različito, a isto tako različito još ranije tijekom druge epohe. U drugoj epohi, drevnoj perzijskoj, ljudsko biće je još potpuno u svojoj unutarnjoj prirodi; čovjek je tada još bio biće potpuno unutarnje prirode. Tada nije instinktivno zahtijevao da u vanjskom svijetu nađe identično ono što je posjedovao iznutra kao svoje potrebe. Nije trebao socijalnu strukturu koja bi mu omogućila da u vanjskim stvarima prepozna ono što iznutra posjeduje kao impulse, instinkte i potrebe. Zatim je došla treća post-atlantska epoha, egipatsko-kaldejska, i ljudsko biće je zahtijevalo da mu se dio njegova bića koji je bio povezan s njegovom glavom pojavi u zrcalu vanjske socijalne stvarnosti. Tako vidimo da je, od treće post-atlantske epohe nadalje, od egipatsko-kaldejske epohe, bilo stremljenje da se postigne teokratsko socijalno uređenje u kojem je sve što je pripadalo teokratskim socijalnim institucijama bilo na neki način prožeto religijom. Ostalo je još bilo instinktivno. Ono što je bilo povezano s drugim čovjekom, čovjekom grudi i disanja, i ono što je bilo povezano s čovjekom metabolizma, ostalo je instinktivno. Ljudsko biće uopće nije još mislilo o gledanju toga reflektiranog u zrcalu vanjskog poretka. U drevnoj perzijskoj epohi postojala je također jedino instinktivna religija, vođena od onih iniciranih u zoroastrizam. Ali sve što je ljudsko biće razvilo bilo je još unutarnje i instinktivno. Nije još osjećao nikakvu potrebu da stvari traži u vanjskoj refleksiji u socijalnom poretku. Tijekom perioda koji je završio približno s osnivanjem drevnog rimskog carstva, stvarna godina je bila 747 pr.Kr., počeo je zahtijevati da ono što je moglo živjeti kao misao u njegovoj glavi ponovno nađe u socijalnom poretku.

Zatim je došla epoha koja je počela u osmom stoljeću, 747 pr.Kr., a završila u petnaestom stoljeću, grčko-latinska epoha. Čovjek je tada zahtijevao da dva člana njegova bića, čovjek glave i čovjek ritma, disanja, grudi budu reflektirana izvana u socijalnoj strukturi. Ono što je činilo drevni teokratski poredak, ali sada samo kao eho, moralo je biti reflektirano. U stvari, prave teokratske institucije nose blisku sličnost s trećom post-atlantskom epohom a to uključuje čak i institucije katoličke crkve. To se nastavilo, i tome je dodano nešto novo što je posebno izvučeno iz grčko-latinske epohe. Vanjske institucije *res*

publica, one institucije koje imaju veze s upravljanjem vanjskog života utoliko što se tiče pravde i nepravde i slične stvari su dodane. Čovjek je sada zahtijevao s obzirom na dva člana njegova bića da ih ne treba samo nositi unutar sebe već da ih treba vidjeti reflektirane vani kao u zrcalu.

Na primjer, ne razumijete grčku kulturu ako ne znate da je situacija bila takva da je jedino metabolički život, koji je izvana izražen u ekonomskoj strukturi, još ostao instinktivan, unutarnji i bez potrebe za vanjskom refleksijom. Tendencija da se zahtijeva vanjska refleksija za to pojavila se najprije u petnaestom stoljeću kršćanske ere. Ako proučavate povijest u njenoj stvarnosti, ne u formi legendi fabriciranih unutar naše takozvane znanstvene povijesti, naći ćete čak i izvana potvrđeno ono što sam vam rekao na osnovu okultnog znanja o grčkoj robovskoj klasi i ropstvu, bez čijeg bi postojanja grčka kultura kojoj se toliko divimo bila nezamisliva. To se može shvatiti kao postojeće u socijalnoj strukturi jedino kada znamo da je cijelom četvrtom post-atlantskom epohom dominirala težnja za vanjskim sustavom institucija na polju zakona i religije, ali još ne za bilo kakvim drugim osim instinktivnim ekonomskim poretom.

Naša je vlastita epoha, vrijeme koje počinje u petnaestom stoljeću kršćanske ere, ona u kojoj je prvoj napravljen zahtjev da se cijelo tročlano ljudsko biće vidi kao slika također i u vanjskoj socijalnoj strukturi.

Moramo, dakle, danas proučavati tročlano ljudsko biće pošto, po prvi puta, ono razvija trostruki instinkt zahtjeva u vanjskoj strukturi, u strukturi zajednice, koje sam vam spominjao, odnosno, najprije, duhovnu sferu, koja ima vlastitu administraciju i vlastitu strukturu, drugo, sferu administracije, sigurnosti i reda — političku sferu — koja je isto tako samodostatna, i, treće, ekonomsku sferu, jer naša epoha po prvi puta zahtijeva ekonomsku sferu u vanjskoj organizaciji. Zahtjev da se vidi ljudsko biće realizirano i oslikano u socijalnoj strukturi javlja se kao instinkt u našoj epohi. To je dublji razlog zašto nije više samo ekonomski instinkt onaj koji je na djelu. Ekonomska klasa koja je upravo stvorena, proletarijat, teži prema cilju postavljanja ekonomske strukture izvana jednako svjesno kao što je četvrta post-atlantska epoha postavila administrativnu strukturu sustava zakona, a treća post-atlantska epoha, egipatsko-kaldejska, teokratsku strukturu.

To je unutarnji razlog. Jedino uvažavajući taj unutarnji razlog možete ispravno prosuditi uvjete sadašnjeg vremena, i tada ćete razumjeti zašto sam vam prije tjedan dana morao predstaviti ovaj trostruki socijalni poredak. On zasigurno nije bio izmišljen kako su danas izmišljeni programi brojnih društava, već je izjavljen na osnovu onih snaga koje se mogu promatrati ako uđemo u stvarnost evolucije. Moramo doći do točke, jer vrijeme pritišće u tom smjeru, kada pokretačke evolucijske sile unutar razvoja čovječanstva treba stvarno razumjeti konkretno i objektivno. Vrijeme pritišće u tom smjeru. Ljudi se još bore protiv toga. To je stvarno zapanjujuće čak i ako promatramo one koji su najdalje napredovali. Nedavno je izdana knjiga naslovljena *Pisma dame za Walther Rathenau-a u vezi prevladavanja događaja koji dolaze*. Svakakve stvari su, naravno, raspravljane u knjizi. Na primjer:

Namjera je ovog pamfleta objaviti bitni intuitivni sadržaj epistolarnih spisa.

Osobna komunikacija je bila isključena jer nema neposredne veze s ovim.

Rudolf Steiner – Izazov vremena

Rezultat je ukidanje fragmentarnog oblika pisma, a time i stalnog ponavljanja pozdrava i završetaka. Dama obdarena vidovitošću ovdje komunicira s autorom knjige, *O stvarima koje će doći*, njeno neobično iskustvo u odnosu na novu dušu vremena i novog rođenja svijeta. Snage budućnosti koje se danas bore za viši oblik života ovdje se manifestiraju u individualnoj ljudskoj sudbini kao doživljena stvarnost novih snaga duše.

Čudno je da se ovdje govori o mnogim stvarima, ali se primjećuje nešto neobično. Dama otkriva da čovjek može razviti više duhovne sposobnosti i da se izvorne stvarnosti mogu opažati jedino pomoću njih. Knjiga s time stvarno završava. Njeno zadnje poglavlje je naslovljeno, *Kozmički zaključci u vezi svjetske duše i ljudske duše*. Ali knjiga ne ide dalje od uvida da osoba može posjedovati više sposobnosti i ne ide do točke da kaže što stvarno opaža pomoću tih viših sposobnosti. To je kao da netko osobi kaže, „Imate oči,” ali je onda ne odvede do točke da s njima vidi nešto od stvarnosti. Određeni ljudi imaju čudan stav s obzirom na znanost duha. Oni zapravo ustuknu u strahu čak i ako samo počnemo govoriti o onom što se može vidjeti. Netko bi želio reći autoru kao što je ova dama, „Priznajete da se u ljudskom biću mogu razviti više sposobnosti. Znanost duha postoji da izvijesti upravo o važnim stvarima ako su te više sposobnosti razvile”. Ali ljudi ustuknu od toga i ne žele slušati.

Vidite kako nas urgentno vrijeme potiče da dođemo do točke gdje znanost duha želi stići, i kako su u međuvremenu u ljudima zbrkane one stvari o kojima sam govorio u zadnjem broju časopisa, „Das Reich”, uređenom od Alexander von Bernus-a, u mom članku naslovljenom *Luciferski i ahrimanski elementi u našoj suvremenoj povijesti, u životu čovjeka*. To je u ljudskoj duši sve u tako zamršenoj masi da čak i oni koji priznaju da je moguće vidjeti duhovnu stvarnost kao izvornu stvarnost koja se može gledati, smatraju za maštovitu osobu svakog tko konkretno govori o takvoj duhovnoj stvarnosti.

Uputio sam na ovu damu jednostavno jer ona nije jedinstvena pojava. Ono što se javlja u njoj javlja se u mnogim pojedincima. To je zapravo karakteristika vremena da iako se ljudi osjećaju ponukani gledati izvan uobičajene vanjske stvarnosti, ipak se povlače i suzdržavaju se da to naprave. U ovoj knjizi na primjer, skrenuta je pažnja na određeni odnos između ljudskih bića i kozmičkih sila. No, ne treba pokušati, recimo, objasniti tim ljudima sadržaj moje knjige, *Osnove tajne znanosti*, u kojoj su ti odnosi izneseni. Tada se povlače. Ali ne stječemo uvid u socijalna pitanja, koja treba razmatrati kao što sam vam iznio, ako jednostavno priznamo da je moguće vidjeti i ne razmotrimo ono što se može vidjeti. Od enormne je važnosti to shvatiti. Inače, uvijek ćemo raditi grešku već naznačenu u prvim rečenicama koje sam danas izgovorio, da pravimo apsolutni princip iz nečeg što vrijedi konkretno za jedan pojedini slučaj — tako da se može postaviti pitanje, na primjer, s obzirom na socijalni problem, „Kako trebaju ljudske institucije biti postavljene po svijetu?” Ali to nam pitanje stvarno nije postavljeno. Ljudska bića se u raznim dijelovima Zemlje razlikuju, i u budućnosti će se te razlike povećati. Krajnje nerealne misli izražava onaj tko, dakle, pretpostavlja da je moguće na isti način socijalno postupati u Rusiji, Kini, Južnoj Americi, Njemačkoj ili Francuskoj. Izražava apsolutne misli ondje gdje jedino individualne i relativne misli odgovaraju stvarnosti. Iznimno je važno da se ta činjenica jasno vidi.

Tijekom zadnjih godina, kada je bilo toliko važno da se ove stvari razumiju na odgovarajućim mjestima, bio mi je veliki izvor žalosti da su jednostavno bile krivo shvaćene. Sjetiti ćete se da sam ovdje prije dvije godine nacrtao kartu koja sada postaje stvarnost, i tu kartu nisam pokazao samo vama. Tada sam tu mapu predstavio da objasnim kako se pokretačke sile kreću sa određene strane, pošto je zakon da, ako poznamo te pokretačke sile, ako ih spoznamo, ako ih uhvatimo s našom sviješću, one mogu na određeni način biti ispravljene i može im se dati drugačiji smjer. Važno je da to bude shvaćeno.

Ali nitko na odgovornom položaju nije spoznao ove stvari, ili ih uzeo ozbiljno u pravom smislu riječi. Sadašnji događaji svakako pokazuju da su trebale biti uzete ozbiljno.

Sada činjenica koju treba uzeti u obzir u vezi ovih stvari je da se, u pogledu nekih temeljnih zakona evolucije svijeta, ništa zapravo ne zna na sveobuhvatan način tako da bi to znanje našlo vanjsku primjenu osim unutar određenih tajnih društava englesko govorećih naroda. To je nešto što je važno opaziti. Tajna društva među drugim narodima su samo stvar praznih fraza. Tajna društva među englesko govorećim narodima su, naprotiv, izvori od kojih su na određeni način pribavljene istine pomoću kojih se stvari mogu upravljati politički. Mogao bih jednom o njima govoriti, ali danas bi nas to daleko odvelo. Dakle možemo reći da se one snage koje teku od tih tajnih društava u politiku Zapada kreću zapravo u skladu s povijesti. One računaju s zakonima povijesne evolucije. Nije nužno da u vanjskim pitanjima sve bude točno do točke na „i“. Ono što je bitno je da li osoba postupa u skladu s povijesnom evolucijom u objektivnom smislu, ili postupa kao diletant slijedeći svoje proizvoljne ideje.

Politika Srednje Europe, na primjer, pretežno je bila amaterska politika, posve bez odnosa s bilo kojim povijesnim zakonom. Politika koja nije bila amaterska, koja je slijedila činjenice — ili, ako mogu koristiti pravi izraz, profesionalna politika — bila je ona od englesko govorećih naroda, britanskog carstva i njenog dodatka, Amerike. To je velika razlika, i to je značajna točka koju treba jasno vidjeti. Njena važnost leži u činjenici da ono što se znalo u tim krugovima zapravo utječe u svijet stvarnosti. Također teče u instinkte iza onih osoba koje imaju položaje kao politički predstavnici, čak i ako djeluju jedino iz političkih instinkta. Iza njih su snage na koje sada referiram. Ne morate istražiti, dakle, da li je Northcliff ili čak Lloyd George iniciran u nekom stupnju u te snage. To nije ono što je važno. Odlučujuće pitanje je da li postoji ili ne mogućnost da se oni mogu ponašati u skladu s tim silama. Trebaju uzeti u svoje instinkte samo ono što ide usporedo s tim silama. Ali postoji takva mogućnost; to se događa, i te sile djeluju u općem smjeru svjetske povijesti. To je esencijalna točka, i moguće je uspješno djelovati unutar međuodnosa svjetske povijesti jedino kada netko stvarno primi u svijest što se na ovaj način događa u svijetu. Inače, druga osoba, koja svjesno djeluje u skladu sa svjetskom poviješću, ili uzrokuje takvo djelovanje, uvijek ima moć, dok je onaj koji o tome ne zna ništa bespomoćan. To je način na koji moć može svladati bespomoćnost. To je vanjska pojava. Ali pobjeda moći nad bespomoćnošću u ovim stvarima zavisi, u konačnici, o razlici između znati i ne znati. To treba biti jasno shvaćeno.

Važno je također vidjeti da kaos, sada u početnom stupnju na Istoku i u Srednjoj Europi, demonstrira kako je strašno bilo sve što se pretvaralo da nosi politički red u ovaj kaos ali je sada uklonjeno. Ali ono što se sada događa u Srednjoj i Istočnoj Europi pokazuje da ništa nego diletantizam prožima javni život u toj oblasti. Na Zapadu, među engleski govorećom populacijom svijeta, postoji svugdje dominantan ne diletantizam, već — ako smijem koristiti krajnji izraz — ekspertno razmatranje stvari.

To je ono što će odrediti formu povijesti desetljeća koja dolaze. Bez obzira na uzvišene ideale koji mogu biti postavljeni u Srednjoj i Istočnoj Europi, bez obzira koliko je dobre volje pokazano u ovom ili onom skupu programa, ništa se neće na taj način postići ako ljudi ne mogu uzeti polaznu točku od pokretačkih sila koje su izvedene na isti ili čak i bolji način sa druge strane praga svijesti, baš kao što su pokretačke sile Zapada, englesko govorećih naroda, uzete u konačnici sa druge strane praga svijesti.

Oni prijatelji koji su čuli ove raspravljane stvari koje sam vam predstavljao godinama baš kao što to radim danas, uvijek su u vezi s tim radili grešku i općenito je teško uvjeriti čak i naše najbolje prijatelje da je napuste. To je greška u razmišljanju, „Ali kakva korist reći da ova ili ona stvar ima svoje porijeklo u određenom tajnom sjedištu Zapada? Sigurno ih je potrebno prvo uvjeriti da postoje takva tajna društva”. Često se mislilo da bi najvažnija stvar bila probuditi uvjerenje da takva tajna društva postoje, ali to nije ono što treba primarno razmatrati. Naići ćete na slab odziv ako se uhvatite uvjeravanja državnika kalibra Kuhlmann, recimo, da postoje tajna društva u posjedu takvih pokretačkih sila, ali da to nikako nije važna točka. Zaista, zabluda je kada se to smatra fundamentalnim. Činjenica da se to smatralo fundamentalnim je zbog sklonosti misteriji i donesenim lošim navikama starog teozofskog društva koje se još mogu naći među antropozofima. Ako netko izusti riječ tajna ili okultna i može uputiti na bilo što a da je tajno ili okultno, kakvu sasvim posebnu razliku dodjeljuje sebi! Ali to nije nešto što može dati poželjne rezultate kada imamo posla s vanjskim realitetima. Ono što je važno je da pokažemo kako se stvari javljaju i jednostavno ukažemo na ono što može razumjeti svatko sa svojim čvrstim zdravim razumom. Unutar tih društava koje se bave takvim okultnim istinama koje imaju utjecaja na stvarnost, promatran je princip, na primjer, da nakon što je carstvo ruskog cara svrgnuto na dobrobit ruskog naroda, politički smjer će morati biti proveden koji bi pružio mogućnost poduzimanja socijalističkog eksperimenta u Rusiji. Ljudi ga ne bi poduzeli u zapadnim zemljama jer ga u tim oblastima ne smatraju povoljnim i poželjnim.

Tako dugo dok ja jednostavno tvrdim da je to navedeno u tajnim društvima, može se dvojiti. Ali, ako ukažem da je cijeli politički smjer takav da je taj princip evidentno u pozadini, ljudi su tada unutar stvarnosti s njihovim običnim čvrstim zdravim razumom. Važna stvar je da se probudi osjećaj za stvarnost.

Ono što je razvijeno u Rusiji je, u osnovi, samo ostvarenje onog što je bila namjera na Zapadu. Činjenica da su do danas samo nevjeste socijalistički eksperimenti provedeni od ne-Engleza, da se stvari realiziraju svakakvim zaobilaznim putovima, tako je dobro poznata tim društvima da radi toga nemaju ozbiljnih glavobolja. Znaju da je važno dovesti te zemlje do točke gdje socijalistički eksperimenti postaju neizbježni. Ako se zatim provode bez

znanja o prirodi socijalnog poretka, tada netko oblikuje socijalni poredak povezan s tim zemljama i čini sebe upraviteljem socijalističkog eksperimenta.

Vidite, zadržavanje određene vrste okultnog znanja koje je pažljivo prakticirano u tim centrima dovodi do ogromne moći. Suprotna strana se nikako ne može obraniti od te moći osim stječući to znanje i s njim se suprotstavljajući toj moći.

Na tom polju ne može biti rasprave o krivnji ili nevinosti. Tu jednostavno moramo govoriti o neizbježnom, o stvarima koje se moraju dogoditi jer već postoje ispod površine, jer su na djelu u oblasti sila koje još nisu pojave. Međutim, one su već sile, i postati će pojave.

Sigurno da ne moram naglasiti da stojim pri onom što sam uvijek izjavljivao. Pravo biće njemačkog naroda ne može nestati. Pravo biće njemačkog naroda mora tražiti svoj put ali je važno da bude u mogućnosti naći svoj put, da u svojoj potrazi ne prati pogrešne putove, i da ne traži stazama gdje nema znanja. Nemojte interpretirati, dakle, ono što ću sada reći tako da to bude barem kontradiktorno s onim što sam izjavljivao godinama. Stvari uvijek imaju dvije strane i ono na što sam vam ukazao je, u velikoj mjeri, stvar volje. To je moguće paralizirati ako su u igru dovedene također i snage sa suprotne strane ali te snage moraju počivati na znanju, ne na amaterskom nedostatku znanja.

Vidite esencija stvari je da ako nema otpora na Istoku, a s Istokom mislim na cijelu oblast koja leži od Rajne istočno čak u Aziju, britanska svjetska dominacija će se nakon uništenja rimsko-latinskog francuskog elementa razviti na način namijenjen od onih snaga na koje sam danas još jednom ukazao, kao što sam to često radio, što leže iza instinkta. Iz tog razloga je važno da, baveći se s onim što kaže Woodrow Wilson, ne upotrijebimo samo onu vrstu razmišljanja koja je uglavnom razvijena kod današnjih ljudi. Radije, ono što se pojavljuje samo u instinktima čak i kod takve osobe kao Woodrow Wilson treba shvatiti pomoću dubljeg znanja. Kada je to formulirano u svakakvim maksimama, to ljude zaluđuje, a kada dolazi iz uma Wilsona, zaluđuje samo iz razloga jer je njegov um na određeni način opsjednut od podsvjesnih sila.

Zaista važna činjenica je da su kod grupa na Zapadu koji drže svoje znanje tajnim najveći naponi uloženi da vide da će se stvari razvijati na takav način da u svakom slučaju osiguraju nadmoć Zapada nad Istokom. Što god ljudi danas kazali na osnovu njihove svijesti, cilj kojem se težilo je utemeljiti kastu gospodara na Zapadu i kastu ekonomskih robova na Istoku, počevši s Rajnom i šireći se istočno sve do u Aziju. To ne znači kastu robova u drevnom grčkom smislu, već kastu ekonomskih robova organiziranu na socijalistički način da preuzmu svakakve nemogućnosti u socijalnoj strukturi koje zatim neće biti primijenjene među engleski govorećim narodima. Bit stvari je napraviti englesko govoreće narode populacijom gospodara svijeta.

Sada to je s pravom osmišljeno s te strane u najopsežnijem smislu. Sada sam došao do odgovarajućeg mjesta za objašnjenje nečeg što vas zaista molim da primite potpuno svjesni činjenice da ako se takve izjave daju danas, daju se pod pritiskom i urgentnošću suvremenih događaja i moraju biti primljene zaista u najozbiljnijem smislu. Ono što ovdje izjavljujem najpažljivije je čuvana tajna od centara na Zapadu na koje sam često referirao.

Na zapadu je smatrano očito da narodima Istoka ne smije biti dopušteno da išta znaju o ovim stvarima koje osobe na Zapadu posjeduju u formi znanja, kao što sam već rekao, preko metoda koje mogu raspravljati kasnije. Oni te stvari posjeduju kao znanje na takav način da će, budući da ih ostali ne znaju, preko njihove pomoći biti uspostavljena svjetska nadmoć. To je jedini mogući način za postizanje njihovih ciljeva.

Počevši s ovim petom post-atlantskom epohom, određene sile će u evoluciji čovječanstva postati prevladavajuće. Ljudska evolucija, naravno, ide naprijed. Unutar granica kratkog vremenskog isječka koji spada pod istraživanje antropologije ili povijesti na polju vanjske materijalističke znanosti, nikada nije moguće formirati sud u vezi sila koje se manifestiraju u evoluciji čovječanstva. Malo je toga u vanjskom procesu razvoja pretrpjelo promjenu unutar ograničenog isječka vremena. Na osnovu tog znanja nitko ne zna, na primjer, kako su posve različito stvari izgledale, čak i u drugoj epohi, da ne spominjem prvu ili druge još dalje natrag. To se može znati jedino preko znanosti duha. Na isti način, jedino je kroz znanost duha, moguće naznačiti sile koje će se razviti u budućnosti na sasvim elementarni način iz prirode čovjeka. Činjenica da će se takve snage, koje će promijeniti život na Zemlji, razviti iz ljudskog bića poznata je tim tajnim središtima. To je ono što se krije od Istoka od ljudi Zapada koji to sami namjeravaju zadržati. Poznato je, nadalje, da će te sposobnosti, koje čovjek danas posjeduje tek u njihovu začetku, biti trostruke prirode. Iz prirode čovjeka će se razviti na isti način na koji su nastale i druge sposobnosti tijekom evolucije čovječanstva.

Ta trostruka sposobnost, o kojoj govori svaka osoba koja zna unutar tih tajnih krugova — te tri sposobnosti koje će se razviti u ljudskoj prirodi, moram vam napraviti razumljivim na slijedeći način. Prvo, postoje sposobnosti koje imaju veze s takozvanim materijalnim okultizmom. Pomoću te sposobnosti — a to je upravo ideal britanskih tajnih društava — određeni socijalni oblici sada bazični unutar industrijskog sustava biti će postavljeni na sasvim različitim temeljima. Svaki obaviješteni član ovih tajnih krugova je svjestan da, samo pomoću određenih sposobnosti koje su još latentne ali se razvijaju u čovjeku, i uz pomoć zakona o skladnim oscilacijama, mogu biti pokrenuti strojevi i mehaničke konstrukcije i druge stvari. Mala indikacija se može naći u onom što sam povezao s osobom Stradera u mojim misterijskim dramama.

Te stvari su sada u procesu razvoja. Unutar onih tajnih krugova one se čuvaju kao tajne na polju materijalnog okultizma. Motori mogu biti pokrenuti, stavljeni u aktivnost, neznatnim ljudskim utjecajem preko poznavanja odgovarajuće krivulje oscilacije. Pomoću tog principa biti će moguće zamijeniti čisto mehaničke snage ljudskim snagama u mnogim stvarima. Broj ljudskih bića na Zemlji je danas zapravo 1,400,000,000. Rad je međutim izvršavan, ne samo od ovih 1,400,000,000 osoba — kao što sam jednom ovdje objasnio — već je toliko mnogo rada izvršeno čisto mehaničkim putem da kažemo da Zemlju stvarno nastanjuje 2,000,000,000 osoba. Ostali su jednostavno strojevi. Odnosno, ako bi rad kojeg su izvršili strojevi morao biti napravljen od ljudi bez strojeva, bilo bi neophodno imati još 600,000,000 osoba na Zemlji. Ako ono što raspravljam s vama pod imenom mehanicističkog okultizma uđe u polje praktičnog djelovanja, što je ideal onih tajnih centara, biti će moguće izvršiti rad ne samo 500,000,000 ili 600,000,000 već 1,080,000,000 osoba. Tako će doći do mogućnosti učiniti nepotrebnim devet-desetina

rada pojedinaca unutar oblasti englesko govorećih naroda. Mehanicistički okultizam neće samo učiniti mogućim biti bez devet desetina rada kojeg sada još obavljaju ljudske ruke, već će također dati mogućnost paraliziranja svakog pokušaja ustanka tada nezadovoljnih masa čovječanstva.

Sposobnost pokretanja motora prema zakonima recipročnih oscilacija razviti će se u velikoj mjeri među engleski govorećim narodima. To je poznato u njihovim tajnim krugovima, i na to se računa kao na sredstvo kojim će biti ostvarena nadmoć nad ostatkom populacije Zemlje čak i tijekom pete post-atlantske epohe. U tim krugovima je poznato još nešto. Poznato je da postoje još dvije sposobnosti koje će se razviti na isti način. Jedna, koju ću se usuditi nazvati eugenička sposobnost, razviti će se primarno među narodima Istoka, Rusije i azijskog zaleđa. Također je u tim krugovima Zapada poznato da se eugenički okultizam neće razviti iz urođenih potencijala englesko govorećih naroda, već samo iz urođenih potencijala koji pripadaju upravo azijskoj i ruskoj populaciji. Te činjenice su poznate u tajnim krugovima Zapada. One su uzete u obzir i na njih se gleda kao da čine određene pokretačke snage koje moraju postati aktivne u budućoj evoluciji.

Sa eugenička sposobnost mislim uklanjanje reprodukcije ljudskih bića iz oblasti pukog proizvoljnog impulsa i slučaja. Među narodima Istoka postepeno će se razviti briljantno čisto znanje o tome kako zakoni populacije, zakoni naseljavanja Zemlje, moraju ići usporedo s određenim kozmičkim pojavama. Iz tog podatka znati će da će, ako do začeca dođe u skladu s određenim konstelacijama zvijezda, tako biti dane mogućnosti dušama koje su bilo dobre bilo loše prirode da dobiju pristup za zemaljsko utjelovljenje. Ta sposobnost će biti stečena jedino od onih pojedinaca koji čine nastavak kao rase, nastavak u krvnoj struji, azijske populacije. Moći će jednostavno detaljno vidjeti kako ono što danas kod začeca i rođenja radi kaotično i proizvoljno može biti dovedeno u sklad s velikim zakonima kozmosa u pojedinačnim konkretnim slučajevima. Ovdje apstraktni zakoni nisu od pomoći. Ono što će se steći konkretna pojedinačna sposobnost u kojoj će biti se u pojedinačnom slučaju znati da li se začecé treba dogoditi u određeno vrijeme.

To znanje, koje će omogućiti dovesti sa nebesa dolje pokretačke snage za moraliziranje ili de-moraliziranje Zemlje preko prirode samog čovjeka, ta posebna sposobnost razvija se kao nastavak krvne sposobnosti u rasama Istoka. Ono što se tamo razvija kao sposobnost zovem eugenički okultizam. To je druga sposobnost — sposobnost koja će spriječiti evoluciju čovječanstva s obzirom na začecé i rođenje da ima svoj tijek prema proizvoljnim impulsima, i više ili manje slučajno. Molim vas da uzmete u obzir enormne socijalne posljedice, enormne socijalne pokretačke snage koje tu ulaze! Te sposobnosti su latentne. Dobro je poznato u onim tajnim krugovima engleski govorećih naroda da će se te sposobnosti razviti među narodima Istoka. Znaju da oni sami neće imati te sposobnosti unutar njihovih vlastitih potencijala koji su im dodijeljeni rođenjem. Oni znaju da Zemlja ne bi mogla doseći svoj cilj, ne bi mogla prijeći od Zemlje do Jupitera — zaista, oni znaju da bi Zemlja unutar relativno kratkog perioda skrenula od puta koji vodi do njenog cilja ako bi jedino snage koje pripadaju Zapadu bile uposlone. Postepeno bi došlo do toga da bi se samo bezdušna populacija mogla razviti na Zapadu, populacija koja bi bila koliko je moguće bezdušna. To je poznato. Iz tog razloga ti ljudi teže unutar vlastitih krugova razviti, preko svojih sposobnosti, mehanicistički okultizam. Također se nastoji postići nadmoć nad

onim narodima koji će razviti eugenički okultizam. Svaka upućena osoba u krugovima Zapada kaže, na primjer, „Nužno je da mi vladamo Indijom iz razloga da samo kroz nastavak onoga što dolazi iz indijskih tijela — kada se to ujedini s onim što na Zapadu teži u sasvim različitom smjeru, u smjeru mehanicističkog okultizma — mogu doći u egzistenciju tijela u kojima će se u budućnosti moći utjeloviti duše koje će prenijeti Zemlju na njene buduće evolucijske stupnjeve”. Englesko govoreći okultisti znaju da ne mogu zavisiti o tijelima koja proizlaze iz temeljnog karaktera njihova vlastita naroda, i tako teže da zavladaju narodom koji će dati tijela uz pomoć kojih se evolucija Zemlje može prenijeti u budućnost.

Američki okultisti znaju da nikada ne mogu prenijeti u budućnost ono što bi željeli prenijeti ukoliko to ne odnjeguju u obliku tijela za budućnost unutar ruske populacije kroz njene eugeničke okultne potencijale, ukoliko nad tim ne dobiju vladavinu, tako da postepeno može nastati socijalna unija između osobina njihove vlastite dekadentne rase i klijajućih osobina psihičke rase europske Rusije.

Moram vam također govoriti u vezi treće sposobnosti, koja je danas latentna ali će se razviti. To je ono što se usuđujem zvati higijenska okultna sposobnost. Sada imamo sve tri: materijalističku okultnu sposobnost, eugeničku okultnu sposobnost, i higijensku okultnu sposobnost. Ova higijenska okultna sposobnost je već dobro na putu i neće trebati dugo, relativno govoreći, da stigne. Ova sposobnost će sazrijeti jednostavno kroz uvid da ljudski život, u svom tijeku od rođenja do smrti, napreduje na način identičan s napredovanjem bolesti. Procesi bolesti su, drugim riječima, samo posebna i radikalna transmutacija sasvim običnog, normalnog životnog procesa koji teče između rođenja i smrti, izuzev toga što mi nosimo u sebi ne samo snage da stvaramo bolest već također i one koje liječe. Te snage iscjeljivanja su, kao što svaki okultist zna, upravo iste kao one koje su primijenjene kada osoba stječe okultne sposobnosti, u kojem slučaju su te snage transmutirane u snage znanja. Snaga iscjeljenja urođena ljudskom organizmu, kada je transmutirana u znanje, daje okultne oblike znanja.

Sada, svaka upućena osoba u zapadnim krugovima svjesna je da materijalistička medicina neće imati osnova u budućnosti. Čim se higijenske okultne sposobnosti razviju, osoba neće trebati vanjsku materijalnu medicinu, već će postojati mogućnost profilaktičkog tretiranja na psihički način da se spriječe one bolesti koje se ne javljaju preko karmičkih uzroka jer se na karmičke bolesti ne može utjecati. Sve će se u vezi toga promijeniti. To sada izgleda kao čista fantazija, ali je u stvari nešto do čega će uskoro doći. Sada, situacija je takva da te tri sposobnosti neće doći jednako među svim narodima na Zemlji. Zaista, već ste vidjeli diferencijaciju. Ta diferencijacija je povezana, naravno, jedino s tijelima a ne s dušama, koje uvijek prelaze, naravno, od rase do rase, od naroda do naroda. Ali s tijelima ta je diferencijacija veoma povezana. Od tijela englesko govorećih naroda mogućnost razvoja eugeničkih okultnih sposobnosti u budućnosti nikada ne može doći rođenjem. Upravo na Zapadu će one biti primijenjene, ali način na koji će biti primijenjene je da će biti postignuta nadmoć nad istočnim zemljama, i doći će do brakova između ljudi Zapada i ljudi Istoka. Tako će se iskoristiti ono što se jedino može naučiti od naroda Istoka.

Mogućnost higijenskih okultnih sposobnosti u posebnoj mjeri je prisutna među narodom centralnih zemalja. Engleski govoreći ljudi ne mogu steći higijenske okultne sposobnosti preko njihovih urođenih potencijala, ali te sposobnosti mogu steći u njihovu razvoju tijekom vremena između rođenja i smrti. To mogu postati stečene osobine tijekom tog vremena. U slučaju populacije koja zauzima područje približno istočno od Rajne i sve do u Aziju, te sposobnosti će biti prisutne na osnovu rođenja. Populacija centralnih zemalja ne može steći eugeničke okultne potencijale preko rođenja, ali ih mogu steći tijekom njihova života ako postanu učenici ljudi Istoka. Na taj način će te sposobnosti biti distribuirane. Ljudi Istoka neće imati ni najmanje sposobnosti za materijalni okultizam; to će moći primiti jedino kada im to bude dano, kada se ne bude tajilo od njih. Uvijek će biti moguće držati to tajnom, posebno kada su drugi toliko glupi da ne vjeruju u stvari koje izjavljuje osoba koja je u položaju da vidi u njih. Drugim riječima ljudi Istoka i oni od centralnih zemalja materijalni okultizam će morati primiti od Zapada. Primiti će njegove dobrobiti, njegove proizvode. Higijenski okultizam će se prvenstveno razviti u centralnim zemljama, a eugenički okultizam u istočnim zemljama. Međutim, biti će neophodno, da postoji međusobna komunikacija između ljudi. To je nešto što se mora uzeti u pokretačke snage socijalnog poretka u budućnosti. Za ljude to čini imperativ da vide da će u cijelom svijetu u budućnosti moći da žive jedino kao ukupna ljudska bića. Ako bi Amerikanac želio živjeti samo kao Amerikanac, premda bi mogao postići najuzvišenije materijalne rezultate, sebe bi osudio na sudbinu da nikad ne napreduje iza zemaljske evolucije. Ako ne bi tražio socijalne veze s Istokom, osudio bi sebe da bude vezan unutar zemaljske sfere nakon određenog utjelovljenja, obilazeći sferu Zemlje kao duh. Zemlja bi bila odvučena od svojih kozmičkih veza, i sve te duše bi morale biti kao duhovi. Sukladno tome, ako ljudi Istoka ne bi primili materijalizam Zapada s njihovim eugeničkim okultnim sposobnostima koji Zemlju vuče nadolje, istočni čovjek bi izgubio Zemlju. Bio bi povučen u neku vrstu čisto psihički-duhovne evolucije, i izgubio bi zemaljsku evoluciju. Zemlja bi pod njim takoreći potonula, i ne bi mogao posjedovati plod zemaljske evolucije.

Ono do čega mora doći je uzajamno povjerenje među ljudima u dubokom unutarnjem smislu. To se pokazuje kroz njihov izvanredan budući razvoj.

Unutar inteligentnih umova onih centara Zapada, postoji namjera da se stvari njeguju samo na način na koji ih oni mogu negovati. Nije stvar zapadnjaka da obraćaju posebnu pažnju na ono što se razvija na Istoku sa stajališta istočnjaka; ono što se razvija među ostalima treba jednostavno prepustiti njima.

To je nešto što duboko mora biti utisnuto u naše duše, da ovdje stizemo do točke gdje krivnja ili nevinost ili slični koncepti gube njihovo značenje, gdje je činjenica koju trebamo imati na umu to da ove stvari moramo primiti s krajnjom ozbiljnošću, u najdubljem smislu riječi, iz razloga što ove stvari utjelovljuju znanje koje je samo sposobno prijeći u vođenje čovječanstva u budućnosti.

Ove stvari su od velike važnosti, i važno je da bi ih na određeni način trebali vidjeti. Samo uzmite u obzir da sam vam rekao da će se razviti tri vrste okultnih sposobnosti i da će se ispreplesti cijelom Zemljom, diferencirane prema različitim narodima, u skladu s onima na Zapadu, centralnim zemljama, i na Istoku. Rekao sam, zaista, da će se tako

ispreplesti da će ljudi Zapada od rođenja posjedovati potencijale za materijalni okultizam, ali će moći steći higijenski okultizam; da će oni u središnjim zemljama preko rođenja posjedovati primarno potencijale za higijenski okultizam, ali će za sebe moći steći — ako im je dan — materijalni okultizam s Zapada i eugenički s Istoka; da će oni s Istoka od rođenja posjedovati potencijale za eugenički okultizam, ali da će moći za sebe steći higijenski okultizam od središnjih zemalja.

Te sposobnosti se pojavljuju diferencirane, raspodijeljene među čovječanstvom svijeta, ali tako da se istovremeno isprepliću. Preko tog preplitanja biti će određene buduće socijalne veze zajedničkog života u svijetu. Ali postoje prepreke razvoju tih sposobnosti. Te prepreke su raznog karaktera, i njihovo djelovanje je zaista složeno.

Na primjer, u slučaju ljudi centralnih zemalja i istočnih krajeva važna je prepreka razvoju tih sposobnosti, posebno njihovu razvoju na znalački način, kada su u njima aktivne jake antipatije prema ljudima zapadnih zemalja. Tada ove stvari ne mogu biti gledane objektivno. To je prepreka u razvoju tih sposobnosti.

No mogućnost razvijanja druge okultne sposobnosti također je čak i na neki način ojačana ako se razvija iz određenih poriva mržnje. To je čudan fenomen. Često se pitamo, a tu imamo posla s nečim što treba razmotriti sasvim objektivno, zašto je takvo bešćutno zlostavljanje bilo prakticirano u zapadnim zemljama. To također dolazi od instinkta koji teže onim sposobnostima. Jer ono što čini najdublje pokretačke snage u zapadnom okultizmu poticano je ničim snažnijim nego razvojem osjećaja koji su neistiniti ali su osjećani kao da su na neki način sveti, i to može predstavljati ljude Istoka a posebno one centralnih zemalja kao barbare. Potencijali materijalnog okultizma njegovani su, na primjer, načinom mišljenja koji čini takozvani križarski temperament u Americi. To se sastoji od osjećaja da je Amerika pozvana da cijelom zemljom širi slobodu i pravdu i ne znam sve još koje divne stvari. Naravno, ljudi to tamo vjeruju. Ono što ovdje govorim nema nikakve veze s traženjem mana. Ljudi vjeruju da su angažirani u križarski pohod, ali to vjerovanje u nešto lažno čini potporu radu u određenom smjeru. Ako bi osoba svjesno dala neistinitu izjavu, ne bi imala tu potporu. Iz toga razloga, ono što se sada događa je ogromna pomoć s jedne strane a prepreka s druge u razvoju onih sposobnosti za koje moramo izjaviti da su u sadašnje vrijeme još latentne u slučaju većine pojedinaca koji unutar sebe nose volju prema evoluciji u budućnosti i sudbina im je da duboko utječu na socijalnu strukturu čovječanstva.

Samo promislite kako je sve što se događa u sadašnjem trenutku učinjeno svijetlim i transparentnim s razumijevanjem i uvidom kada usmjerite pažnju na one pozadine, i jasno shvatite da podsvjesni nagoni kojima se bavimo u našim razmišljanjima leže iza svega što se danas stalno izjavljuje na svjestan način.

Najvažnija stvar u vezi toga je, međutim, da su upravo engleski govoreći narodi oni koji, zbog sasvim posebnih evolucijskih procesa, imaju okultne centre gdje su ove stvari poznate.

Također je poznato koje sposobnosti će imati u budućnosti kao članovi engleski govoreće populacije, a koje sposobnosti će im nedostajati. Znaju kako moraju urediti socijalnu strukturu da bi mogli podvrgnuti svojoj svrsi ono što u njima nedostaje.

Ono što radi u smjeru ovakvih stvari su instinkti, a ti instinkti su već vršili svoj utjecaj. Izvršili su enorman utjecaj, vrlo značajan utjecaj.

Jedno posebno korisno sredstvo koje se može pokrenuti od zapadnog okultizma da bi se stvari usmjerile u pogrešne kanale je tako utjecati na Istok da se on u budućnosti nastavi držati svojih drevnih sklonosti prema razvoju same religije bez znanosti. Vođe zapadnih tajnih krugova neće žaliti truda da vide da u njihovim vlastitim oblastima ne postoji ništa što sadržava samo religiju ili samo znanost, već da tamo bude sinteza oboje, recipročni utjecaj znanja i vjere. Oni također neće žaliti truda da vide da ta znanost radi samo u tajnosti, da će protkati, na primjer, samo najvažnije stvari čovječanstva i političko vođenje svijeta preko postizanja svjetske dominacije Britanaca. Suprotno, ako se Istok suzdrži što je moguće više od prožimanja religijskih koncepcija znanošću, to će biti ogromna pomoć u širenju te svjetske dominacije.

Sada samo uzmite u obzir kako sve rusko favorizira upravo ove zapadne napore. U Rusiji se još nastavlja težnja biti pobožan, ali ne težnja da se sadržaj te pobožnosti prožima s znanošću duha. Težnja na neki način ostaje unutar nejasnog misticitizma, što bi činilo izvrsno sredstvo potpore dominaciji nad Istokom što se želi od Zapada.

S druge točke gledišta, ono što se poduzima je učiniti znanost, koja pripada Zemlji, što je moguće više teističkom. Upravo tu je budućnost englesko govorećih naroda u nedavnim vremenima bila najviše plodonosna. Postigli su nešto ogromno šireći svijetom, u fundamentalnom smislu, njihov znanstveni trend, odnosno, znanost ispražnjenu od religije, ateističku znanost. To je postala vladajuća snaga nad cijelom Zemljom. Goetheanizam, što je suprotnost od toga, sasvim svjesno njena suprotnost, nije se mogao razviti čak ni u zemlji samog Goethea. To je gotovo nepoznata stvar u Goetheovoj vlastitoj zemlji! Dominirajući intelekt u današnjoj znanosti se drži potpuno u skladu s onim što se namjerava javno objaviti kao vanjski izraz one znanosti u tajnosti prakticirane od onih krugova. Ona je, međutim, tamo prakticirana kao sinteza znanosti i religije. Dakle postoji ateistička znanost za vanjski svijet, ali za unutarnje krugove koji upravljaju svjetskim događajima postoji znanost koja također sačinjava religiju, i religija koja sačinjava znanost.

Istok se može najbolje držati u šaci ako se tamo bude podržavala religija bez znanosti. Centralne zemlje mogu se najbolje držati u šaci ako im se nakalemi znanost ispražnjena od religije, pošto se njima ne može nakalemiti religija. Ove stvari su pomagane pri punoj svjesnosti od onih koji čine one upućene unutar krugova koje smo spominjali, a od ostalih instinktivno. Pošto su vladajuće snage centralnih zemalja, preživljavajući od drevnih vremena, počiscene, sada nema ničeg u centralnim zemljama što može doći na njihovo mjesto. Također, to čini iznimno teškim, formirati ispravan sud o cjelokupnom sadašnjem stanju stvari u svjetskom povijesnom ambijentu. Cijeli svijet je bio zaokupljen pitanjima krivnje i uzroka u vezi s ovom ratnom katastrofom. Ali sve stvari će se rasvijetliti jedino ako ih uzmemo u odnosu na pozadinu efektivnih snaga koje se ne manifestiraju u vanjskim pojavama. Upravo iz razloga koji su danas navedeni, nije moguće formirati mišljenja u

odnosu na ove stvari prema kategorijama, misaonim kategorijama, unutar kojih se sudovi obično formiraju kada se postavi pitanje krivnje ili nevinosti.

Ja sam potpuno svjestan da u današnje vrijeme, kada je Wilson zapravo nazvan Papom dvadesetog stoljeća, ne podcjenjivački već u smislu odobravanja na temelju toga da je on opravdano laički Papa dvadesetog stoljeća — sasvim sam svjestan da će se čak i u centralnim zemljama postupno razviti konfuzni sud s obzirom na tijek ovog „rata“, kako je nazvan, iz razloga jer su ispravna izvješća o pitanjima previđena. Svaki dokument će potvrditi ono što govorim, ali treba ih vidjeti u svijetlu onog što je u pozadini. Prije svega je potrebno formirati sud, do kojeg u ovom slučaju ne može doći nitko osim osobe koja može baciti nešto svijetla na te stvari s one strane praga. Bojim se da će ono što se sada događa iz dana u dan, mogli bi reći, uzrokovati da sve više pogrešne metode prosudbe postanu prevladavajuće, da će sve manji broj ljudi biti sklon baviti se pitanjima na takav način da bi proizveli plodonosne rezultate. Pretpostavljam da će ljudi imati rijetke ideje kada ih se sada obavijesti, na primjer, od tiska — to može ili ne mora biti istinito — da abdicirani njemački Kaizer kaže, „Zaista nisam bio čak ni prisutan kada je rat počeo; Zaista nisam uopće bio prisutan. To je učinjeno od strane Bethmana i Jagowa! Oni su to učinili“. (Vjerojatno ste to čitali u nedavnim novinama.)

To je, naravno, nečuveno da je takva izjava došla od tih usta, očito nečuveno! Ali prosudbe na koje se potajno utjecalo, koje su takvim stvarima gurnute na krivi put, svugdje su prisutne. Vidite, ono što je potrebno u vezi toga imati na umu je da moramo temeljito razmotriti činjenice da bi mogli postaviti prava pitanja. Ako to shvatimo, tada ćemo vidjeti da ne bi tako površno kako se obično radi trebali gledati duboku, tragičnu nužnost koja leži ispod ove katastrofe. Čak se ni površne događaje ne smije gledati površno.

Skrenuti ću vam pažnju na jedan slučaj i odmah ćete vidjeti zašto odabirem takav detalj. Prije nekog vremena sam se poduhvatio toga da vam objasnim da su se mnogi nizovi događaja, nizovi činjenica, odigrali u Njemačkoj što je izvan sumnje moglo stvarno voditi do rata ali su se prelomili i nisu doveli do rata, dok ono što je zapravo vodilo do rata nije imalo nikakvu vezu s tim drugim stvarima. Neću danas ponavljati ono što sam vam već rekao u vezi s time. Želio bih, međutim, da uzmete u obzir jednu stvar da bi mogli vidjeti kako se tijekom svjetske povijesti, stvari koje služe kao vanjski simptomi podudaraju, možemo reći, dok su velike stvari kojima sam vam danas govorio iza njih.

Može se postaviti pitanje da li je cijela ratna katastrofa, kako je do nje došlo u srpnju ili kolovozu 1914, mogla pod određenim okolnostima uzeti drugačiji smjer. Sada neću ići u pitanje da li je ova katastrofa kao takva mogla biti izbjegnuta — za to bi morali okrenuti drugu stranicu — ali ću postaviti pitanje da li je ova katastrofa mogla uzeti drugačiji smjer.

Sada, mogla je uzeti drugačiji smjer. To je potpuno shvatljivo premda u ovakvim izjavama nakon događaja nema ničeg osim metodološke vrijednosti. Potpuno je shvatljivo, i na temelju događaja i također na temelju okultne pozadine, da je cijela katastrofa mogla uzeti drugačiji smjer. Moramo donijeti sud prema nizu slojeva. Ono što govorim je valjano jedino u odnosu na određeni sloj činjenica. Unutar tog sloja činjenica, u našoj prosudbi bi mogli doći do nečega kao što je slijedeće. Mogli bi reći da je zamislivo da je rat 1914 mogao početi na takav način da bi njemačka vojska marširala prema Istoku i da bi mogli pričekati

da vidimo da li će početak rata na Istoku voditi slično i do rata na Zapadu. Zamislivo je da je glavina njemačke vojske mogla biti povedena protiv Rusije a na Zapadu zauzet samo obrambeni položaj, i da bi Nijemci tada čekali i vidjeli da li bi Francuska, koja u tom slučaju ne bi bila ni pod kakvom prijetnjom, bila napala. Francuska ne bi imala nikakvu obvezu koja bi im tada bila nametnuta ugovorom ako ne bi postojala objava rata na Istoku već bi Nijemci jednostavno čekali da ruska vojska stvarno napadne. Oni bi zasigurno napali; ne može biti sumnje da bi napali. Ne poričem da je drugačija hipoteza mogla vrijediti pet godina ranije, okrenuta u drugom smjeru, ali to 1914 više nije bilo moguće. Unutar ovog sloja činjenica moguće je zamisliti da je rat mogao imati glavni smjer prema Istoku. To je bilo moguće.

Ipak, kako su stale stvari, to nije bilo moguće. Unatoč svemu, to zapravo još nije bilo moguće iz razloga jer nije postojao plan za kampanju u odnosu na Istok. Nikada nije zamišljena ideja da se događaj, *casus belli*, mogao dogoditi na bilo koji način nego da bi Njemačka bila izazvana na napad protiv Rusije, i da bi uvjet iz ugovora između Rusije i Francuske tada važio za Francusku, da bi Njemačka morala voditi rat na dva fronta. Pod utjecajem aksioma koji je uobličen u njemačkom sustavu strategije početkom dvadesetog stoljeća, svako razmatranje počinje s idejom da se taj rat na dva fronta ne može voditi ni na koji način nego ofenzivno. Jedini plan kampanje koji je postojao bio je prisiliti Francusku na separatan mir pomoću iznenadne invazije prema Zapadu preko Belgije — to je zasigurno bila iluzija, ali takva iluzija je postojala — i zatim prebaciti mase vojske prema Istoku.

Sada, molim vas da razmotrite prirodu takvog strateškog plana. Izračunat je svaki detalj za svaki dan. Postoji egzaktni proračun o tome koliko je dopustivo čekati od dana ruske opće mobilizacije dok se ne izda zapovijed za njemačku mobilizaciju, koja ne smije kasniti već se mora nastaviti dalje, jer ruska opća mobilizacija čini prvi poticaj. To se mora dogoditi dan nakon toga, drugog dana nakon toga, i trećeg dana nakon toga. Ako se kasni samo jedan dan nakon ruske opće mobilizacije, cijeli plan pada u konfuziju i više ne može biti proveden. To vas molim da uzmete u obzir. Takva stvar s time uzima svoj smjer, što je zapravo bilo odlučujuće u trenutku kada nije bilo nikakve srednjoeuropske politike. To je naravno esencijalna točka: nije bilo srednjoeuropske politike. Jer von Bethman danas još nastavlja govoriti besmislice. Ljudi su bili u očaju kada je Bethman izjavio svoje nevjerojatne i nemoguće izjave u njemačkom Reichstagu, i još ih nastavlja izjavljivati. Nije bilo nikakve politike, već samo strategija, ali strategija razvijena na temelju jednog savršeno određenog mogućeg događaja. Tu nije bilo moguće nešto promijeniti. Tu se ništa nije moglo promijeniti čak i s obzirom na sate.

Drugim riječima, molim vas da shvatite da nije bilo nužno zbog vanjskih uzročnih okolnosti da bilo tko u Njemačkoj želi rat; morao se dogoditi u svakom slučaju. Uopće nije bilo nužno imati želju za njim. Molim vas da na tu činjenicu obratite pažnju. Morao je početi iz jednostavnog razloga jer se, u trenutku kada je Rusija izdala nalog za opću mobilizaciju, u umu njemačkog glavnog zapovjednika, sasvim automatski i neizbježno, pojavila misao, „Sada ja moram mobilizirati”. Od te točke nadalje, sve se odvijalo automatski. To se nikako nije dogodilo zato što se tako željelo. Dogodilo se iz razloga da je bilo pripremljeno godinama prije.

Napad protiv Francuske preko Belgije slijedio je sasvim automatski nakon ruske opće mobilizacije jer je to smatrano jedinom racionalnom stvari za napraviti. Kaizeru se to nije moglo reći iz razloga, kao što sam vam već ispričao, što su ljudi znali da je bio toliko indiskretan da bi, ako bi mu se to danas kazalo, sutra to znao cijeli svijet. Činjenicu da će napad biti preko Belgije saznao je tek u aktualno vrijeme mobilizacije. Takve stvari su se mnogo puta dogodile. Molim vas da ove stvari uzmete u obzir, i tada ćete sebi reći da sigurno nije bilo nužno da itko unutar Njemačke to želi. Rat se morao dogoditi. To govorim, međutim, uz uvjet da ostanemo unutar sloja činjenica. Možete naravno prijeći na različiti sloj činjenica, ali tamo ćete biti uključeni u složena pitanja.

Činjenice su takve da nas nešto veliko što postaje katastrofa za čovječanstvo, podsjeća na priču o dobrom rektoru Kaltenbrunneru koju sam vam ispričao u vezi s Hamerlingom. Sjetite se kako sam vam to ispričao. Rekao sam vam da, ako pustimo da naši umovi počivaju na poetskoj osobnosti Roberta Hamerlinga i razumijemo ga, reći ćemo sebi da ono što je djelatno u toj osobnosti je u velikoj mjeri radi činjenice da je otišao na određeno vrijeme u Trst kao učitelj u Njemačkoj srednjoj školi i da je otuda mogao ići na odmor u Veneciju. Drugim riječima, da je došao na obale Jadrana. Cijela unutarnja struktura duše ovog Hamerlinga je zbog činjenice da je mogao živjeti na Jadranu u Trstu, kao učitelj u srednjoj školi. To je bila jedina stvar koju je mogao učiniti u skladu s prethodnim tijekom svog razvoja. Kako je došlo do toga da ide tamo? Rekao sam vam da dok je bio zamjenski učitelj u Grazu, napisao je zahtjev za položaj koji je postao upražnjen u Budimpešti. Sada, samo vidite ovo. Tamo je poslao zahtjev. Da je službenik to primio i odobrio, Hamerling bi cijelih deset godina proveo u Budimpešti. Bila bi eliminirana njegova cijela poetska osobnost; ne bi postojala. Svatko tko poznaje tu osobnost zna da je to točno. Kako se dogodilo to da nije otišao u Budimpeštu, već u Trst? Dobri rektor Kaltenbrunner kojem je zahtjev najprije trebao biti dostavljen sve je zaboravio i zahtjev ostavio u ladici stola toliko dugo dok položaj u Budimpešti nije bio popunjen. Nakon što je položaj popunjen i Hamerling rekao, „Blagi Bože! Trebao sam imati sreće da dobijem taj položaj u Budimpešti!” dobri rektor Kaltenbrunner je pocrvenio i rekao, „Oprosti mojoj duši! Potpuno sam zaboravio vaš zahtjev. Još leži u mojoj ladici”. Tako je Hamerling spašen od odlaska u Budimpeštu. Kada je Hamerling slijedeći puta podnio zahtjev za položaj u Trstu, dobri rektor Kaltenbrunner, u svijetlu prijašnjeg slučaja, nije zaboravio odobriti zahtjev. Hamerling je došao u Trst i time postao Hamerling. Sada vas pitam da li je dobri rektor Kaltenbrunner dao Hamerlingu njegovo mjesto u svijetu kao pjesniku. Ipak ne postoji ni jedan drugi primarni razlog među vanjskim pojavama da to objasni osim da je Hamerling postao pravi Hamerling preko činjenice da je dobri Kaltenbrunner, rektor u Grazu u Steiermarku, pocrvenio. Jednostavna je činjenica da se može doprijeti do površine stvari jedino kada primijenimo simptomatologiju. To nas dovodi do ispravne procjene vanjskih pojava i da vidimo što stoji iza simptoma. To je zaista važna točka. Na to bi se trebao stalno iznova vraćati.

Kada gledamo katastrofu sadašnjeg vremena, nije nikako jednostavno naći put iz opće konfuzije. Samo uzmite u obzir veliku teškoću kojom se suočavamo. Recimo da bi se Lord Grey uhvatio dokazivanja, na osnovu samo vanjskih dokumenata, da je on potpuno bez krivnje u vezi s izbijanjem rata. Naravno, to je za dokazati najlakša stvar na svijetu. Na osnovu vanjskih dokumenata moguće je dati najuvjerljiviji dokaz da britansku vladu ni na

koji način ne treba kriviti za izbijanje ovog rata. Ali ono što je u svakom slučaju važno se upitati je koliko težine ima taj dokaz. Možete doći ispod površine tih stvari jedino ako postavite pitanje kao što sam ga ja postavio ovdje pred vama prije više godina. „Da li bi bilo moguće, na primjer, da britanska vlada spriječi invaziju Belgije?” Tada morate reći, „Da, ona bi to mogla napraviti”. To je upravo ono što sam zahtijevao u mom Memorandumu, da se stvari neuljepšane predstave svijetu. To bi naravno dovelo do toga da bi gospodin koji je sada dezertirao i otišao u Holandiju čak i onda bio obvezan da na neki način nestane. Možda to ima veze s činjenicom da je moj Memorandum imao tako malo povoljnog odziva čak i u slučaju onih koji su ga mogli prosuditi. Ali ja sam zahtijevao da događaji budu opisani iz minute u minutu — neuljepšani, bez ikakve obojanosti — događaji koji su se dogodili u isto vrijeme u Berlinu i u Londonu između 4:30 subotom poslijepodne — subotom poslijepodne, znate, u Berlinu je naređena mobilizacija u oko 4:30, između 4:30 u subotu poslijepodne i 10:30 te noći. Ti presudni događaji, u koje ne ulazi ništa od svih onih stvari o kojima je svijet govorio, pružaju dokaz ako su samo jednostavno opisani, da bi bilo moguće za britansku vladu da spriječi invaziju Belgije. Ona nije bila spriječena. Iz tog razloga u 10:30 subotom navečer, jedina zapovijed koju je Njegovo veličanstvo samo izdalo, suprotno želji njemačke strategije, ta jedina zapovijed, da vojska treba biti zaustavljena, da ne treba marširati prema Zapadu već prema Zapadu treba zauzeti obrambeni položaj — ta jedina zapovijed je bila poništena u oko 10:30 subotom navečer, i prigrllila se stara strategija. Ali događaji moraju, dakle, biti vjerno preneseni iz minute u minutu, činjenice samo opisane, o tome što se događalo između subote poslijepodne u 4:30 i subote navečer do otprilike 10:30. Iz toga bi onda naravno proizašla potpuno različita slika. I što je najvažnije to bi vodilo do ispravno formuliranih pitanja.

Bojalo se da će javnost u svim dijelovima svijeta dopustiti sebi da bude pod utjecajem onog što je otkriveno u arhivama, ali izvjesne presudne činjenice koje su se dogodile između 4:30 subotom poslijepodne i 10:30 subotom navečer, vjerojatno nikada neće izići iz arhiva u svijet. One navodno nikada nisu ni bile zapisane; odnosno, one su zapravo bile zapisane ali na takav način da se spisi nikada neće pronaći u arhivama.

Vidite sloboda odlučivanja u donošenju suda je također nešto što treba postići. Ako se može steći ta sloboda odlučivanja u donošenju suda to bi bila velika pomoć prema razvoju onih latentnih sposobnosti o kojima sam vam danas govorio, koje se moraju razviti. U budućnosti čovječanstva, diferencirane na trostruki način u raznim dijelovima svijeta. Tada ćete otkriti da ono što sam vam opisao prije tjedan dana kao jedino opravdano rješenje socijalnog problema u onoj mjeri u kojoj danas možemo govoriti u smislu na koji ukazuje takvo rješenje, nije nikako razvijeno od čisto intelektualnih ideja kao apstraktni program.

IV.

SOCIJALNI I ANTISOCIJALNI INSTINKTI

6 prosinca 1918

Na zadnjem predavanju izričito sam naglasio da stanje koje čini raj — ako možemo koristiti istu riječ koju sam onda upotrijebio — nije moguće na fizičkom planu. Iz tog razloga, sva takozvana rješenja socijalnog problema, koja kane više manje svjesno ili nesvjesno dovesti do takvog trajnog stanja raja na fizičkom planu, nužno počivaju na iluzijama. U svijetlu ove izjave vas molim da primite objašnjenja koja dajem u odnosu na karakterističnu pojavu sadašnjeg vremena jer u stvarnosti našeg vremena zasigurno postoji određeni zahtjev za socijalnim oblikovanjem veza među čovječanstvom. Ono što je bitno je da to pitanje ne treba napraviti apstraktnim, da pitanje ne treba uzeti u apsolutnom smislu, već — kao što sam, zaista, rekao prošli puta — da na osnovu duhovno znanstvene spoznaje trebamo razviti uvid upravo u ono što je nužno za naše vrijeme. Sada ćemo morati nešto kazati u vezi upravo onog što je za danas nužno uzeto u svijetlu pretpostavki duhovne znanosti.

Kada se danas raspravljaju socijalni problemi i socijalni zahtjevi, ono što se obično potpuno previđa je činjenica da se socijalni problem uopće ne može dohvatiti na način koji odgovara potrebama našeg vremena bez intimnijeg znanja o biću čovjeka. Bez obzira koji socijalni programi su osmišljeni, bez obzira koje idealne socijalne uvjete želimo dovesti, ako ne polazimo od razumijevanja ljudskog bića kao takvog, ako cilj nije u skladu s intimnijim znanjem o čovjeku, sve će ostati bez rezultata. Istaknuo sam vam da je socijalna organizacija o kojoj sam govorio, ta trostruka socijalna organizacija koju sam bio ponukan predstaviti kao važan zahtjev našeg vremena, valjana za sadašnje doba iz razloga jer fokusira pažnju na znanje o ljudskom biću u svakom pojedinom detalju. To je znanje o čovjeku u njegovoj sadašnjoj prirodi u ovoj aktualnoj točki vremena unutar pete post-atlantske epohe. Sa ovog gledišta vas molim da razmatrate sva objašnjenja koja ću predstaviti.

Prije svega dolazi činjenica ta se takav socijalni poredak kakav zahtijevaju suvremeni uvjeti ne može utemeljiti osim iz svjesnog znanja o potrebi da čovjek bude svjestan sebe u svom odnosu sa onim što je socijalno.

Mogli bi reći da je, od svih oblika znanja, znanje o samom ljudskom biću izrazito najteže. Prema tome, u drevnim misterijima, „Upoznaj sebe” bilo je postavljeno kao najuzvišeniji cilj za ljudske težnje. Ono što je posebno teško za ljudsko biće danas je shvaćanje svega što u njemu radi iz kozmosa, te koliko mnogo toga radu u njemu. Pošto je čovjek danas postao posebno lakomislen baš u svom razmišljanju, u svojim koncepcijama, najdraže mu je sebe zamisliti na najjednostavniji mogući način. Ali stvarna istina je da čovjek nikako nije jednostavno biće. Pomoću čisto proizvoljnih koncepcija ništa se ne može

postići u vezi ove stvarnosti, i socijalnih odnosa, također, čovjek nikako nije jednostavno biće. Upravo je u socijalnim odnosima on takvo biće, mogli bi čak reći, kakvo bi strasno želio da ne bude; on bi s krajnjom silinom želio da je različit od onoga što jest. Moglo bi se reći da je ljudsko biće stvarno izuzetno sklono sebi. To nije moguće dovesti u pitanje. Ljudsko biće je izuzetno sklono sebi i to samoljublje je uzrok toga što čovjek transformira samospoznaju u izvor iluzija. Na primjer, čovjek radije ne priznaje da je samo polovično socijalno biće i da je drugom polovinom antisocijalno.

Sada, činjenično i suhoparno priznavanje da je čovjek u isto vrijeme i socijalno i antisocijalno biće, temeljni je uvjet socijalnog znanja o čovječanstvu. Sasvim ispravno se može reći, „Težim postati socijalno biće.” Zaista, to se mora kazati, jer ako nije socijalno biće, jednostavno ne može živjeti kako bi trebalo sa svojim bližnjima. Ipak je osobina ljudske prirode da se stalno bori u opoziciji onog što je socijalno, da stalno ostane antisocijalno biće.

U više navrata smo, sa najrazličitijih stajališta, razmatrali ljudsko biće u skladu s trostrukim karakterom njegove duše, u skladu s mišljenjem, ili poimanjem, osjećanjem i voljom. Danas ga također s tog stajališta možemo razmatrati u njegovim socijalnim odnosima. Prije svega, moramo jasno vidjeti u vezi poimanja, mišljenja, da u toj unutarnjoj aktivnosti postoji izvor antisocijalnog koji je iznimno značajan. Preko činjenice da je čovjek misleće biće, on je antisocijalan. U toj stvari samo znanost o duhu ima pristup istini jer jedino znanost o duhu može baciti svijetlo na pitanje kao što je to kako općenito stojimo kao ljudska bića u odnosu prema drugim ljudskim bićima.

Kada je uspostavljena ispravna veza, dakle, između čovjeka i čovjeka za običnu svakodnevnu svijest — ili, bolje rečeno, za običan svakodnevni život? Dakle, kada je ta ispravna veza između čovjeka i čovjeka uspostavljena, nedvojbeno tada postoji također i društveni poredak. Ali zanimljiva je činjenica — mogli bismo reći nažalost, ali onaj tko zna kaže nužno — da razvijamo pravi odnos između čovjeka i čovjeka jedino u snu. Mi jedino kada spavamo uspostavljamo pravi i iskreni odnos između čovjeka i čovjeka. U trenutku kada okrećete leđa običnoj dnevnoj svijesti dok ste u stanju spavanja bez snova između padanja u san i buđenja, vi ste tada, s obzirom na vaše mišljenje — a sada govorim samo s obzirom na poimanje i mišljenje — socijalno biće. U trenutku kada se probudite, počinjete kroz vaš konceptualni život, kroz vaše mišljenje, razvijati antisocijalne impulse. Zaista je nužno shvatiti koliko zamršeni ljudski odnosi u društvu postaju preko činjenice da osoba ima pravi odnos prema drugoj osobi jedino u snu. To sam na razne načine istaknuo sa drugih stajališta. Istaknuo sam, na primjer, da dok je budna osoba može biti potpuno šovinistička, ali da, kada spava, zapravo je smještena usred onih osoba, udružena s onim osobama, posebno s njihovim duhom naroda, koje najviše mrzi kada je budna. Protiv toga se ne može ništa. San je socijalni nivelator. Ali, pošto moderna znanost o snu ne želi znati ništa, proći će dugo vremena prije nego znanost prihvati ovo što sam upravo rekao.

Preko našeg mišljenja u budnom stanju ulazimo u još jednu antisocijalnu struju. Pretpostavimo da s osobom stojite licem u lice. Zapravo se suočavamo sa svim ljudskim bićima jedino preko suočavanja s pojedinom osobom. Vi ste misleće ljudsko biće, naravno, pošto ne bi bili čovjek da niste misleće biće. Sada govorim samo o mišljenju; poslije ćemo

govoriti o osjećaju i volji. Sa gledišta osjećaja i volje mogu se staviti neke primjedbe, ali ono što sada govorim ispravno je sa gledišta shvaćanja. Kada kao shvaćajuće, misleće ljudsko biće, stojite u prisutnosti druge osobe, čudna je činjenica da recipročni odnos do kojeg dolazi između čovjeka i čovjeka donosi u vašu podsvijest tendenciju da budete uspavani od druge osobe. Vi ste u stvari u vašoj podsvijesti uspavani od druge osobe. To je normalan odnos između čovjeka i čovjeka. Kada dođete zajedno, jedan teži — a, naravno, odnos je recipročan — da uspava podsvijest drugog. Što morate učiniti, prema tome, kao misleća osoba? (Naravno, sve što vam govorim odvija se u podsvijesti. To je činjenica čak i ako se ne pojavljuje u običnoj svijesti.) Dakle, kada dođete u prisutnost osobe, ona vas uspavljuje; odnosno, uspavljuje vaše mišljenje, ne vaše osjećaje i volju. Sada, ako želite nastaviti biti misleće biće, morate se protiv toga obraniti iznutra. Morate aktivirati svoje mišljenje. Morate poduzeti obrambene mjere protiv toga da budete uspavani. Suočavanje s drugom osobom uvijek znači da se moramo prisiliti biti budni; moramo se probuditi; moramo se osloboditi onog što nam ta osoba želi napraviti.

Takve stvari se zapravo zbivaju u životu, i mi zaista razumijemo život jedino kada ga vidimo na duhovno-znanstveni način. Ako razgovarate s nekom osobom, ili čak ako ste samo u društvu neke osobe, to znači da se stalno morate održavati budnim protiv njegove težnje da vas uspava u vašem mišljenju. Naravno, to ne dolazi u običnu svijest, ali radi unutar ljudskog bića. To u njemu radi kao antisocijalni impuls. U izvjesnom smislu sa svakom osobom se suočavamo kao sa neprijateljem konceptualnog života, neprijateljem našeg mišljenja. Svoje mišljenje moramo obraniti od druge osobe. To zahtijeva da smo u velikoj mjeri antisocijalna bića s obzirom na naš konceptualni život, naše mišljenje, i socijalna bića možemo postati jedino obrazujući se. Da nismo prisiljeni stalno prakticirati tu zaštitu, na što nas prisiljavaju nužnosti unutar kojih živimo — da ne moramo stalno prakticirati tu zaštitu od druge osobe, mi bi u našem mišljenju mogli biti socijalna bića. Ali, pošto moramo to prakticirati, od krajnje je važnosti da savršeno jasno shvatimo da je moguće da postanemo socijalna bića, da postanemo takvi kroz samodisciplinu, ali da kao ljudska bića mi još zapravo nismo socijalni.

Iz ove činjenice postaje jasno da se nikakva izjava u vezi socijalnog pitanja ne može dati bez istraživanja života duše i činjenice da je čovjek misleće biće jer socijalno pitanje prodire u posebno intimne stvari u ljudskom životu. Tko god ne uzme u obzir činjenicu da čovjek kada misli jednostavno razvija antisocijalne impulse neće doći ni do kakve jasnoće u vezi socijalnog problema.

Tijekom sna stvari su za nas lake. Najprije, jednostavno spavamo. Tamo se, drugim riječima, mogu izgraditi mostovi koji povezuju sve ljude. U budnom stanju druga osoba, kako se s njom suočavamo, teži da nas uspava da bi se do njega mogao izgraditi most, i mi njoj činimo isto. Ali od toga se moramo zaštititi. Inače bi jednostavno bili lišeni naše misleće svijesti u našem odnosu s ljudskim bićima.

Dakle nije tako lako proglašavati socijalne zahtjeve pošto većina ljudi koji postavljaju socijalne zahtjeve uopće nije svjesna dubine u kojoj je antisocijalno ukorijenjeno u čovjeku. Ljudi su najmanje skloni iznijeti takve stvari sebi kao samospoznaju. Moglo bi im postati lakše ako bi jednostavno priznali, ne da su samo oni antisocijalno biće, već da tu osobinu

posjeduju zajedno sa svim drugim osobama. Čak i kada osoba priznaje da su ljudska bića kao mislioci općenito antisocijalna bića, svatko, što se tiče samog sebe, potajno naginje prešućivanju da je on iznimka. Čak i ako to sebi ne navodi u potpunosti, uvijek u njegoj svijesti sjaji prigušeno i tajno misao da je on iznimka a da su ostali kao mislioci antisocijalna bića. Istina je da postaje iznimno teško za ljude da ozbiljno prihvate činjenicu da kao čovjek nije moguće biti nešto, ali da je ipak uvijek moguće kao čovjek postati nešto.

Međutim, to je činjenica, koja ima posebnu i fundamentalnu vezu s onim stvarima koje se u naše vrijeme mogu naučiti. Danas je zaista moguće, pošto to netko ne bi bio spreman napraviti prije pet ili šest godina, istaknuti da u svim dijelovima svijeta postoje određene ozljede i nedostaci u ljudskoj prirodi koje su postale savršeno očite. Ljudi sebe nastoje obmanuti u odnosu na ovu potrebu da nešto postanu. Najviše od svega žele skrenuti pozornost na ono što jesu, ne na ono što bi željeli postati. Na primjer, naći ćete da veliki broj osoba koje pripadaju unutar Antante i Amerike misle unutar granica onog što jesu jednostavno iz razloga da je činjenica da pripadaju Antanti ili Americi. Ne trebaju to da postanu nešto. Žele samo istaknuti koliko su različiti od zlih ljudskih bića srednjoeuropskih zemalja, pokazujući koliko su oni crni, dok su samo oni bijeli. To je nešto što je proširilo iluziju o ljudskim bićima nad golemim područjima i neizbježno će tijekom vremena donijeti strašnu kaznu. Ova navika da se želi nešto biti a ne želi nešto postati element je držan u pozadini kao opozicija znanosti o duhu. Znanost o duhu ne može drugačije nego skrenuti pažnju ljudi na činjenicu da je nužno stalno nešto postajati i da osoba jednostavno ne može biti neka vrsta dovršene stvari. Ljudi se na strašan način obmanjuju o sebi kada vjeruju da mogu ukazati na nešto apsolutno što određuje neku vrstu posebne savršenosti u njihovu slučaju. U čovjeku sve što nije u procesu postajanja dokazuje nesavršenost. Ono što sam vam rekao u vezi ljudskog bića kao mislioca, i u vezi antisocijalnih impulsa začetih od njega kao takvog, ima još jedan važan aspekt.

Čovjek se na neki način izmjenjuje između socijalnog i antisocijalnog, baš kao što se izmjenjuje između budnosti i spavanja. Mogli bi čak reći da je spavanje socijalno a budnost antisocijalna, i baš kao što čovjek mora izmjenjivati budnost i spavanje da bi živio zdrav život, tako mora izmjenjivati između socijalnog i antisocijalnog. Ali upravo ta činjenica postaje upadljiva kada razmišljamo o ljudskom životu. Jer vidite, tako osoba može težiti više ili manje prema jednom ili drugom, baš kao što može težiti više ili manje prema spavanju ili buđenju. Postoje ljudi koji spavaju preko normalne količine. Drugim riječima, oni, u stanju zamaha njihala u kojem ljudsko biće mora biti između spavanja i buđenja, jednostavno teže prema jednoj strani skale. Na isti način osoba mora unutar sebe u većoj mjeri kultivirati bilo socijalne ili antisocijalne impulse. Ljudi su u vezi toga profilirane individualnosti u tome što neki više njeguju socijalne a drugi antisocijalne impulse. Ako u bilo kojoj mjeri posjedujemo znanje o ljudskim bićima, osobe možemo na taj način razlikovati.

Sada, rekao sam da postoji još jedan aspekt ovoga. Antisocijalno u nama je povezano s činjenicom da mi na određeni način štitimo sebe od toga da budemo uspavani. Ali još nešto je s time povezano. To nas čini bolesnim. Čak i ako se uočljiva bolest ne pojavi iz tog razloga —iako se takve uočljive bolesti često pojave — ipak antisocijalna priroda spada među uzroke bolesti. Dakle biti će vam lako shvatljivo da socijalna priroda čovjeka u isto

vrijeme posjeduje osobinu iscjeljivanja, nečega što daje život. Međutim iz svega ovoga vidite kako je izvanredna ljudska priroda. Osoba ne može sebe liječiti pomoću socijalnih elemenata u njegovoj prirodi bez da se na neki način uspava. Kako sebe otkida od socijalnog elementa, jača svoju svijest mišljenja, ali postaje antisocijalna. Ali na taj način također osakaćuje svoje snage iscjeljivanja, koje su u njenoj podsvijesti, u njenom organizmu. Tako socijalni i antisocijalni impulsi prisutni u ljudskom biću proizvode svoje učinke čak i toj mjeri da određuju zdravu ili bolesnu konstituciju života.

Onaj tko u ovom smjeru razvija znanje o čovjeku moći će veliki dio više-manje izvornih bolesti pratiti natrag do njihove antisocijalne prirode. Stanje bolesti zavisi, mnogo više nego se pretpostavlja, o socijalnoj prirodi čovjeka, posebno s obzirom na one bolesti koje su često izvorne ali se izvana manifestiraju u nekim stvarima kao što je ćudljivost, u svakakvim mučenjima sebe, mučenjima drugih, i u borbi da se prođe nešto neprijatno. Sve takve stvari su povezane s nezdravom organskom konstitucijom, i postupno se razvijaju kada je osoba sklona prema antisocijalnim impulsima. U svakom slučaju, trebalo bi biti jasno da je tu prikrivena važna misterija ljudskog života. Misterija života, važna kako za učitelja tako i za čovjekovo samoobrazovanje ako se poznaje na živi a ne samo na teoretski način, znači da osoba stječe sklonost da svoj vlastiti život čvrsto drži u ruci, da razmišlja o ovladavanju antisocijalnim elementom da nad njim zadobije vladavinu. Mnogi ljudi bi se izliječili ne samo od njihove ćudljivosti već i od svakakvih oboljenja kada bi temeljito istražili njihove vlastite antisocijalne impulse. Ali to treba napraviti na ozbiljan način. To treba napraviti bez samoljublja jer je to nešto od krajnje važnosti za naše živote.

To je ono što se treba kazati u vezi sa socijalnim i antisocijalnim elementima u ljudskom biću u odnosu na njegov konceptualni život, ili njegovo mišljenje.

Zatim, čovjek je biće osjećaja, i postoji nešto osobito, s druge strane, što se tiče njegovih osjećaja. S obzirom na osjećaje čovjek također nije toliko jednostavan kako bi volio misliti. Drugim riječima, osjećaji između dva ljudska bića, pokazuju najparadoksalniju osobitost. Osjećaji imaju čudnu osobinu da su nam skloni dati neistinit sentiment s obzirom na drugu osobu. Prva sklonost u podsvijesti osobe u odnosu između ljudskih bića se uvijek sastoji od činjenice da se u podsvijesti javlja neistinit sentiment u vezi druge osobe. U našim životima moramo se, prije svega, stalno suprotstavljati neistinitom sentimentu. Onaj tko poznaje život lako će opaziti da su one osobe koje nisu sklone pokazati zanimanje za druge osobe zaista kritične prema svim osobama — barem nakon nekog vremena. To je zaista osobitost velike većine osoba. Oni vole ovu ili onu osobu određeno vrijeme ali, kada to vrijeme prođe, nešto se pobudi u njihovoj prirodi i počinju na neki način biti kritični prema drugoj osobi, imaju ovo ili ono protiv nje. Često sama osoba ne zna što je to što ima protiv druge osobe jer se te stvari u velikoj mjeri odvijaju u podsvijesti. To je zbog činjenice da podsvijest jednostavno ima tendenciju da falsificira sliku koju formiramo o drugoj osobi. Moramo naučiti drugu osobu dublje upoznati, i tada ćemo vidjeti da moramo izbrisati falsifikat koji smo o njoj stekli.

Može zvučati paradoksalno da bi dobra maksima za živjeti, iako bi moralo biti iznimaka, bila uvijek težiti na neki način ispraviti sliku ljudskog bića koja postaje učvršćena u našoj podsvijesti, koja ima tendenciju prosuđivati ljudska bića prema

simpatijama i antipatijama. Čak i sam život to zahtijeva od nas. Baš kao što život traži da budemo misleće osobe i tako postanemo antisocijalni, tako i — a ono što vam govorim je temeljeno na činjenicama — zahtijeva da prosuđujemo prema simpatijama i antipatijama. Međutim svaka prosudba temeljena na simpatijama i antipatijama je falsificirana. Zapravo ne postoji sud koji je ispravan ako je formiran prema simpatijama i antipatijama. Pošto je podsvijest u osjećajima upravljana simpatijom i antipatijom, uvijek skicira lažnu sliku druge osobe. Jednostavno ne možemo u našoj podsvijesti formirati njenu pravu sliku. Sigurno, mi često imamo sliku koja je previše naklonjena, ali uvijek je formirana prema simpatijama i antipatijama, i tu ne možemo ništa napraviti osim jednostavno priznati tu činjenicu i priznati da, također s obzirom na to kao ljudska bića, mi jednostavno ne možemo nešto biti već jedino nešto postati. Posebno što se tiče naše veze u osjećajima s drugim pojedincima moramo jednostavno voditi život „u čekanju“. Ne smijemo djelovati u skladu sa slikom o njima koja iz podsvijesti izbija u svijest, već moramo težiti tome da živimo s ljudima, i vidjeti ćemo da se socijalni stav razvija iz antisocijalnog stava kojeg netko uvijek ima.

Iz tog razloga je od posebne važnosti proučavati čovjekov život osjećaja u onoj mjeri u kojoj je antisocijalan. Dok je život mišljenja antisocijalan jer se mora zaštititi od padanja u san, život osjećaja je antisocijalan jer upravlja odnosom s drugim osobama prema simpatiji i antipatiji, i od početka u društvo injektira lažne struje osjećaja. Ono što preko utjecaja simpatija i antipatija dolazi od ljudi sigurno je da od početka ubacuje antisocijalne struje života u ljudsko društvo.

Može zvučati paradoksalno, mogli bi reći da bi socijalna zajednica bila moguća jedino kada ljudi ne bi živjeli u simpatijama i antipatijama, ali u tom slučaju ne bi bili ljudska bića. Iz ovog jasno vidite da je čovjek u isto vrijeme i socijalno i antisocijalno biće, i da ono što zovemo “socijalnim” pitanjem zahtijeva da uđemo u intimnije detalje njegove prirode. Ako to ne napravimo nikada nećemo doći do rješenja socijalnog pitanja u bilo kojem periodu vremena.

Što se tiče volje koja djeluje između pojedinaca zaista je frapantno i paradoksalno otkriti koliko je čovjek komplicirano biće. Znači, naravno, da u odnosima između pojedinaca što se tiče volje ne igraju ulogu samo simpatije i antipatije — igraju u mjeri u kojoj smo bića osjećaja — već da ovdje također igraju ulogu i sklonosti i nesklonosti koje prelaze u djelo. Odnosno, simpatije i antipatije na djelu, u njihovu izražavanju, u njihovoj manifestaciji, igraju posebnu ulogu. Jedna osoba je povezana s drugom osobom prema tome kako je na nju utjecala njena posebna simpatija prema osobi, poseban stupanj ljubavi koju donosi u susret drugoj osobi. Tu nesvjesna inspiracija igra neobičnu ulogu. Jer sve što obavlja cjelokupne odnose u volji između ljudi treba biti gledano u svijetlu nagonске sile koja je u pozadini tih voljnih odnosa, odnosno, u svijetlu ljubavi koja igra svoju ulogu u većem ili manjem stupnju. Zaista, pojedinci uzrokuju da njihovi impulsi volje, koji na ovaj način djeluju od jednog do drugog, budu podržani tom ljubavlju koja je između njih aktivna.

U vezi osjećaja ljubavi, ljudi su u eminentnom stupnju predmet velike iluzije, koja zahtijeva veće mjere korekcije u njihovim osjećajima nego obične simpatije i antipatije.

Koliko god to čudno moglo izgledati za običnu svijest, potpuno je točno da ljubav koja se manifestira između jedne i druge osobe, ako nije produhovljena — a ljubav je zapravo rijetko produhovljena u običnom životu, iako ne govorim samo o seksualnoj ljubavi ili ljubavi koja počiva na seksualnim temeljima, već općenito o ljubavi jedne osobe za drugu — stvarno i nije ljubav kao takva, već slika koju osoba načini od ljubavi. Obično nije više od strašne iluzije, jer ljubav za koju osoba vjeruje da osjeća prema drugoj najvećim dijelom nije ništa osim samoljublja. Osoba pretpostavlja da voli drugu osobu, ali u toj ljubavi zapravo voli sebe. Tu vidite izvor antisocijalne dispozicije što također mora biti i izvor strašne samoobmane. Drugim riječima, osoba može pretpostavljati da se predaje neodoljivoj ljubavi za drugu osobu, dok u stvari uopće ne voli drugu osobu. Ono što osjeća kao stanje zanesenosti u vlastitoj duši u suradnji s drugom osobom, što doživljava unutar sebe iz razloga da je u prisutnosti druge osobe, daje izjave o ljubavi, ako joj paše, drugoj osobi — to je ono što stvarno voli. U cijeloj stvari osoba voli sebe dok rasplamsava to samoljublje u njenom socijalnom odnosu s drugom osobom.

To je važna misterija u ljudskom životu i od ogromne je važnosti. Ta ljubav koju osoba pretpostavlja je stvarna, ali je zaista samo samoljublje, koristoljublje, egoizam, maskirani egoizam — i u velikoj većini slučajeva ljubav koja igra svoju ulogu između ljudi i naziva se ljubav je samo maskirani egoizam — izvor je najvećih zamislivih i najraširenijih antisocijalnih impulsa. Preko tog samoljublja maskiranog u pravu ljubav, osoba u istaknutom stupnju postaje antisocijalno biće. Postaje antisocijalno biće preko činjenice da se sahranjuje unutra, najviše kada toga nije svjesna, ili ne želi o tome ništa znati.

Dakle vidite da osoba koja govori o socijalnim zahtjevima, posebno u vezi sadašnjeg čovječanstva, mora potpuno uzeti u obzir takva stanja duše. Moramo jednostavno pitati, „Kako će ljudska bića doći do bilo kakve strukture u njihovu zajedničkom životu ako neće shvatiti koliko je koristoljubljiva utjelovljeno u takozvanu ljubav, u ljubav za bližnjeg?”

Tako ljubav može zapravo postati enormno jaka sila koja radi u smjeru antisocijalnog života. Moglo bi se izjaviti da je osoba, kada ne radi na sebi, kada ne provodi samodisciplinu, kada voli, uvijek antisocijalno biće. Ljubav kao takva, kakva pripada prirodi čovjeka, ukoliko osoba ne provodi samodisciplinu, predodređena je da bude antisocijalna, jer je ekskluzivna. Još jednom, ovo nije kritika. Mnoge potrebe života su povezane s činjenicom da ljubav mora biti ekskluzivna. Po samoj prirodi stvari, otac će vlastitog sina voljeti više nego strano dijete, ali to je antisocijalno. Ako ljudi izjave, što je ovih dana uobičajeno, da je čovjek socijalan, to je besmislica; jer čovjek je jednako snažno antisocijalan koliko je i socijalan. Sam život ga čini antisocijalnim.

Iz tog razloga, ako zamišljate takvo stanje raja utemeljeno na Zemlji, koje nikako ne može postojati ali mu se teži jer ljudi uvijek više vole nerealno od realnog, ako mislimo o takvom stanju raja kao da je utemeljeno, ili čak o takvom super-raju kakvog bi Lenjin, Trockij i Kurt Eisner imali na Zemlji, bezbrojni pojedinci bi se unutar kratkog vremena morali tome suprotstaviti. Ne bi im bilo moguće da u njemu ostanu ljudi iz razloga jer bi samo socijalni impulsi bili u takvom stanju zadovoljeni, i odmah bi se pojavili antisocijalni impulsi. To je jednako neizbježno kao i to da se njihalo ne njiše samo na jednu stranu. U trenutku kada bi bilo uspostavljeno stanje raja, antisocijalni impulsi bi nužno stupili na

djelo. Ako bi ono što žele Lenjin, Trocki i Kurt Eisner bilo ostvareno, bilo bi preko djelovanja antisocijalnih impulsa transformirano u suprotnost u najkraćem mogućem vremenu. To je igrokaz prirode života. Izmjenjuje se između oseke i plime. Ako ljudi to ne shvate, oni jednostavno ništa ne razumiju o svijetu. Često čujemo da se kaže da je ideal zajedničkog života unutar države demokracija. Dobro! Pretpostavimo, da je ideal zajedničkog života u državi demokracija, ali, ako bi to igdje bilo uvedeno, u svojoj zadnjoj fazi bi neizbježno dovelo do vlastite destrukcije. Tendencija demokracije je neizbježno takva da, kada se demokrati okupe, jedan uvijek teži prevladati drugog; jedan uvijek želi imati svoj način nasuprot drugog. To se podrazumijeva. Postavljeno u oblast stvarnosti, demokratski poredak vodi na suprotnu stranu. U životu nema druge mogućnosti. Demokracija će uvijek, nakon određenog vremena, umrijeti kao rezultat vlastite demokratske prirode. Te su stvari od enormnog značaja za razumijevanje života.

Osim toga, postoji dodatna neobičnost da je najbitnija osobina čovjeka tijekom pete post-atlantske epohe antisocijalna. Tijekom tog perioda mora se razviti svijest temeljena na mišljenju. Zato će taj period izvana manifestirati antisocijalne impulse u najvećem stupnju i kroz samu prirodu čovjeka. Preko tih antisocijalnih impulsa, dovesti će do više-manje uznemirujućih stanja. Reakcija na antisocijalno biti će manifestirana, zauzvrat, protestom u korist socijalizma. Treba znati da se plima i oseka uvijek izmjenjuju.

U konačnici, recimo da stvarno socijalizirate zajednicu. To bi dovelo do takvih uvjeta u odnosima između pojedinaca da bi mi svi jednostavno bili zauvijek uspavani. Socijalni odnos bi bio sredstvo za uspavljivanje. Sada to jedva možete zamisliti jer nećete na konkretan način zamisliti kako bi stvari izgledale u takozvanoj socijalističkoj republici. Ali ta socijalistička republika bi zapravo bila velika spavaonica za čovjekove konceptualne sposobnosti. Možemo razumjeti da postoje težnje za nečim takvim, ali težnja za spavanjem je kod mnogih ljudi uvijek prisutna. Jednostavno moramo razumjeti što su potrebe života, i ne smijemo se zadovoljiti željama za ono što nam služi ili nam ugađa jer stvari koje osoba ne posjeduje obično mu ugađaju. Ono što ima obično ne cijeni.

Iz ovih razmatranja vidimo, kada govorimo o socijalnom problemu, da je najvažnije istražiti intimne elemente prirode čovjeka, i da upoznamo tu ljudsku prirodu na takav način da naučimo kako socijalni i antisocijalni impulsi često postaju uvezani u takve čvorove da stvaraju neobjašnjivi kaos. Zato je tako teško raspravljati o socijalnom pitanju. To pitanje teško može biti raspravljano na bilo koji način ukoliko se nema sklonosti da se zaista kopa dolje u intimne osobine ljudskog bića, na primjer, ići u pitanje zašto buržoazija u sebi utjelovljuje antisocijalne impulse. Sama činjenica pripadanja buržoaskoj klasi rađa antisocijalne impulse, jer biti član buržoaske klase u biti znači stvarati sferu života gdje je moguća miroljubiva egzistencija. Iz bližeg istraživanja te težnje buržoazije, otkrivamo da, u skladu s osobitostima naše suvremene epohe, ona želi na ekonomskoj osnovi za sebe stvoriti otok života gdje što se tiče okolnih uvjeta može provoditi vrijeme u spavanju, s jedinom iznimkom posebnih životnih navika koje je razvila prema subjektivnim antipatijama i simpatijama. Tako ona ne žudi za vrstom sna koju traži proletarijat koji je stalno održavan budnim jer njegova svijest nije uspavana na postojećim ekonomskim temeljima i koji stoga čezne za snom socijalnog poretka. To je, uistinu, važna psihološka percepcija. Vlasništvo osobu uspavljuje; nužnost borbe u životu je budi. Biti uspavanim

preko vlasništva uzrokuje da osoba razvije antisocijalne impulse jer ne žudi za socijalnim snom. Stalna stimulacija od nužnosti učenja i postojanja pobuđuje žudnju za spavanjem u socijalnim odnosima.

Ove stvari treba uzeti u ozbiljno razmatranje; inače ni najmanje nećemo razumjeti sadašnje vrijeme. Sada, moglo bi se reći da, unatoč svemu, naša peta post-atlantska epoha teži, na određeni način, prema socijalizaciji u formi koju sam nedavno ovdje analizirao. Stvari o kojima sam govorio će doći bilo preko ljudskog razuma ako se ljudi tim stvarima prilagode, ili preko kataklizmi i revolucija ako ne. Čovjek teži prema tom trostrukom socijalnom pretku u petoj post-atlantskoj epohi i do njega mora doći. Ukratko, naša epoha teži prema određenoj socijalizaciji.

Međutim ta socijalizacija nije moguća, kao što je očito na osnovi svakakvih refleksija koje smo ovdje predstavili, ukoliko je ne prati nešto drugo. Socijalizacija može biti povezana samo s vanjskom strukturom društva. Ali u ovoj petoj post-atlantskoj epohi takva socijalizacija se može stvarno sastojati jedino u suzbijanju svijesti, svijesti mišljenja, u suzbijanju antisocijalnih ljudskih instinkta. Drugim riječima, socijalna struktura mora na neki način dovesti do suzbijanja antisocijalnih instinkta u našem konceptualnom životu. Mora biti nešto da se tome suprotstavi. Na neki način treba doći do ravnoteže, ali ona može biti postignuta jedino porobljavanjem misli, nadmoć mišljenjem jednog čovjeka nad drugim koja je došla iz ranijih epoha u kojima je bila opravdana, procesom socijalizacije iz svijeta treba biti uklonjena. To traži da u budućnosti dođe do slobode duhovnog života ruku pod ruku s organizacijom ekonomskih uvjeta. Samo ta sloboda duhovnog života čini mogućim da budemo tako povezani kao čovjek s čovjekom da u drugoj osobi koja stoji pred nama vidimo posebno ljudsko biće, ne ljudsko biće općenito. Program Woodrow Wilsona govori o ljudskim bićima općenito, ali to uopćeno ljudsko biće, apstraktan čovjek, ne postoji. Ono što postoji je uvijek pojedinac, individualno ljudsko biće. Možemo postati za njega zainteresirani, zauzvrat, jedino preko naše potpune čovječnosti, ne preko samog mišljenja. Kada Wilson-iziramo, skicirajući apstraktnu sliku ljudskog bića, gasimo ono što bi trebali razviti u odnosu čovjeka prema čovjeku.

Stvar od esencijalne važnosti za budućnost je da mora doći do apsolutne slobode misli; socijalizacija bez toga je nezamisliva. Prema tome, proces socijalizacije mora biti povezan s ukidanjem svakog porobljavanja misli, bilo da je to porobljavanje njegovano praksom određenih društava engleski govorećih naroda, što sam vam dovoljno opisivao, ili preko rimskog katolicizma. Oni su dostojni jedni drugih, i iznimno je važno da jasno vidimo njihovu unutarnju povezanost. Iznimno je važno da u sadašnje vrijeme ne dođe do nedostatka jasnoće, posebno u odnosu na ovakve stvari. Možete reći jezuitu ono što sam vam rekao u vezi osobitosti onih tajnih društava engleski govorećih naroda. Biti će mu drago da ima potvrdu stajališta koje on predstavlja. Ali jasno morate razumjeti da, ako želite stajati na temeljima duhovne znanosti, ne možete svoj prigovor tim tajnim društvima poistovjetiti s prigovorom koji pokazuju jezuiti. Čudna je činjenica da, na ovom polju, ljudi pokazuju premalo moći za različitu prosudbu.

Nedavno sam čak i na javnim predavanjima skrenuo pažnju na činjenicu da ono što je bitno nije samo što osoba kaže već da uvijek moramo uzeti u obzir kakav duh prožima ono

što je kazano. Uzeo sam primjer rečenica Woodrow Wilsona i Hermann Grimma koje zvuče toliko slično. To sam spomenuo iz razloga da u još većoj mjeri shvatite da će se na toj strani pojaviti tobožnja oporba protiv englesko-američkih tajnih društava baš kao što im se i mi sa naše strane moramo suprotstaviti, ali samo tobožnja oporba. Ono što se pojavilo u prosinačkom broju *Stimmen der Zeit* pravi groteskno komičan utisak na osobu koja vidi stvarne činjenice jer je očito da ono čemu se treba suprotstaviti u englesko-američkim tajnim društvima je upravo ista stvar kojoj se treba suprotstaviti u jezuitizmu. Oni se suočavaju jedni s drugim kao dvije snage, ne mogu postojati jedna uz drugu, okrenute jedna prema drugoj, boreći se jedna protiv druge. Niti jedna niti druga ne posjeduju ni najmanje stvarnog, objektivnog interesa; interes je u oba slučaja povezan sa strankom, s poretkom.

Posebno je važno da se potpuno riješimo navike da razmišljamo samo o sadržaju a ne i stajalištu sa kojeg je nešto predstavljeno u svijetu. Ako je nešto što je valjano za određenu epohu predstavljeno s određenog stajališta, to može biti blagotvorno, može imati snagu iscjeljenja. Ako je predstavljeno od druge sile, može biti nešto krajnje smiješno ili čak štetno. To je činjenica koju treba uzeti u obzir posebno u sadašnje vrijeme. Postajati će sve jasnije da kada dvije osobe daju istu izjavu, to nije ista stvar, razlikuje se ovisno o pozadini. Nakon svih kušnji koje je život stavio pred nas u zadnje tri ili četiri godine, imperativ je da barem posvetimo pažnju ovakvim stvarima i zaista se zadubimo u njih.

Još nema mnogo dokaza o takvom zadubljanju. Na primjer, ljudi će se nastaviti pitati kako treba urediti ovu ili onu stvar, kako bi to trebalo napraviti, da bi to bilo ispravno. Istina je da, ako postavite neku stvar ovamo ili onamo, ali ne postavite odgovorne osobe koje razmišljaju u skladu s značajem naše epohe, nije važno da li ste napravili najbolje ili najgore uređenje, rezultat će biti štetan. Stvar od stvarnog značaja je da čovjek zaista dosegne istinu o tome što je nužno da postane. Ne može počivati na bilo čemu što već jest, već mora nastaviti proces postajanja. Nadalje, mora razumjeti kako zapravo gledati u stvarnost. Ljudi tome izrazito nisu skloni, kao što sam naglasio sa najrazličitijih stajališta. U svakakvim stvarima, i posebno s obzirom na uvjete vremena, ljudi su tako čvrsto skloni da ne dodiruju stvarnost već da uzimaju stvari s obzirom na ono što im odgovara. Formiranje suda koji je zaista objektivan nije, naravno, tako jednostavno kao formiranje onog koji direktno ide na najjednostavniju formulaciju. Prosudbe koje su cilj nije lako svesti na formule, posebno kada zažive u socijalnom, ljudskom, ili političkom životu, jer je na tim poljima gotovo uvijek točno suprotno od onog što se pretpostavlja. Tek kada se uloži napor ne da se formiraju prosudbe u vezi takvih odnosa, već da se formiraju slike — drugim riječima, kada se uzdignemo do imaginativnog života — možemo uzeti put koji je otprilike pravi. U našoj epohi je od posebne važnosti napraviti napor da formiramo slike, a ne zaista apstraktne, izolirane prosudbe. Također, slike moraju biti ono, što će otvoriti put socijalizaciji. Ono što je tada potrebno je da nikakva socijalizacija nije moguća ukoliko osoba ne postane duhovno znanstvena — drugim riječima, s jedne strane slobodna u mišljenju, a s druge duhovno znanstvena.

Na ono što je u pozadini ovoga ukazao sam čak i na javnim predavanjima, na primjer, javnom predavanju u Baselu. Rekao sam da određene osobe koje misle na materijalistički način, tražeći da se sve shvaća na osnovu evolucije u nizu uspješnosti životinja, kažu,

„Dakle, sada, kod životinja imamo početke socijalnih instinkta; oni se u čovjeku razvijaju u principe”. Ali stvari koje kod životinja postaju socijalni instinkti ako se podignu na ljudsku razinu su antisocijalni. Upravo ono što je kod životinja socijalno kod ljudskih bića je u značajnom stupnju antisocijalno! Ljudi jednostavno ne žele istražiti po raznim potrebnim linijama u stvarnoj slici stvari, već sudove formiraju brzopleto. Do pravog odnosa između čovjeka i čovjeka dolazi kada čovjeka shvaćamo kao duhovno biće, ne kada ga shvaćamo samo s obzirom na njegovu animalnu prirodu; u tome je on istaknuto antisocijalan. Ali čovjeka je kao duhovno biće moguće shvatiti jedino kada cijeli svijet dohvatimo u svijetlu njegovih duhovnih temelja. Ove tri stvari, (socijalna organizacija, sloboda misli, znanost duha) jednostavno su neodvojive jedna od druge. One pripadaju zajedno. U našoj petoj post-atlantskoj epohi jedna od njih nikako ne može biti razvijena bez ostalih. Posebno će biti nužno da se ljudi prilagode da ne gledaju nepromišljeno takve stvari kao što je činjenica da je antisocijalna priroda svojstvena svakom pojedincu. Mogli bi reći, ako bi se željeli izraziti na trivijalan način, da liječenje bolesti ove epohe uvelike zavisi o tome da li će ljudi prestati tako intenzivno voljeti sebe. To je karakterističan znak sadašnje ličnosti, da toliko voli sebe. Ako ponovno diferenciramo, ona voli svoje mišljenje, svoje osjećaje, svoju volju, i kada postane vezana za svoje mišljenje, neće odustati.

Osoba koja stvarno misli zna nešto što nikako nije nevažno, odnosno, da je jednom mislila pogrešno o svemu o čemu sada razmišlja ispravno. Istina je da mi zapravo znamo ispravno jedino ono za što smo doživjeli efekt u duševnom životu kada u vezi toga mislimo pogrešno. Ali ljudi ne istražuju rado takva unutarinja stanja razvoja. Iz tog razloga ljudi imaju toliko malo uzajamnog razumijevanja u sadašnje vrijeme. Dati ću vam primjer. Pogled na svijet proletarijata, o kojem sam vam često govorio, drži da način na koji ljudi formiraju svoje koncepte, cjelokupnu ideološku nadgradnju, zavisi o ekonomskim uvjetima, tako da svoje političke ideje formiraju u skladu s ekonomskom situacijom.

Svatko tko može istraživati ovakve koncepcije naći će da je ta ideja u velikoj mjeri opravdana, gotovo potpuno opravdana s obzirom na razvoj epohe od šesnaestog stoljeća. Ono kako su ljudi razmišljali od šesnaestog stoljeća gotovo je u potpunosti rezultat ekonomskih uvjeta. To nije točno u apsolutnom smislu ali je relativno opravdano u velikoj mjeri. Ali ova činjenica jednostavno ne može prodrijeti u takvu glavu kao što je ona od profesora nacionalne ekonomije. Na primjer, nacionalni ekonomist podučava na sveučilištu nedaleko odavde — ime mu je Michel — koji kaže da je to netočno jer se može dokazati da političke ideje nisu formirane na osnovu ekonomskih uvjeta, već da su ekonomski uvjeti u posebnoj mjeri modificirani preko političkih ideja. Ovaj profesor Michel zatim ukazuje na kontinentalni embargo Napoleona, pomoću kojeg su određene grane industrije, recimo, bile potpuno iskorijenjene u Italiji ili u Engleskoj a druge uvedene. Tako, kaže on, tu imamo najupečatljiviji primjer kako su ekonomski uvjeti određeni političkim idejama, sa kontinentalnim embargom. On uvodi još i druge primjere. Znam da će, ako stotinu ljudi pročita ovu knjigu od profesora Michela, biti uvjereni da je ono što govori istina jer je razvijena na rigoroznoj logici. Izgleda kao apsolutno istinita ali je smiješno pogrešna iz razloga da se svi navedeni primjeri trebaju tretirati prema istoj shemi primjenjujući kontinentalni embargo. Zasigurno je kontinentalni embargo doveo do toga da su neke industrije u Italiji morale biti izmijenjene, ali ta promjena u industrijama nije dovela do nikakve promjene u ekonomskim odnosima između poslodavca i radnika.

Upravo je to karakteristični faktor. Sve to ispada kao iz sita ili bačve bez dna. Drugim riječima ekonomska teorija profesora Michela je bačva bez dna. Sve što predstavlja ispada iz nje kao iz bačve bez dna, pošto pogled na svijet proletarijata ni najmanje ne drži, na primjer, da se industrija svile Firence razvila zbog takve ideje kao što je kontinentalni embargo, ta industrija koja prije nije postojala, a s druge strane da se nije razvila u Engleskoj. Međutim, unatoč činjenici da kontinentalni embargo može voditi jednu industriju na jedno mjesto a drugu na drugo, ništa se nije promijenilo u ekonomskim odnosima između poduzetnika i radnika. To su presudni čimbenici. Stoga su ove stvari izvan velikog tijeka ekonomskih događaja s njihovom ideološkom nadgradnjom, tako da upravo kontinentalni embargo s njegovim učincima potpuno podbacuje u dokazivanju onog što profesor Michel želi dokazati.

Sada, upitajte se zašto osoba kao profesor Michel zauzima svoje stajalište sa svojom teorijom nasuprot načinu razmišljanja proletarijata. Iz jednostavnog razloga jer on voli svoj način razmišljanja i ni najmanje nije sposoban uroniti u razmišljanje proletarijata. Drugim riječima, odmah pada u san. To je latentno padanje u san. U trenutku kada treba razmišljati o razmišljanju proletarijata, ona pada u san. U takvom slučaju on može održavati uspravan položaj jedino kada razvija misli koje voli.

Na ovaj način moramo istražiti psihičke čimbenike. Naše doba je jednostavno epoha u kojoj je nužno i važno istražiti psihičke čimbenike. Inače, nije moguće razumjeti što je nužno u našim vremenima i neće biti moguće doći do bilo kakve zdrave prosudbe u vezi ovih tragičnih uvjeta. Jedino zdrava prosudba može i zaista će nas voditi iz nesreće sadašnjeg perioda. Nema prilika za pesimizam u sveobuhvatnom smislu ali sve su prilike za promjenu naše prosudbe. Najviše od svega je tu prilika za svaku pojedinu osobu da u najvećoj mogućoj mjeri promijeni svoj sud.

Moramo reći da je način na koji osobe danas izjavljuju svoje sudove dok spavaju, takoreći, i kako ih brzo zaboravljaju čak i u kratkim vremenskim razmacima, zaista izvanredan. Svakako ćemo u posebnom stupnju doživjeti kako će ljudi zaboraviti sve fraze koje su izgovorili s obzirom na pravdu i nužnost borbe za pravdu protiv nepravde. Doživjeti ćemo da većina ljudi koji su na taj način nedavno govorili o „pravdi“ to zaboraviti i neće ni najmanje vidjeti da će, u neposrednoj budućnosti, velika većina onih koji su govorili o pravdi biti jednostavno zainteresirana za dovođenje do dominacije sasvim obične vlasti. Naravno, ne smijemo misliti da su bolesni na račun toga ali trebamo jednostavno težiti da jasno vidimo da, kada je osoba s jedne strane govorila o pravu, ne smije previdjeti činjenicu da najveći protest ima veze, u konačnici, s vlašću i impulsom da se dođe do vlasti. Ovo nije okrenuto protiv tih ljudi, kao što sam rekao. Ipak će biti neugodno vidjeti kako će oni koji su samo prije kratkog vremena uvijek govorili o pravdi, učiniti sebe dominantnim. To nas ne treba iznenaditi. Ali oni koji su sudjelovali, i slagali se sa svim tim govorom trebali bi biti zaprepašteni kada otkriju kako se slika potpuno promijenila! Trebali bi barem postati svjesni koliko je snažno ljudsko biće sklono formirati svoje sudove prema iluzijama a ne prema realitetima.

V.

DUHOVI STAROG ZAVJETA U SADAŠNJEM NACIONALIZMU

7 prosinca 1918

Za osobu je često teško naći njeno značenje unutar tijeka svjetskih događaja, posebno kada se uzima u obzir s višeg stajališta. Ljudi su jako neskloni da vide istinu bez predrasuda, što često rješava određene konflikte života tek nakon dugog vremenskog perioda. Jedino bi voljeli da su dobro vođeni na uzdi od kozmičkih sila, čak iako to sebi ne priznaju. Za osobu postaje posebno bez predrasuda teško naći njeno značenje kada je osuđena u svakoj pojedinoj inkarnaciji živjeti u tako katastrofalno vrijeme kakvo je sadašnje. Zatim žele pitati zašto bogovi dopuštaju takve stvari. Ne žele pitati o nužnostima života. Uvijek je u pozadini čežnja da sve bude što je moguće udobnije.

U vremenu kao što je naše, čovjek treba promatrati svakakve stvari koje se pripremaju iz kaosa. Kaos je nužan za ukupno odvijanje događaja, i često treba zauzeti položaj usred kaosa, kao i u onom što je harmonizirano. Posebno je naša peta post-atlantska epoha takvo doba da uzrokuje da čovjek prolazi kroz mnogo kaotičnog. Ali to je povezano sa svim obilježjima, cjelokupnom prirodom, ove epohe. Živimo u vrijeme u kojem čovjek mora proći kroz one pokretačke sile u tijeku evolucije koje ga postavljaju na vlastite noge i prožimaju ga individualnom sviješću. Živimo u dobu duše svijesti.

Sada, nakon svega što smo razmatrali, s čime u vezi smo doveli zajedno najrazličitije stvari koje nam mogu poslužiti da nam ovo naše doba napravimo razumljivim, moramo se upitati koja je najdublja osobina evolucije duše svijesti u naše vrijeme. Najdublja osobina ove epohe je da se čovjek mora na najdublji i najintenzivniji način upoznati sa svim onim silama koje su suprotstavljene harmoniziranju čovječanstva u cjelini. Iz tog razloga svjesno znanje o onim ahrimanskim i luciferskim snagama koje rade protiv čovjeka mora se postepeno širiti. Ako ne bi prošli kroz ove evolucijske impulse u kojima učestvuju luciferske i ahrimanske snage, ne bi došli do potpune upotrebe naše svijesti, i tako do razvoja duše svijesti.

Tu integraciju duše svijesti u ljudsku prirodu treba prepoznati kao jak antisocijalni impuls. Tako u sadašnjoj epohi imamo neobičnu činjenicu da se manifestacija socijalnih ideja javlja kao reakcija na ono što teži da izađe iz najintimnije prirode čovjeka, reakcija na evoluciju individualne svijesti. Ono što mislim reći je da je razlog zašto imamo takav protest u vezi potrebe socijalizacije je da je najintimnija priroda čovjeka, upravo u naše vrijeme, najžešće suprotstavljena toj socijalizaciji. Iz tog razloga je nužno da dobijemo uvid u sve u kozmosu, u univerzumu, što održava određenu vezu s čovjekom, da bi mogli postati svjesni odnosa koji postoji između antisocijalnih impulsa koji struje iz dubina ljudskih duša i galame za socijalnim usklađivanjem, radeći kao reakcija na ono što izbija iz

unutarnje prirode ljudske duše. Jednostavno je nužno da jasno vidimo da čovjek u svom životu predstavlja stanje ravnoteže između suprotstavljenih sila. Svaka ideja koju karakterizira ideja puke dualnosti — princip dobra i zla — nikad neće rasvijetliti život. Život može biti rasvijetljen jedino kada ga predstavimo sa gledišta trojstva, u kojem jedan element predstavlja stanje ravnoteže a druga dva suprotstavljene polove, između kojih se stanje ravnoteže teži stalno kretati kao njihalo. To je razlog zašto smo uzeli Trojstvo da predstavi našu Grupu; Predstavnik čovječanstva uravnotežuje Ahrimana i Lucifera, što čini središnju točku u ovoj zgradi.

Ta svijest o stanju ravnoteže za kojom se teži, ali koja je uvijek u opasnosti da se nagne na jednu ili drugu stranu, mora postati esencijalni element u koncepciji svijeta ove pete post-atlantske epohe. Kako čovjek prolazi kroz stupanj duše svijesti, razvija se prema duhu samom. Ova epoha evolucije duše svijesti trajati će dugo vremena. Ali unutar realnosti stvari se uvijek ne odvijaju na takav način da jedna slijedi drugu po predivnoj shemi. Upravo suprotno, jedna je na neki način uvučena u drugu. Dok mi u sve većoj mjeri razvijamo dušu svijesti, u pozadini uvijek čeka duh sam koji će se zatim tijekom šeste post-atlantske epohe razviti isto tako snažno kao i duša svijesti tijekom pete epohe. Jednako snažno kao što duša svijesti u svom razvoju djeluje antisocijalno, tako će duh sam raditi socijalno. Dakle možemo reći da, tijekom ove epohe, čovjek iz najintimnijih pokretačkih snaga njegove duše razvija ono što je antisocijalno, ali iza toga nešto duhovno socijalno vrši svoj utjecaj. Ovaj duhovni socijalni element koji u pozadini vrši svoj utjecaj u svojoj esencijalnoj prirodi će se pojaviti kada u šestoj post-atlantskoj epohi osvane svijetlo duha samog. Stoga nije iznenađujuće, da se u petoj post-atlantskoj epohi ono što može ući u čovječanstvo na suvremen i dobro organiziran način jedino tijekom šeste post-atlantske epohe, pojavljuje u raznim nejasnim, ekstremnim oblicima.

Tijekom pete post-atlantske epohe čovjek je izložen uznemirujućim preliminarnim pokretima onoga što će doći tijekom šeste post-atlantske epohe. Sve će zavisiti o stjecanju razumijevanja o onome što moramo proći tijekom ove pete post-atlantske epohe. Antisocijalni instinkti će igrati ogromnu ulogu, i mogu biti obuzdani i integrirani u socijalni život jedino na način koji sam nedavno objasnio. Da pomogne, čovjek će upotrijebiti socijalnu znanost koja treba biti izvedena iz opće duhovne znanosti.

Prema tome, iza mnogih borbi, sadašnjeg vremena, a također i neposredne budućnosti, socijalno pitanje će ostati u pozadini jer njegovo vrijeme još nije došlo. Ali sa svih mogućih gledišta moramo ponavljati činjenicu da ta socijalna formacija koja je zahtijevana ne može doseći stvarni život ukoliko ne uđe u savez s još dvije stvari. U šestoj post-atlantskoj epohi, taj savez će se pojaviti više-manje spontano. Tijekom ove pete epohe, socijalni život mora biti reguliran njegovanjem znanosti duha. Svaki napor da se regulira socijalni život izvan sfere znanosti duha voditi će jedino do kaosa i radikalizma, za čovječanstvo donoseći nesreću. Što se tiče socijalnog oblikovanja života, ova peta post-atlantska epoha je u istaknutom stupnju zavisna od znanosti duha. Samo uzmite u obzir ono što sam govorio jučer a također i nedavno na javnom predavanju u Baselu. Samo uzmite u obzir da je čovjek ovladao prirodom koja je rasprostranjena cijelim životinjskim carstvom. On je osvajač životinjske prirode; on unutar sebe nosi životinjsku prirodu.

Naivni darvinizam drži da je ljudski moral samo razvoj socijalnog impulsa među životinjama. Socijalni impulsi su životinji prirođeni, i postaju, baš u mjeri u kojoj su socijalni impulsi kod životinje, antisocijalni impulsi kod čovjeka. Može ponovno probuditi socijalni život jedino ako naraste iznad onog što se u njemu iz životinjske prirode razvilo kao antisocijalni impuls. To je istina. Dakle, ako bi sa tog gledišta željeli shematski predstaviti ljudsko biće, mogli bi reći da čovjek nadilazi i razvija se izvan animalnosti. Ono što je kod životinje socijalno kod čovjeka postaje antisocijalno. Ali on raste u duhovnost i unutar duhovnog može ponovno za sebe steći socijalno. Na višem stupnju nego što je onaj kojeg je čovjek dosegnuo u epohi duše svijesti, gdje je izrastao iz animalnosti, steći će socijalni element. To sjaji usred kaosa ovog srednjeg stadija gdje je sada.

To se mora dopuniti s druge dvije činjenice. Kada se proces socijalizacije manifestira kao elementarni impuls kao zahtjev unutar čovječanstva, ta socijalizacija sama mora uvijek donijeti prokletstvo. Proces socijalizacije može postati blagoslov jedino ako je povezan s druge dvije stvari koje se moraju razviti kroz cijelo vrijeme tijekom našeg post-atlantskog doba, sve do sedme post-atlantske epohe. To se može desiti jedino kada je povezano s onim što bi se moglo nazvati slobodnim životom mišljenja i uvidom u duhovnu prirodu svijeta koja leži iza čulne prirode. Socijalizacija bez znanosti duha i bez slobode misli nije moguća. To je jednostavno objektivna istina. Ali čovjek mora probuditi slobodu misli; mora postati zreli za slobodu misli upravo tijekom naše epohe duše svijesti.

Zašto moramo probuditi slobodu misli?

Tijekom ljudske evolucije, čovjek je u određenom smislu došao do odlučne točke u ovoj petoj post-atlantskoj epohi. Do ove pete epohe imao je mogućnost da prenatalno vrijeme nastavi svoj utjecaj u postnatalnom životu. Razjasnimo ovo. Sve do naše epohe čovjek je unutar sebe nosio snage koje nije stekao tijekom života već ih je posjedovao kada je, kako se kaže, najprije ugledao svijetlo svijeta, kada je rođen. One su u njega utisnute tijekom vremena embrija. Te snage koje su u njega utisnute tijekom vremena embrija i koje su nastavljale raditi kroz život, čovjek je posjedovao sve do četvrte post-atlantske epohe. Tek sada smo suočeni s velikom krizom u evoluciji čovječanstva preko činjenice da te snage ne mogu više biti odlučujuće; ne mogu više raditi na takav elementaran način kao do sada. Drugim riječima, tijekom ove pete post-atlantske epohe čovjek će u mnogo većoj mjeri biti izložen utiscima života, jer snage koje su suprotstavljene utiscima života, koje se stečene u periodu embrija prije rođenja, gube svoju snagu. Ta činjenica je nešto od enormne važnosti.

Samo je u jednom pogledu život prije ovog vremena bio takav da je čovjek mogao steći nešto između rođenja i smrti, nešto što u njega nije utisnuto tijekom života embrija. Ali to je bilo moguće jedino zbog slijedećih činjenica. Jučer smo objasnili čudan fenomen spavanja u odnosu na socijalni život. Kada čovjek spava, njegov ego i astralno tijelo su izvan fizičkog i eterskog tijela. Postoji različit odnos između ega i astralnog tijela, s jedne strane, i fizičkog i eterskog tijela s druge strane tijekom spavanja od onog koji postoji u budnom stanju. Dok čovjek spava, stoji u različitom odnosu prema svom fizičkom i eterskom tijelu. Sada, postoji određena sličnost između našeg spavanja i našeg perioda embrija — sličnost, ne identičnost. U izvjesnom smislu, naš život od padanja u san do

buđenja sličan je životu kojeg živimo od začeca — ili zapravo tri tjedna nakon toga — do rođenja — opet, sličan, ne identičan. Dok kao dijete ležimo u tijelu naše majke, naš život je sličan onom što kasnije doživljavamo tijekom sna, osim što kod sna udišemo vanjski zrak. Iz tog razloga moram reći samo “sličan” a ne “identičan.” Dok ležimo u tijelu majke mi ne udišemo vanjski zrak. Kada smo rođeni stimulirani smo da dišemo vanjski zrak.

Dakle, na taj način je život tijekom sna različit od embrijskog života. Sada čvrsto držite činjenicu da, dok ljudsko biće spava, njegov život je na mnoge načine sličan onom od embrija osim što je na djelu nešto što se može pojaviti samo između rođenja i smrti a ne u životu embrija. Tu je na djelu disanje. Činjenica da čovjek diše vanjski zrak uzrokuje da se na njegov organizam na određeni način utječe. Ali sve što utječe na naš organizam djeluje na ukupnost naših izražavanja života, čak i našeg psihičkog izražaja. Zbog toga što dišemo, svijet shvaćamo drugačije nego što bi to kada ne bi disali.

Sada, u evoluciji čovječanstva postoji kulturalni element. Kada pokušamo to objasniti dotičemo se značajne misterije ljudske evolucije. To je bio kulturalni element Starog zavjeta, koji je na posebno dubok način prožimao svoje inicirane s činjenicom da je čovjek različit, iz razloga disanja između rođenja i smrti, od života embrija, koji je inače poput života sna. Na tom je unutarnjem znanju o prirodi disanja odnos između starih židovskih posvećenika, hebrejskih posvećenika Starog zavjeta, i njihova Boga Jehove bio temeljen. Bog Jehova se objavljivao, dovoljno je samo pogledati Bibliju, svom narodu. Koji je bio narod Jehove? To je bio narod koji je imao osobiti odnos prema ovoj istini o disanju koju sam upravo objasnio. To je bio razlog zašto je baš taj narod primio otkrivenje da je čovjek postao čovjek kada je primio dah života.

Stječemo posebno razumijevanje kada se to razvije na osnovi prirode ljudskog disanja. Stječemo razumijevanje života apstraktnog mišljenja, koji je u Starom zavjetu nazvan život zakona, shvaćanje primanja apstraktnih misli. Koliko god sada to čudno izgledalo za materijalističku misao, da je ljudska moć stvaranja apstrakcija u osnovi određena procesom disanja. Činjenica da čovjek može apstrahirati, da može shvatiti apstraktne misli, kao što su zakoni apstraktne misli, povezana je s njegovim procesom disanja, čak i fiziološki. Instrument apstraktnog mišljenja je, naravno, mozak. Mozak je uključen u stalni ritam sinkroniziran s ritmom disanja. Već sam više puta ovdje govorio u vezi ovog odnosa ritma mozga i ritma disanja. Objasnio sam vam kako mozak lebdi u cerebralnom fluidu, i kako taj fluid, kada je zrak izdahnut, teče dolje kroz kralježnicu i ulijeva se u trbušnu šupljinu; kako je fluid ponovno istisnut gore kada je zrak udahnut tako da dolazi do stalne vibracije: s izdisanjem, poniranje cerebralnog fluida; s udisanjem, uzdizanje cerebralnog fluida i potapanje mozga u cerebralni fluid. Sposobnost ljudskog bića da stvara apstrakcije povezana je čak i fiziološki s ritmom disanja.

Ljudi koji su u posebnoj mjeri temeljili stvari na procesu disanja bili su isto tako ljudi procesa apstrakcije. Iz tog razloga su posvećeni mogli njihovu narodu pružiti posebno otkrivenje, jer su stvari razumjeli na način Jehove, pošto je ovo otkrivenje bilo potpuno prilagođeno procesu apstraktnog mišljenja. To je tajna otkrivenja Starog zavjeta. Čovjek je primio otkrivenje koje je bilo prilagođeno sposobnosti apstrakcije, sposobnosti apstraktnog mišljenja. Mudrost Jehove je bila prilagođena apstraktnom mišljenju.

Što se tiče te mudrosti Jehove, čovjek u običnom stanju svijesti spava. Posvećenici Jehove su u vezi njihove inicijacije jednostavno primili ono što čovjek od padanja u san do buđenja doživljava preko disanja. Zbog te činjenice, osobe koje su sklone poluistinama često su imenovali Jehovu kao božanstvo koje regulira spavanje. To je također točno. On je pružio čovjeku onaj element mudrosti koji bi doživio ako bi postao vidovit kao što su postali posvećeni, i trebao bi svjesno doživjeti život između padanja u san i buđenja. Sada, to nije doživljavano od obične svijesti u vremena Starog zavjeta, već je čovjeku dano kao otkrivenje, tako su u toj mudrosti Jehove primili kao otkrivenje ono kroz što su morali spavati. Bilo je nužno kroz to spavati, pošto se inače proces života ne bi mogao nastaviti.

Ovo je esencijalni element kulture Starog zavjeta. Noćna mudrost je bila otkrivena kao mudrost Jehove. U određenoj mjeri — ali vas molim da primijetite da sam kažem u određenoj mjeri — ta mogućnost je za čovjeka bila iscrpljena tijekom perioda kada se približio Misterij na Golgoti jer je ta mudrost, koja je na neki način mudrost sna i disanja, jedna sedmina sve mudrosti koju čovjek mora razviti tijekom svoje evolucije. To je mudrost samo jednog od Elohim, odnosno, Jehove. Ostalih šest sedmina je moglo i može doći čovječanstvu jedino dok Krist impuls utječe u čovječanstvo. Možemo dakle reći da, dok se Jehova objavljivao, on je objavljivao mudrost noći i disanja u očekivanju. Šest ostalih Elohim, tvoreći u njihovoj ukupnosti zajedno sa sedmim Elohimim Krist impuls, objavljuju svu drugu mudrost, koja dolazi čovjeku između rođenja i smrti drugačije nego preko disanja.

Unutar kulture života Starog zavjeta čovjek bi bio potpuno antisocijalan da Jehova svom narodu nije objavio socijalni element u apstraktnom zakonu koji je regulirao i harmonizirao njihov život.

Sada, Jehova je mogao steći potpunu kontrolu za sebe gurajući druge Elohim natrag, kao što sam vam objasnio, na neki ih način svrgavajući. To je uzrokovalo da drugi, niži duhovni entiteti dođu u kontakt s ljudskom prirodom i zaposjednu je. Čovjek je bio izložen tim drugim entitetima, tako da imamo dva stanja tijekom evolucije Starog zavjeta: prvo, harmonizirajuću mudrost Jehove u onom što je Židovima dano kao njihov Zakon, što je u isto vrijeme uključivalo njihov socijalni život; drugo, ono što je bilo suprotstavljeno toj socijalnoj uniji, niži entiteti se približavaju ljudskoj prirodi jer drugim Elohim još nije bio dan pristup u vrijeme prije Misterija na Golgoti. Ti niži entiteti su usmjeravali njihove snažne napade u antisocijalnom smislu protiv elementa Jehove.

Osobita je činjenica da je, sredinom devetnaestog stoljeća, u petoj dekadi, Jehova u određenom smislu prestao vladati suprotstavljenim duhovima sa svojim utjecajem, tako da su stekli posebnu moć. Tek tijekom devetnaestog stoljeća je po prvi puta postalo stvarno nužno da Krist impuls, koji je prije bio samo u preliminarnom stadiju kao što sam često naglašavao, bude zaista shvaćen. Ljudska kultura bez tog impulsa ne bi mogla dalje napredovati i posebno je socijalni element bio suočen s tom važnom krizom. Bilo je nužno da se Krist impuls razumije za budućnost. Bez razumijevanja Krist impulsa, ni jedan socijalni zahtjev ne vodi prema bilo kakvom zdravom cilju.

Gotovo dvadeset stoljeća tijekom kojih je Kršćanstvo prethodno bilo rašireno bili su samo pripremni stupnjevi za stvarno razumijevanje Krist impulsa jer Krist impuls može

biti shvaćen samo u duhu. Sve se događa postupno. U našim kritičnim vremenima, kada smo suočeni s krizom s obzirom na upravo one stvari na koje sam vam skrenuo pažnju, situacija je slijedeća. Instinkt koji vodi samo do mudrosti Jehove još seže u naše doba kao ostatak, težeći prema mudrosti koja je zavisila od onog što je stečeno tijekom života embrija i mijenjana je jedino nesvjesnim procesom disanja. Mudrosti Jehove potrebno je otkrivenje da bi ušla u našu svijest. To je bilo dovoljno sve do doba dok se duša svijesti nije razvila do određenog stupnja. Sada, pošto se duša svijesti razvila do ovog stupnja, čovječanstvo ne može dalje napredovati s mudrošću Jehove koja je prilagođena disanju, ali je istina da je napravljen trud da se napreduje s nečim što je postalo nedovoljno prema unutarnjim potrebama. Kako, za život između rođenja i smrti, ono što je povezano s procesom disanja ostaje nesvjesno, židovska kultura je bila narodna kultura, ne individualizirana kultura čovječanstva. To je bila narodna kultura u kojoj je sve bilo povezano s podrijetlom od zajedničkog plemenskog oca. Židovsko otkrivenje je, u svojoj esencijalnoj prirodi, otkrivenje prilagođeno židovskom narodu, jer uzima u obzir ono što je stečeno tijekom života embrija i mijenja se jedino preko nesvjesnog elementa, procesa disanja.

Što je rezultat te činjenice u naša kritična vremena? Rezultat je da oni koji neće postati pristaše mudrosti Krista koja u ljudsko biće unosi drugi element, stečen tijekom života između rođenja i smrti odvojeno od procesa disanja, žele nastaviti njihov odnos s mudrošću Jehove i da čovječanstvo bude utemeljeno jedino na temelju narodnih kultura. Sadašnja galama u korist organizacije koja se sastoji od pojedinaca iz samih naroda zaostali je ahrimanski zahtjev za utemeljenjem takve kulture, u kojoj svi narodi predstavljaju samo narodne kulture, odnosno, kulture Starog zavjeta. Narodi u svim dijelovima svijeta bi postali kao židovski narod Starog zavjeta. To je zahtjev Woodrow Wilsona.

Ovdje smo se dodirnuli najdublje misterije, koja će se razotkriti u najrazličitijim formama. Socijalni element koji je antisocijalan u pogledu čitavog čovječanstva i poduhvata se utemeljiti socijalni život samo na pojedinim narodima teži se manifestirati kao ahrimanski element. Kulturalni impuls Starog zavjeta bi se održavao u ahrimanskoj formi.

Dakle vidite da stvari nisu tako jednostavne kako ljudi pretpostavljaju misleći da je nužno jedino promisliti ovu ili onu stvar da bi predložili ideale za čovjeka. Moramo moći pogledati stvarnost. Moramo biti u stanju reći što stvarno upravlja i razvija svoje snage usred tih realiteta. Čovjek je u stvari suočen, s izgledima da ne bude više u mogućnosti temeljiti svoj život na samoj podsvijesti ili da dođe do toga da je nužno da temelji život na svjesnom elementu između rođenja i smrti. Nesvjesno zavisi o procesu disanja i tako neizbježno i s onim što je povezano s procesom disanja, o cirkulaciji krvi, o liniji podrijetla, o krvnim vezama, o nasljeđivanju. Kultura koja mora nastati ne može temeljiti socijalni poredak samo na krvnim vezama jer krvne veze nose samo jednu sedminu onog što treba biti utemeljeno u kulturi čovječanstva. Ostalih šest sedmina treba dodati preko Krist impulsa: U petoj epohi, prvu; u šestoj epohi, drugu; u sedmoj epohi, treću. Ostatak se širi u periodima vremena koji slijede. Iz tog razloga u čovječanstvu se treba postupno razviti ono

što je povezano s pravim Krist impulsom, a ono što je povezano samo s impulsom Jehove mora biti istisnuto.

Tipično, dalekosežne težnje impulsa Jehove dogoditi će se, posljednji puta, u onom što proletarijat shvaća kao međunarodni socijalizam. U biti, to je zadnje miješanje impulsa Jehove. Suočeni smo s čudnom situacijom da će svaki narod postati narod Jehove, i svaki narod će istovremeno zahtijevati pravo da širi vlastiti kult Jehove, vlastiti socijalizam, kroz svijet.

To će biti dvije suparničke snage među kojima se mora naći ravnoteža. U svemu što u tijeku evolucije dolazi kao objektivna nužnost miješa se osjećaj, sentiment, ljudskih bića koja zauzimaju ovaj ili onaj odnos prema različitim nacionalnim grupama, i koji rade uznemirujuće unutar objektivno neizbježnog tijeka evolucije. Preko mudrosti Jehove jedna od sedam vrata jedinstva čovječanstva su bila otvorena. Druga vrata će se otvoriti kada postane poznato da ono što čovjek nosi sa sobom kao fizičku i etersku prirodu tijekom života postaje bolesno. Naravno, ne mislim na akutne bolesti, ali u našoj petoj epohi život je identičan s procesom postupnog postajanja bolesnim. To je istinito od četvrte epohe; to je posebno točno u petoj epohi. Proces života je ista stvar, jedino što je postupna, kao i akutna bolest, jedino što se ona odvija rapidno. Ako, stoga, akutna bolest mora biti liječena posebnim procesom, nešto što donosi iscjeljenje također mora ući i u ljudski život.

Ukratko, prirodni život ljudskih bića, od pete post-atlantske epohe nadalje biti će vrsta stalnog, postupnog postajanja bolesnim. Svi utjecaji obrazovanja i kulture moraju biti usmjereni na cilj ozdravljenja. Na izvjestan način, to je prva istinska aktivacija Krist impulsa: iscjeljenje. To je posebna misija Krista u petoj post-atlantskoj epohi — da bude Iscjelitelj, Onaj koji iscjeljuje. Drugi oblici Krist impulsa moraju ostati u pozadini. U šestoj post-atlantskoj epohi, Krist impuls mora raditi u smjeru vidovnjaštva. Tu dolazi do razvoja duha samog unutar kojeg čovjek ne može živjeti bez vidovnjaštva. U sedmoj post-atlantskoj epohi kao treći element razviti će se vrsta proročke prirode, pošto ona mora, zaista, proročki prijeći preko cijelog novog perioda. Druga tri člana šesterostrukog bića Krista svoj utjecaj će vršiti u slijedećim periodima. Krist impuls tako mora naći svoj put u čovječanstvo, kao element koji čovječanstvo prožima socijalnom toplinom tijekom sadašnje i dvije slijedeće kulturalne epohe, odnosno, kao proces iscjeljenja, vidovnjački proces i proročki proces. To je stvarni živi ulazak Krist impulsa. To će prodrijeti i u druge stvari nužne za evoluciju koje smo već spominjali. Jedna vrata su bila otvorena preko mudrosti Jehove, ali ta su vrata sredinom devetnaestog stoljeća postala beskorisna. Ako bi čovječanstvo prošlo samo kroz ta vrata, jedino što bi slijedilo bi bilo da bi svaki narod razvio hebrejsku kulturu, svaki na svoj način. I druga vrata se trebaju otvoriti. Mudrost inicijacije, koja će biti upoznata kroz druga, treća, i četvrta vrata, treba dodati mudrosti koja je upoznata kroz vrata Jehove. Samo na taj način čovjek može narasti u druge povezanosti od onih koje su regulirane vezama krvi i disanja.

Ovo pak čini, kritični element našeg doba. Činjenica je da ljudska bića žele očuvati regulaciju svjetskog poretka prema krvnim vezama, koja na ahrimanski način dolazi iz drevnih vremena, ali da unutarnja nužnost teži vani izvan tih krvnih veza. U budućnosti ono što kontrolira socijalni život ne može proizlaziti iz bilo čega što ima veze sa srodstvom.

Upravo suprotno, samo ono što sama duša vlastitom slobodnom odlukom može doživjeti kao da to regulira socijalni poredak biti će valjano. Unutarnja nužnost će tako voditi čovjeka da će sve što prodire u socijalni poredak iz puke krvne veze biti eliminirano. Sve ovakve stvari se u početku manifestiraju žestoko. U našem dobu mora se razviti duhovno znanje i sloboda misli, posebno sloboda misli u oblasti religije. Znanost o duhu mora se razviti iz razloga jer čovjek mora ući u odnos s čovjekom. Ali čovjek je duh. Čovjek može ući u odnos s čovjekom jedino kada pristupa iz duha. Odnos u koji su ljudi ulazili u ranijim stupnjevima ima svoj izvor u nesvjesnom duhu koji vibrira u krvi, u skladu s mudrošću Jehove, koja vodi samo do apstrakcije. Ono slijedeće do čega čovjek treba biti doveden mora biti nešto dohvaćeno u duši. Poganski narodi su imali svoje mitove u slikovitoj formi, stvorene kroz atavizam u drevnim kulturalnim oblicima. Židovski narod je imao svoje apstrakcije, ne mitove, već apstrakcije: Zakon. To je nastavilo postojati. To je bilo prvo podizanje ljudskog bića do konceptualne snage i do snage misli. No, iz čovjekova sadašnjeg gledanja na stvar, koje je samo oživljavanje zapovijedi, „Ne pravi sebi lika ni obličja”, čovjek se mora okrenuti sposobnosti duše koja ponovno može, ovaj puta svjesno, formirati slike. U budućnosti, samo u slikama, imaginacijama, socijalni život može biti ispravno utemeljen. Socijalni život može biti reguliran u apstrakcijama jedino što se tiče pojedinog naroda, i regulacija za narod u socijalnim odnosima je bila ona od Starog zavjeta. Slijedeći oblik regulacije socijalnog života zavisiti će o sposobnosti da se na svjestan način upotrijebi ista sila koja je jednom postojala atavistički, u nesvjesnom ili polusvjesnom obliku, u čovjekovoj sposobnosti izgradnje mitova. Ljudi bi bili potpuno ispunjeni antisocijalnim instinktima ako bi težili nastaviti širenje pukih apstraktnih zakona. Moraju opet doći na put svoje koncepcije svijeta, oslikavanja. Iz tog svjesnog stvaranja mita pojaviti će se također mogućnost za razvoj socijalnog elementa u odnosu čovjeka i čovjeka.

Možete pogledati skulpturalnu figuru kao što je ona od naše Grupe: predstavnici Čovjeka, Lucifera i Ahrimana. Tu se po prvi puta suočava ono što radi u cijelom ljudskom biću, jer čovjek je u stanju ravnoteže između luciferskog i ahrimanskog. Ako u stvarnom životu budete prožeti impulsom da se sa svakom osobom suočite na takav način da u njoj točno vidite to trojstvo, tada je počinjete razumjeti. To je esencijalna sposobnost, koja u sebi nosi impuls razvoja u ovoj petoj post-atlantskoj epohi. Tako više ne bi trebali prolaziti jedan kraj drugog kao što prolaze utvare, tako da ne stvaramo sliku jedan o drugom već drugu osobu samo definiramo s našim apstraktnim konceptima. Istina je da sada ne radimo ništa više. Prolazimo jedni kraj drugih kao da smo utvare. Jedna utvara formira koncept, „To je drag čovjek”, a druga, „To nije baš tako drag čovjek” ... „To je loš čovjek” ... „To je dobar čovjek”, — svakakvi ovakvi apstraktni koncepti. U općenju čovjeka s čovjekom nemamo ništa osim paketa apstraktnih koncepata. To je esencijalna stvar koja je u čovječanstvo ušla iz načina života Starog zavjeta: „Ne pravi sebi lika ni obličja”. To neizbježno mora voditi asocijalnom životu ako ćemo tako nastaviti dalje. Ono što teče iz najdublje prirode čovjeka, teži ka ostvarenju, je da, kada se jedan pojedinac suoči s drugim, iz druge osobe na određeni način mora teći slika, slika tog posebnog oblika ravnoteže koju svatko manifestira individualno. Ali to zahtijeva, naravno, povećani interes koji sam vam često opisivao kao temelj socijalnog života, kojeg svaka osoba treba imati za drugog. Trenutno još nemamo jakog interesa za drugu osobu. Iz tog razloga je kritiziramo, osuđujemo je, formiramo naše sudove prema simpatijama i antipatijama a ne prema objektivnoj slici koja nam dolazi u susret od drugog.

Ova će se sposobnost koja će na određeni način mistično biti stimulirana, ostvariti. U ljudski život će ući kao poseban socijalni impuls. S druge strane, duša svijesti teži da dođe na antisocijalan način da završi dominaciju u petoj post-atlantskoj epohi. S druge strane opet, nešto drugo iz prirode čovjeka teži vani, odnosno, sposobnost formiranja slika o ljudskom biću s kojim živimo. Tu se pojavljuju socijalni impulsi, socijalni instinkti. Jednostavno je činjenica da ove stvari leže u daleko većim dubinama nego se to obično pretpostavlja kada ljudi govore o socijalnom i antisocijalnom.

Sada se u vašim umovima može pojaviti pitanje kako ćemo postepeno steći sposobnost da nam slika druge osobe skače u susret. Tu sposobnost moramo steći u životu. Sposobnosti Jehove su nam dane pri rođenju; razvijamo ih u životu embrija. Kultura budućnosti neće za ljude stvari činiti toliko udobne. Sposobnosti koje osoba mora pokazati morati će razviti tijekom njenog života. U obrazovanje moraju ući mnogo konkretniji i određeniji principi od onih koji sada dominiraju u pedagogiji na tako krajnje konfuzan način. Najvažnije je od svega da se ljudima usadi instinkt da tijekom ovog života češće gledaju natrag, ali na pravi način. Ono što ljudi sada razvijaju kao sjećanja na ranija iskustva još je većim dijelom označeno sebičnim karakterom. Ako osoba na nesebičan način gleda natrag na ono što je doživjela u djetinjstvu, mladosti, itd. — u skladu s dobom koje je dosegla — tamo se kao iz sivih dubina duha pojavljuju razne osobe koje su bile povezane s njenim životom raznovrsnim vezama.

Pogledajte natrag svoj život i manje obratite pažnju na ono što vas zanima kod vas samih a mnogo više na one likove koji su s vama došli u kontakt, obrazovali vas, bili vam prijatelji, pomagali vam, možda vam također i naškodili — često vas ozlijedili na koristan način. Jedna stvar će vam tada postati očita a to je koliko malo razloga osoba zaista treba pripisati sebi za ono što je postala. Često je u nama nešto važno zbog činjenice da je neka osoba s nama došla u kontakt u izvjesnoj dobi, i — možda, bez da to sama zna, ili možda, bivajući potpuno svjesna te činjenice — privukla našu pažnju na ovo ili ono. U sveobuhvatnom smislu, stvarno nesebično proveden pregled naših života sastoji se od svakakvih stvari koje nam ne daju priliku da sebično uronimo u naše vlastito biće, da razmišljamo o sebi, već nas vode da raširimo naše poglede da uključe one likove koji su došli s nama u kontakt. Uronimo sa stvarnom ljubavlju u ono što je ušlo u naš život. Često ćemo otkriti da nam ono što je u određenom periodu u nama pobudilo antipatiju nije više toliko neugodno kada prođe dovoljno vremena jer počinjemo vidjeti unutarnju vezu. Činjenica da je na nas u određeno vrijeme morala neugodno utjecati ova ili ona osoba mogla je za nas biti korisna. Često više dobijemo od štete koju nam se napravi nego od napretka koji nam priušti neko drugi. Bilo bi dobro ako bi osoba češće tako pregledala svoj život, i prožela svoj život s uvjerenjima koja teku iz takvih samopromatranja. „Koliko zaista malo prilika imam da se bavim sobom! Koliko neizmjereno bogatiji moj život postaje kada pogledam natrag na sve one koji su ušli u moj život!” Na ovaj način se oslobađamo od nas samih kada provedemo takav nesebičan pregled. Mi zatim pobjegnemo od tog strašnog zla našeg vremena, kojem mnogi padnu kao žrtve, razmišljanja o sebi. Iznimno je nužno da se oslobodimo tog razmišljanja o sebi. Svatko tko je jednom osjetio moć ovakvog samopromatranja kakvo sam upravo opisao naći će sebe previše nezanimljivim da mnogo vremena provede razmišljajući o vlastitom životu. Neograničeno svijetlo je bačeno na ovaj naš život kada ga vidimo osvijetljenog s onim što u njega ulazi iz sivih dubina duha.

Ali to ima takvu moć klijanja nad nama da mi zaista stječemo imaginativne snage nužne da se suočimo s ljudskim bićem koje je naš suvremenik na takav način da se u njemu manifestira ono što nam se pojavljuje tek nakon mnogo godina u našem pregledu onih likova s kojima smo živjeli zajedno. Tako stječemo takvu sposobnost da slike zapravo dolaze u susret nama od pojedinaca s kojima smo suočeni.

Kultivacija socijalnog života, koja je u ranija vremena imala svoj izvor jedino u krvnim vezama, ne zavisi toliko mnogo o bilo kakvim socijalističkim programima, već o čovjekovom postajanju duhovno-socijalnim bićem. On će postati takvo biće probudivši u sebi, na način koji sam opisao, dublje snage koje mogu dovesti do toga da se u njemu rodi sposobnost slikovitog poimanja drugog ljudskog bića. Inače, uvijek ćemo ostati antisocijalna bića, sposobna pristupiti drugima jedino prema simpatijama ili antipatijama, nesposobni da im pristupimo u skladu sa slikom koja dolazi od svake osobe ako samo razvijemo snage formiranja slika u našem općenju s njima. Upravo u socijalnom životu čovječanstva mora ući princip, „Pravi sebi lika i obličja svog bližnjeg”. Tada, kada formiramo sliku našeg bližnjeg, obogaćujemo naš vlastiti duhovni život; tada poklanjamo blago našem vlastitom unutarnjem duševnom životu sa svakim ljudskim poznanstvom. Tada više ne živimo više tako da A živi tamo, B tamo, C tamo, već A, B i C žive u D; A, B i D žive u C; C, D i E žive u A; itd. Stječemo sposobnost da druga ljudska bića žive u nama.

Ali to treba steći; to u nama nije rođeno. Ako bi jednostavno nastavili kultivirati one osobine koje su u nama rođene, nastavili bi unutar granica puke krvne kulture, ne kulture kojoj bi se u pravom smislu mogla pripisati riječ ljudsko bratstvo. Jedino kada drugo ljudsko biće nosimo u nama možemo stvarno govoriti o ljudskom bratstvu, koje se do sada pojavljivalo samo kao apstraktna riječ. Kada oblikujemo sliku druge osobe, koja je kao blago utisnuta u našim dušama, tada u oblasti našeg duševnog života nosimo nešto od nje baš kao što u slučaju krvnog brata nosimo nešto kroz zajedničku krv. Ovaj izborni afinitet kao osnova socijalnog života mora na konkretan način zauzeti mjesto pukog krvnog afiniteta. To je nešto što se stvarno treba razviti. Od ljudske volja mora zavisiti da odredi kako bi bratstvo među ljudima trebalo biti probuđeno.

Ljudska bića su do sada bila razdvojena. Ona trebaju postati socijalizirana u bratstvo. Da mnogostrukost ne bi bila izgubljena, najdublji element u čovjeku, misao, u svakoj pojedinoj osobi mora se moći uobličiti individualno. S Jehovom je svaki narod stajao u odnosu. S Kristom u odnosu mora stajati svaka pojedina osoba. Ali činjenica da će tako biti probuđeno bratstvo traži kompenzaciju na potpuno drugom polju, odnosno, kroz slobodu misli.

VI.

PRIROĐENE SPOSOBNOSTI NACIJA SVIJETA

8 prosinca 1918

Na zadnja dva predavanja sam naglasio da takozvano socijalno pitanje uopće nije tako jednostavno kako se to obično misli, i da je nužno pažljivo uzeti u obzir složenu prirodu čovjeka. Moramo uzeti u obzir činjenicu da u njemu postoje i socijalni i antisocijalni impulsi i da moraju doći do izražaja bez obzira kakva socijalna struktura postoji i kakve su socijalne ideje realizirane. Kao što smo vidjeli, antisocijalni impulsi, posebno u našoj epohi duše svijesti, igraju posebnu ulogu. Na određeni način u evoluciji čovječanstva imaju obrazovnu misiju u tome što uzrokuju da čovjek stane na svoje noge. Biti će prevladani zbog činjenice da će, nakon epohe duše svijesti, slijediti epoha duha samog, koja je već u pripremi, čija će esencijalna misija biti dovesti čovječanstvo u socijalnu uniju. To se neće dogoditi, međutim, na takav način kako sada sanjaju ljudi koji se prepuštaju iluzijama, već na takav način da će jedna osoba stvarno poznavati i biti zainteresirana za drugu kao za ljudsko biće. Ukratko, treba usmjeriti pažnju na drugu osobu tako da svaki pojedinac stekne sposobnost razumijevanja drugog s punim interesom.

Ono što danas dolazi na svijetlo kao socijalni zahtjev, čini na neki način vrstu čarke ili prethodnice, vrstu pripreme, koja prirodno uzima kaotičnu formu i uzrokuje mnoge greške i iluzije jer je to samo zametak nečega što će doći kasnije. Te iluzije i greške su zbog činjenice da socijalni impulsi u sadašnje vrijeme u velikoj mjeri dolaze iz nesvjesnog ili podsvjesnog, i nisu pojašnjene duhovnim znanjem o svijetu ili o čovječanstvu. Forma iluzije posebno dolazi do izražaja u razvoju takozvane ruske revolucije. To karakterizira činjenica da u sadašnjoj manifestaciji nema pravu vezu s onim što se priprema kao narod u Rusiji za dolazeću šestu post-atlantsku epohu. Radije, to je uvedeno iz apstrakcija. Tako su ovi više-manje iluzorni ideali sadašnje ruske revolucije posebno značajni u vezi proučavanja ovih kaotičnih težnji unutar čovječanstva u odnosu na nešto što dolazi kasnije. Mogli bi reći da izgleda kao posebna osobina vođe ruske revolucije, Trockog, koji je tipični apstraktno misleći čovjek, živi potpuno u apstrakcijama, da zaista nema ni najmanje pojma da u stvarnosti postoji nešto kao ljudski socijalni život. Promišljeno je nešto sasvim strano realnosti i usađuje se u stvarnost.

To nije kritikizam već puki opis. Jednostavna je istina da je karakteristika našeg doba sklonost prema apstrakciji, prema razmišljanju koje je stvarnosti strano, također želi unutar stvarnosti ugnijezditi takve principe kao što je jednostavno pretpostavljanje bez ikakvog znanja o zakonima te stvarnosti. Ti principi su smatrani potpuno ispravnim bez obzira na složenost ljudskog života, kako ga proučavamo uz pomoć duhovnog koje leži u osnovi vanjske fizičke stvarnosti. Ali što god da će ući u egzistenciju mora proizaći iz te

stvarnosti. Iz tog razloga, pošto je u ovom slučaju u prvi plan dovedeno nešto toliko strano stvarnosti, što na kaotičan način uključuje svakakve impulse i instinkte zbog načina razmišljanja proletarijata, stoga se veliki značaj pridaje idejama koje se teže realizirati u ruskoj revoluciji i koje žive u ruskim revolucionarnim glavama sadašnjeg vremena.

Sa ovog gledišta one su iznimno značajne. Zaista, možemo vidjeti da su u Rusiji osobe s najrazličitijim koncepcijama života imali udjela oblikovanju revolucionarnog pokreta u kratkim isječcima vremena. Kako su u Rusiji stvari dovedene do vrhunca, stvarni socijalni problem sadašnjeg doba je postao aktualan pod utjecajem ratne katastrofe. Iz ove aktualnosti problema vlasništva tamo se u Rusiji zatim razvila u ožujku 1917 takozvana Februarska revolucija, čiji je esencijalni cilj bio srušiti one političke snage koje su stajale iza sustava vlasništva. Ali ovaj čisto politički, krajnje politički, oblik revolucije uskoro je stavljen po strani na samim početnim stupnjevima revolucionarnog razmišljanja od onih ljudi koji su shvaćani, prema terminologiji Trockog, da su ljudi od razumijevanja. Oni su ljudi koji su, pomoću svakakvih špekulacija, oštroumnih koncepata, ideja, i još oštroumnijih utisaka transformiranih u koncepte, željeli dovesti socijalnu strukturu. Ti su se revolucionari prvenstveno sastojali od onih osoba koji su već ranije imali više ili manje udjela u formiranju socijalne strukture, inteligencija, trgovci, industrijski krugovi, svi koji su kretali od razuma u naporu da dođu do nekakve socijalne formacije.

Trocki, međutim, smatra, pomalo opravdano čak iako relativno i jednostrano, da one osobe koje žele donijeti socijalnu strukturu na taj način preko raznih špekulacija, s dobrim namjerama i dobrom voljom, samo koče revoluciju. Oni nemaju nikakvu sposobnost, nisu sposobni uopće ništa napraviti. Na osnovi razmišljanja koja sam vam predstavio znate da je pogled na svijet proletarijata prvenstveno sklon sudu da se takvim razmatranjima ništa ne može postići bez obzira koliko su oštroumna, čak i ako su potpuno naslonjena na temelje položene od onih osoba koje Trocku zove brbljivci ili pričalice jer mogu tako pametno govoriti. Drugim riječima, ta racionalna razmatranja su odbačena od pogleda na svijet proletarijata iz određenog instinkta, koji je postepeno postao teorija marksizma. Jednostavno se ne vjeruje da do bilo kakve zadovoljavajuće socijalne strukture može doći bilo kakvom vrstom racionalnih razmatranja. Jedina stvar koju proletarijat vjeruje je da se plodonosne ideje rađaju samo u glavama samog proletarijata, u glavama onih masa koje ne posjeduju ništa, i iz ekonomskih uvjeta u kojima žive članovi proletarijata. Takve ideje se ne mogu roditi kod buržoazije ili bilo koje druge klase, iz razloga jer oni neizbježno misle različito zbog njihovih karakterističnih predodžbi. Jedino unutar klase radnika se javljaju ideje koje mogu dati pokretačku snagu koja će dovesti do buduće socijalne tvorevine.

Kada tu činjenicu uzmemo u obzir, jasno je da je neizbježan zaključak za glavu kao što je ona od Trockog, da je jedina stvar koju treba napraviti lišiti buržoaziju onog što posjeduje i klase bez imovine dovesti u poziciju vladanja. To je nešto što se u takvim glavama priprema već desetljećima, i sada to žele uvesti u Rusiji kada se velika kriza pojavila u toj zemlji. Do tih uvjeta je trebalo doći preko takozvane oktobarske revolucije, nakon što su druge stranke — ako ih tako možemo zvati — ostale po strani oduzimanjem moći od samog proletarijata. Sa ovog su gledišta, koje je naravno čisto apstraktno i konkretno jedino u toj mjeri što sve čini zavisnim od jedne klase ljudi, tako čineći stvarnost, vodeće osobe ruske revolucije vodile stvari od listopada 1917.

Sada, takav revolucionarni način razmišljanja dovodi do izvjesnih poteškoća. Te poteškoće u Rusiji slijede u posebno snažnom obliku, i to je obilježeno određenim posebnim preduvjetima, kao što znate na osnovu naših duhovno znanstvenih rasprava. Te poteškoće proizlaze iz postojećih klasnih formacija u cijelom svijetu, jedino se manifestiraju na posebno snažan način zbog ruskih uvjeta. Prva velika poteškoća je da se cijelo socijalno i političko vođenje čovječanstva predaje klasi koja je prije bila lišena svega, i nema nikakve veze s takozvanom kulturom. Proleter, koji zapravo preuzima upravljač, prije je bio isključen iz svih onih pokretačkih snaga koje su utemeljile postojeći faktor moći. On do tada nije nikada na tržište nosio ništa osim svog vlastitog rada, svoje fizičke sposobnosti za rad.

Takvo stanje postoji u svim zemljama. Tako će svugdje doći do toga da, u mjeri u kojoj se revolucija uspinje, proletarijat će u početku preuzimati vodstvo kao politička skupina. Sve će se, međutim, nastaviti kao što je i bilo, u izvjesnom smislu. One osobe koje su do tada imale administrativnu moć će ostati na svojim položajima jer su tehnički obučene i znaju svoj posao. Drugim riječima, neće biti daljnje promjene onim što će se upravni odbor laika ubaciti u cijeli aparat prenesen iz drevnih vremena. Ali važna stvar je da je taj upravni odbor laika posebne vrste, proletherske vrste, i biti će sačinjen isključivo od proletarijata. Pošto će sve te osobe pripadati proletarijatu oni će željeti osigurati da vrijedi načelo da ideje upravljanja u budućnosti mogu doći samo iz glava proletarijata. Takvo vodstvo ne može biti podčinjeno tome kao što je nacionalna ili ustavotvorna skupština, jer bi to bilo izvjesno nastavljanje onog što je bilo ranije. Radije, ono što će doći mora biti radikalna transformacija. Nije potrebno prvo birati; oni koji će voditi su tu jednostavno jer pripadaju proletarijatu. Neće biti nacionalne ustavotvorne skupštine, već diktatura proletarijata.

U početku, vodilo je do poteškoća to što su proleter, kao što sam rekao, laici, koji mogu samo nadgledati one koji su nastavili prethodnu administraciju. Ti pojedinci se, naravno, drže ranijih interesa. Dakle, posebno u Rusiji, proleter su došli na vrh. Prije nisu imali nikakve veze sa stvarima koje pripadaju državnom organizmu i bili su osuđeni da preuzmu svakoga tko je vodio takve stvari prema idejama koje odgovaraju ranijem državnom organizmu. Time su u državu donijeli, koja je u cijelosti trebala biti podvrgnuta diktaturi proletarijata, interese koji pripadaju staroj građanskoj državi. Ti se ljudi ponašaju upravo kao neprijatelji koji, premda ne vode otvorenu borbu ni kontra revoluciju, ipak u zemlju neprijatelja prenose sve što će u njoj raditi destruktivno. Na taj su način proleter koji su preuzeli vodstvo u Rusiji gledali na djelovanje starih carskih grupa kao na sabotažu. Njihova prva bitka je bila prevladati tu sabotažu koja se sastojala u naporu da se prenese u režim ono što bi zapravo bila podrška jedino starom režimu. Proces je bio isti kao kada bi građanin jedne zemlje koja nije otvoreno započela bilo kakvu vrstu neprijateljstva odnio otrovne tvari u stranu zemlju da impregnira njeno tlo tako da ništa ne može rasti. Tako su članovi proletarijata gledali na ono što je dolazilo od starih dužnosnika kao na sabotažu. U početku su najžešće primjenjivani propisi bili usmjereni prevladavanju te sabotaže. Tu nisu pokazali nikakvu suzdržanost. Sve što je smatrano destruktivno nastojalo se potpuno iskorijeniti, a osoba kao Trocki je zaista uvjerena da je sada sabotaža u određenoj mjeri već prevladana. Oni koji su napravili bilo što u kršenju volje naroda i razmišljanja proletarijata su protjerani ili na drugi način kažnjeni.

Poteškoća, međutim, zasigurno nije prevladana, kako sam Trocki savršeno dobro vidi, samo boreći se protiv takozvane sabotaze. On vidi da je nužno zadržati cijelo tijelo bivše administracije, ali da ga treba upregnuti da služi osnovnim svrhama vodstva proletarijata.

Trocki, na primjer, u tome vidi prvu veliku poteškoću. To je nešto za što on vjeruje da može biti prevladano njegovim apstraktnim načinom, ali to neće moći napraviti. Na toj točki počinju iluzije, iz jednostavnog razloga jer Trocki je duh stran stvarnosti. Ovaj iluzorni element je temeljen na apstraktnom pojmu da je moguće napraviti cjelokupno tijelo tehničkih dužnosnika, intelektualaca i trgovaca, sluga upravnog odbora koje se sastoji samo od članova vladajućeg proletarijata. U toj iluziji se očituje nevjerica u konfiguraciju života duše i duha. Jednostavna činjenica je da će se, nakon određenog vremena, uvjeti preokrenuti upravo na ono kakvi su bili ranije. Ako su održavane stare ideje, ako se propusti shvatiti istina onog što sam ovdje često naglašavao — da socijalna transformacija mora proizaći iz novih razmišljanja — ako je staro osoblje, stari dužnosnici, stari generali jednostavno vraćeno na njihove položaje, ako je jednostavno preuzeto staro i ljudi ne napreduju u susret novom, najviše preko obrazovanja, to se mora vratiti na ono što je bilo. Drugim riječima, takav proces neće prevladati uvjete već će ih jednostavno nastaviti. Na određeno vrijeme je moguće prevladati sabotazu pomoću regulacija primijenjenih silom, ali ona će ponovno dizati glavu. Ako je točno da je osoba zavisna od situacije u kojoj se nalazi — a bila je zavisna tri ili četiri stoljeća, što je točno s obzirom na modernu povijest — rezultat će biti da, ako se nije oslobodila tih veza pomoću efikasnih misli koje mogu doći jedino iz duhovnog života, mora neizbježno pasti natrag u stare načine razmišljanja i djelovanja, baš kao što mačka uvijek pada na sve četiri.

To je točka gdje se takvo razmišljanje otkriva u svom iluzornom karakteru, krajnje strano stvarnosti. Mogao bih navesti mnogo takvih točaka, ali vam samo želim razjasniti posebnu konfiguraciju tog mišljenja. Želim vam jednim primjerom pokazati kako takvo mišljenje odaje svoju krajnju nerealnost. Nije moguće jednostavno promisliti ovo ili ono što bi se trebalo dogoditi, već je nužno uzeti u obzir te pokretačke snage aktivne unutar stvarnosti sa nerazdvojnim zakonom. Ako osoba ne živi s njima, neizbježno je plijen iluzija. Jedna od najvažnijih iluzija u slučaju Trockog je slijedeće. Trocki zna da kroz posebno snažno suzbijanje koje su doživjele velike mase čak i sadašnjeg proletarijata u Rusiji — a taj izraz je opravdan — među tim ljudima uvjeti su došli do posebnog vrhunca. Zna da oblik koji revolucija poprima pod tim posebnim uvjetima ne može voditi do pobjede. On nema dodira sa stvarnošću, ali ne toliko da bi ga to spriječilo da na racionalan način vidi da je moguće uspostaviti novu socijalnu strukturu u oblasti koja je, koliko god velika, ipak ograničena u usporedbi s cijelom Zemljom. Iz tog razloga je Trocki računao na revolucionarni pokret kojeg bi iznio proletarijat u cijelom civiliziranom svijetu. On se ne zavarava da sama ruska revolucija može biti pobjedonosna. Zna da je zavisna od pobjede proleterske revolucije u cijelom svijetu.

Sada, u tim idejama manifestira se cjelokupan apstraktni karakter shvaćanja stvari Trockoga. Trocki je vjerovao u proletersku revoluciju širom cijele Zemlje. Vjerovao je da bi rat postepeno uzeo takav karakter da bi doveo do vrste proleterske revolucije širom svijeta i da bi rat bio transformiran u revoluciju proletarijata.

Sada će se ova ratna katastrofa svakako transformirati u svakakve stvari. Ali aktualnost je već uvjerljivo pokazala da ta ideja Trockog nema dodira sa stvarnošću. Ona bi bila točna jedino da je ova ratna katastrofa završila općom iscrpljenošću, da ova upečatljiva takozvana pobjeda — do nje je došlo na čudan način — nije bila postignuta od jedne strane u ratu. Ta pobjeda jednostavno eliminira nadu da bi do te iscrpljenosti moglo doći jednoliko po cijelom svijetu. Ono što se dogodilo je odlučujuća hegemonija zapadnih sila u vezi s potpunim podčinjavanjem sa strane srednjih i istočnih sila. Potpuna nadmoć zapadnih sila nad srednjim i istočnim silama ono je što je utemeljeno kao dominantna snaga, i situacija nije mogla biti drugačija. To je bilo jasno onima koji u ovoj oblasti vide stvarnost. Trocki je, međutim, jednostavno duh stran stvarnosti, i sada bi trebao sebi reći, „Događaji su me opovrgli”. Izrekao je nešto što nije bez osnove, nešto briljantno za samo apstraktni način razmišljanja kada je rekao, „Buržoaska koncepcija života u sadašnjem trenutku nema alternative nego da bira između trajnog rata i revolucije”. Stvari su ispale drugačije. Dogodila se takozvana pobjeda zapadnih snaga — ni trajni rat ni revolucija. U onom što na preliminarni način započinje na Zapadu nema klice za bilo kakvu proletersku revoluciju. Upravo suprotno, tu je jednostavno oblikovanje cijelog Zapada u politički organiziranu veliku buržoaziju, prema proletarijatu Srednje i Istočne Europe.

To je ishod svjetske povijesti. Ona će sigurno biti ponovno transformirana ali sada postoji. To je realno stanje stvari, tako da bi Trocki trebao, prema tome, razmišljati na potpuno drugačiji način ako danas želi vidjeti stvarnost. Trebao bi sebi reći, „Pod ovakvim oblikovanjem događaja, kako mogu ono što sam namjeravao preko ruske revolucije, postati pobjednik, pošto se jedna od najvažnijih pretpostavki, svjetska revolucija proletarijata, neće dogoditi?” Ako on još i danas računa na tu svjetsku revoluciju, to je samo dokaz njegove potpune izolacije od stvarnosti.

U još jednoj točki, otuđenje od stvarnosti koje karakterizira razmišljanje ovakvog revolucionara manifestira se na osobit način. Ovakvi revolucionari su prirodno uvijek referirali na prusko-njemački militarizam kao najveće od svih zala, objavljujući da mora biti prevladan i eliminiran iz svijeta, ali militarizam Antante će u bliskoj budućnosti iskazati značajnu dominaciju! Sada, ni najmanje ne želim govoriti o tome, ali sam Trocki je u prigodi postavio pitanje, „Što je, dakle, najvažniji neposredni zadatak ruske revolucije ako se želi održati?” Njegov odgovor je, „Stvaranje armije!” Upravo to je označeno od Trockog kao najvažniji neposredni zadatak.

Ovim stvarima treba dati primjerenu pažnju. Ove stvari treba potpuno prozreti. Tek kada su ove stvari opažene i prozrete dogodi se da ljudi kažu, „Sada, moram zaista pogledati malo dublje u pokretačke snage unutar čovječanstva ako za sebe želim doći do koncepcija o tome što će proizaći iz kaosa kojeg je prouzročila ova ratna katastrofa”. Ali čovječanstvo je danas izrazito nesklono prodrijeti u takve pokretačke snage, koje sam vam ovdje opisao sa brojnih gledišta kao prave, jedine moguće, socijalne snage. Čovječanstvo će moći doći ispod površine ovih stvari ako se dođe do odlučnosti da se jednostavno dobije čvršća veza sa stvarnim snagama dominantnim u evoluciji čovjeka.

Jedan ekstremno karakterističan izraz stalno se pojavljuje iz umova ruskih revolucionara. U osnovi, što ovi članovi proleterske diktature zaista žele? Oni žele svijet

načiniti velikom tvornicom isprepleten vrstom bankovnog knjigovodstvenog sustava koji se proteže preko svih grupa. „Uklopiti ćemo stare tehničare, stare službenike, čak i stare generale u našu diktaturu proletarijata”, kažu oni, „ali moramo imati knjigovodstvo za ukupnu ekonomiju, tvornički računovodstveni odjel u našim vlastitim rukama”. To ne iznenađuje, jer je cijeli pokret iznikao u modernoj industriji. Kada bi ljudi samo zastali da razmisle da je ovaj pokret nastao s proletarijatom moderne industrije, nitko ne bi bio iznenađen da njihov način razmišljanja, razvijen u vezi s onim što su ti ljudi vidjeli u tvornicama, bude primijenjen na sve na što mogu staviti ruke. To je prirodni rezultat i posljedica propusta buržoazije da obrati pažnju na enormnu ekspanziju proletarijata u nedavna vremena. Čak i ako je bilo neizbježno da buržoazija zatvori oči i mirno dopusti da se sve dogodi, zasigurno nije stvar nužnosti da još važniji uvjeti, pokretačke snage koje postoje u svijetu, i dalje budu neprimijećene. Dok god te snage nisu primijećene, nije moguće da ljudi postanu upoznati sa socijalnim zadacima.

Ovdje je nužno znati kako je čovječanstvo diferencirano u različitim dijelovima svijeta — kao što sam rekao, zaista, jučer ili prejučer. Nužno je znati da ljudi na Zapadu žive različito od onih na Istoku i srednjim zemljama. Nije moguće samo apstraktnim idejama, koje ignoriraju stvarnost, dovesti do bilo kakve socijalne formacije. Sigurno je da će ruska revolucija pretrpjeti brodolom zbog njenih velikih iluzija i izolacije od stvarnosti.

Takve iluzije neko vrijeme mogu biti pretvorene u stvarnost od ljudi koji su slobodna bića kroz obrazovanje, odnosno, slobodna u toj mjeri da osoba koja posjeduje moć može je i koristiti. Ali stvarnost zatim uklanja iluzije; ne može ih koristiti. Stvarnost prihvaća samo ono što je u skladu s tijekom stvarnosti. Ne smijemo zaboraviti da je najvažnija od svega činjenica da živimo u dobu razvoja duše svijesti, koji se pojavljuje u oštro diferenciranim oblicima u cijelom svijetu.

Razmotrimo razne pokretačke snage u pozadini civiliziranog svijeta u svijetlu najvažnijih europskih diferencijacija koje nalaze izraz kroz jezik. Često sam vam skretao pažnju da englesko govoreći narodi posjeduju stvarni početni potencijal za razvoj duše svijesti. Važno je da to jasno vidimo. To je povezano sa svime što se događa u svijetu, ako se smijemo tako izraziti, pod utjecajem englesko govorećih naroda. Engleski narod je — ja nipošto ne govorim o pojedinim osobama, već o narodu — obdaren sa svim pokretačkim snagama koje vode do duše svijesti. Stanje je takvo da se trend prema duši svijesti kod njih pojavljuje instinktivno na način potpuno različit od onog koji karakterizira ostatak čovječanstva. Taj produhovljeni instinkt za razvoj duše svijesti ne postoji nigdje u svijetu kao među engleskim narodom. Tu je instinkt, i nigdje drugdje nije tako, čak ni među narodima romanskog porijekla koji su ujedinjeni s englesko govorećim narodima. Narod romanskog porijekla je pravi nasljednik onoga što je stvarno živjelo u četvrtoj post-atlantskoj epohi. U to je vrijeme ovaj romanski narod u posebnom stupnju imao instinkt za ono što je razvijeno u četvrtoj post-atlantskoj epohi. Njihovi instinkti nisu više elementarni na isti način. Oni su racionalizirani, intelektualizirani i pojavljuju se u retorici, kroz intelekt, kroz psihički život kao dekorativna forma. Odstranjeni su iz instinktivnog života. Ono što se pojavljuje među latinskim narodom kao narodni temperament je potpuno različito od onog što se pojavljuje kao narodni element među engleskim narodom. Među

engleskim narodom ovaj trend prema duši svijesti, ta težnja da individualna osoba stane na svoje vlastite noge, je instinkt.

Drugim riječima, ono što sačinjava misiju pete post-atlantske epohe u Englezu je ukorijenjeno kao instinkt, kao pokretačka snaga koja se pojavljuje instinktivno iz duše naroda. Sada, njihov položaj u svijetu je povezan s tom činjenicom. Taj impuls je dominantan unutar socijalne strukture englesko govorećih naroda. On je presudan, i može potisnuti ostale tendencije. Ostale tendencije, kao što možete vidjeti iz objašnjenja koja sam ponudio, gledaju prema integraciji koju sam dao o socijalnom pitanju, odnosno, ekonomskom impulsu i impulsu duhovnosti. Ako, međutim, narodni karakter englesko govorećih naroda proučavate psihološki, vidjet ćete da su ti impulsi, ekonomski i duhovno produktivni, potpuno zasjenjeni s onim što dolazi od instinktivnog impulsa koji teži prema razvoju duše svijesti.

Iz toga razloga sfere koje moraju oblikovati socijalni život budućnosti među englesko govorećim narodom dobivaju posebnu obojanost. Tri sfere u budućnosti moraju pokazati svoj učinak na posebne načine, i moraju biti presudne. Prvo, politika, koja mora dati sigurnost. Drugo, organizacija rada, čisto materijalnog rada, ekonomski poredak. Treće je sustav duhovne proizvodnje, kojem također pripisujem, kao što sam vam rekao, pravo i administraciju pravde. Te tri sfere socijalne strukture su, vremenom, zasjenjene od onog što čini primarni impuls u slučaju bilo kog profiliranog naroda. Činjenica da razvoj prema duši svijesti radi instinktivno među englesko govorećim narodima dovodi do toga da među njima — kako povijest uči u izobilju — politika, jedna grana, uzima najizražajniiji oblik, i dominantan položaj. Politikom potpuno dominira instinktivni impuls da postavi čovjeka na vlastite noge, i da potpuno razvije dušu svijesti. Instinktivni impuls vodi u tom smjeru — i ovo što dajem je samo opis, a ne kritikizam. Vodi prema rezultatu jer je instinktivan a instinkti su uvijek ukorijenjeni u koristoljublju. Među englesko govorećim narodima koristoljublje i politički ciljevi se jednostavno poklapaju. To vodi do činjenice da sva politika koja se vodi na krajnje naivan način — a to ne opravdava pripisivanje bilo kakve krivnje političaru englesko govorećih naroda — može biti iskorištena od koristoljubive osobe da na taj način ispuni misiju englesko govorećeg naroda. Jedino na ovaj način ćete uspjeti shvatiti pravu prirodu engleske politike, koja je zapravo dominantna politika cijele populacije Zemlje. Ako promotrite stvar, naći ćete da se engleska politika svugdje smatra idealom — parlamentarni sustav sa svojim miješanjem većina i manjina, itd. Ako ispitete uvjete u raznim parlamentima kako su se razvili, vidjet ćete da je u političkom životu bila odlučujuća britanska politika. Ali, kako su se te politike širile na raznim mjestima među različito konstituiranim narodima, nisu više mogle ostati iste jer su ukorijenjene, i to s pravom, u koristoljublju i egoizmu koji neizbježno prijanja za sve što je instinktivne prirode.

To je ono što razumijevanje čini tako teškim kada ljudi pokušaju dokučiti prirodu engleske ili američke politike. Nijansa, koju je apsolutno nužno postaviti jasno, nije uopće jasna. Zbog te činjenice te politike moraju biti koristoljubive, i moraju počivati na impulsima koristoljubivog karaktera. Zbog njihove posebne prirode, moraju počivati na koristoljubivim impulsima. Dakle, na te koristoljubive impulse će gledati kao na nešto što treba uzeti zdravo za gotovo, kao na ispravnu i moralnu stvar. Tu se ne može staviti

primjedba. To ne treba napadati kritikizmom, već prepoznati kao nužnost u svjetskoj povijesti, čak i kozmičku nužnost. Niti se ova izjava može opovrgnuti, iz jednostavnog razloga jer će se svatko tko se poduhvati suprotstavljanja kao član engleskog naroda uvijek naći na pogrešnom putu. Na temelju moralnih razloga, koje nemaju nikakve veze sa stvari, on će zanjekati da je politika engleskog naroda koristoljubiva, ali moralni razlozi nemaju veze s time. Engleska politika će uspjeti u onom što donosi upravo iz razloga tog instinktivnog karaktera.

Dakle, tijekom naše pete post-atlantske epohe, element moći je dodijeljen toj englesko govorećoj populaciji. Pamtimo tri lika u Goetheovoj bajci: moć; fenomen ili pojavu; mudrost, znanje. Od ova tri elementa, moć je dodijeljena englesko govorećem narodu. Ono što politički postižu u svijetu moguće je zbog činjenice da je jedna od njima svojstvenih, prirodnih osobina da rade putem moći. Raditi preko moći će biti prihvaćeno tijekom pete post-atlantske epohe kao nešto što nije predmet rasprave. Engleska politika je prihvaćena u cijelom svijetu. Naravno, svi štetni učinci, koji se, ipak, uvijek mogu naći u stvarnosti koja pripada fizičkom planu, mogu biti oštro kritizirani, čak i od onih koji pripadaju samom britanskom carstvu. Ipak britanska politika je prihvaćena. Svojstveno je evoluciji našeg vremena da je prihvaćena, i bez ikakvog razmišljanja, bez ikakvog napora da se za to nađe razloga. Štoviše, razloga nikad ne bi bilo dovoljno, jer je jednostavno stvar neposredne neizbježnosti da je moć koja dolazi iz tog smjera prihvaćena.

To ne vrijedi što se tiče naroda romanskog podrijetla koji su ujedinjeni s engleski govorećim narodima. Oni na neki način manifestiraju sjenu, vremensku sjenu, onog što su bili tijekom četvrte post-atlantske epohe. Instinkti su preobraženi u intelektualne gdje više nisu toliko elementarni. Dakle, engleska politika je prihvaćena kao nešto izvan rasprave. Francuska politika je prihvaćena samo od onih kojima odgovara. Francuska priroda se voli u svijetu u onoj mjeri u kojoj paše. Engleska priroda uopće ne zavisi o tome. Temeljena je na prijepornosti s kojom aktualna politika sadašnjeg vremena pada na dio engleske prirode. Zbog te situacije, međutim, također je moguće da se upravo među engleski govorećom populacijom, ekonomski život drži unutar granica i da je podređen dominantnom impulsu prema koristoljublju i moći koja odgovara politici. I duhovni život također, u mjeri u kojoj pripada petoj post-atlantskoj epohi, postaje podređen politici. Na neki način sve ujedinjeno ulazi u službu politike.

Dakle marksizam je jednostavno pogrešan za engleski govoreći svijet jer on politiku pretpostavlja kao dodatak ekonomskog poretka. To kod engleski govorećih naroda nije tako.

Tamo je marksistički socijalni poredak spriječen da uspije, ne iz razloga argumentacije ili rasprave, ne zbog bilo čega što se događa u svijetu, već preko činjenice da je britansko carstvo građeno različitim temeljima stvarnosti od onih na kojima grade marksizam i marksistički proletarijat. To je veliki kontrast između proletarijata, razmišljanja na marksistički način, i Britanaca koji rade iz instinktivnog života, šireći svijetom britansko carstvo. Uspjeh se neće postići bankovnim institucijama ili računovodstvenim sustavom koji Trocki želi uvesti u Rusiji. Biti će postignut velikom bankovnom institucijom, velikom financijskom institucijom, u koju je engleski govoreća populacija organizirana iz razloga

posebnih njoj svojstvenih kvaliteta. Ako istražujemo način na koji je pojedini narod povezan u svojoj posebnoj diferencijaciji sa tri sfere društva koje sam vam opisao kao temeljene na stvarnosti, to se jasno može vidjeti.

Ovome treba dodati još nešto. To je iznimno važno. Diferencijacija o kojoj sam vam govorio ide toliko daleko da osoba koja se ne teži osloboditi od svog naroda, već teži za tješnjom unijom — a politike definitivno teže za takvom unijom — ima potpuno različito iskustvo u vezi s Čuvarom praga od onih osoba koje se teže osloboditi od svog naroda. Ovdje sam došao do točke koja će vam, ako je temeljito proučite, dati temelj za razlikovanje između zdravog okultizma koji se prirodno javlja u svijetu, bez diferencijacije po narodima, i vrste okultizma koja ulazi u političku službu naroda i radi vani kao u slučaju onih društava koje sam spominjao. Možete pitati, „Kako ih, dakle mogu razlikovati?” Možete ih razlikovati ako ćete pobliže obratiti pozornost na one velike razgraničavajuće osobine koje ću vam danas predstaviti.

Da bi netko postigao pravi okultizam, tako služeći cijelom čovječanstvu, treba se osloboditi svog narodnog karaktera. Treba u izvjesnom smislu — ovdje bi moglo biti dopušteno koristiti indijski izraz — postati „beskućnik”; u najdubljoj prirodi svoje duše ne smije smatrati da pripada bilo kojem narodu. Ne smije imati impulse da služi samo jednom narodu ako želi napredovati u izvornom okultizmu. Ali vrsta okultizma koja želi služiti jednom narodu na ograničeni način nailazi na posebno iskustvo kada se suočava s Čuvarom praga. Dakle, u slučaju onih koji traže okultni razvoj unutar društava engleski govorećih naroda, ono što se manifestira u prisutnosti Čuvara praga je da u trenutku kada žele prijeći Prag oni otkriju one snage koje žive u dubinama ljudske prirode. One se pokazuju kada se uđe u nadčulni svijet i istog su karaktera kao i destruktivne sile u univerzumu. To je ono što oni promatraju u prisutnosti Čuvara praga. Kada su u takvom društvu vođeni do točke prelaska Praga, tada se oni upoznaju sa zlim snagama bolesti i smrti, svega što paralizira i uništava. Kada iste destruktivne snage koje u prirodi uzrokuju smrt — a one također rade i unutar nas — donose znanje, to znanje dolazi na vidjelo u tim društvima. Netko zasigurno ulazi u nadčulni svijet, ali treba proći Čuvara praga. Međutim, nužno je pokraj Čuvara praga proći na taj način, da se ima iskustvo upoznavanja smrti u njenom pravom obliku, kao što boravi u nama a također i u vanjskoj prirodi.

To je zbog činjenice da u vanjskoj prirodi oko nas žive ahrimanske snage, i u njoj ne možete percipirati ništa drugo osim ahrimanskih snaga — to jest, u onoj mjeri u kojoj ostajete unutar vanjske prirode. Možete doći u kontakt s manifestacijom takvih snaga dok ulaze u vanjsku prirodu u maniri aveti. To objašnjava sklonost Zapada prema spiritualizmu, gledanju takvih oblika dok stvarno pripadaju osjetilnom fizičkom svijetu, i nisu vidljive u običnom životu osim pod posebnim okolnostima. To su snage smrti, destruktivne snage, ahrimanske snage. Apsolutno nema drugih duhova unutar cijele široke oblasti spiritualističkih okupljanja osim ahrimanskih duhova, čak i kada su spiritualistička okupljanja izvorna. Oni su duhovi koje osoba vodi sa sobom iz čulnog svijeta kada prelazi Prag. Oni idu s njom. Stoga je progone. Osoba prelazi Prag, a oni koji je prate su ahrimanski demoni, koje prije nije vidjela ali koje vidi na drugoj strani. Oni su sluge smrti, bolesti, i destrukcije. To osobu potrese do nadčulnog znanja i vodi osobu u nadčulni svijet.

Sve osobe koje su trenirane i podučavane na ovaj način imaju značajna iskustva. To je značajno iskustvo o kojem sam vam govorio, ali to je iskustvo koje izrasta iz činjenice da se osoba ne posvećuje okultizmu povezanom sa svim ljudskim bićima, već obliku koji se odnosi na jedan narod. Postoji takva diferencijacija. Ako vam se bilo gdje u svijetu tvrdi da kada prijedete Prag učite prvenstveno zle sile bolesti i smrti, iz te izjave možete znati da okultist o kojem se radi dolazi iz smjera kojeg sam vam često opisivao. To ćete znati jednostavno iz iskustva koje vam kazuje u vezi s Čuvarom praga.

U vezi njemački govorećih naroda situacija je drugačija. U njemački govoreću populaciju također je nešto ubačeno. U oblasti njegove svjetske moći u engleski narod je bio ubačen latinski element. Njemački govoreći narod ima nešto što ne dolazi iz prošlosti već je kao bljesak munje koji nagovještava budućnost. Slavenski element, s početkom u Rusiji, je budućnost, u stvari je prisutan jedino u svom budućem začetnom potencijalu ali Slaveni, koji su bili gurnuti naprijed, su avangarda, munja koja najavljuje ono što se priprema. Oni na neki način znače munju budućnosti srednjoeuropskog njemačkog svijeta, kao što latinski element znači sjene prošlosti zapadnog englesko govorećeg svijeta.

Međutim, ovaj njemački element sam, ne posjeduje instinktivnu osnovu za razvoj duše svijesti, već samo osnovu preko koje može biti podučen duši svijesti. Drugim riječima, dok je u britanskim oblastima instinktivna osnova za evoluciju duše svijesti prisutna, njemačka srednjoeuropska oblast mora biti podučena duši svijesti ako će je na bilo koji način učiniti aktivnom. To može postići jedino preko obrazovanja. Dakle, pošto je epoha duše svijesti u isto vrijeme i epoha intelektualnosti, Nijemac koji će na bilo koji način unutar sebe aktivirati dušu svijesti mora postati intelektualna osoba. Dakle, Nijemac je tražio svoj odnos s dušom svijesti primarno preko intelektualnosti, ne putem instinktivnog života. Stoga su zadaci njemačkog naroda dosegnuti samo od onih koji su na neki način uzeli u ruke vlastito samoobrazovanje. Osobe pukog instinkta su ostale nedirnute ovom unutarnjom aktivacijom duše svijesti i na neki su način zaostale.

Sličan je razlog zašto su Britanci od početka nadareni za politiku, dok su Nijemci nepolitički narod i nisu ni najmanje nadareni za politiku. Kada se stoga, poduhvate da nastave politički kurs, izlažu se velikom riziku, što će vam postati posebno jasno ako obratite pažnju na činjenicu da su Nijemci preuzeli zadatak uvođenja drugog elementa u svijet unutar intelektualne sfere. Britanski narodni karakter je moć. Njemački narodni karakter je pojavnost, izglednost, ako želite, oblikovanje misli, ono što na neki način nije od čvrste zemlje. U britanskom narodnom karakteru sve je od čvrste zemlje, ali samo prati intelektualnost Nijemaca. Možete ga usporediti s onim od Grka, osim što su Grci oblikovali pojavnost u skladu s njenom slikovitom prirodom dok su Nijemci oblikovali pojavnost posebno u skladu s njenom intelektualizirajućom prirodom. U konačnici, nema ničeg ljepšeg on onoga što je nastalo preko Goetheanizama, preko Novalisa, preko Schellinga, preko svih onih duhova koji su zbilja umjetnici misli. To Nijemce čini nepolitičkim narodom. Ako se očekuje da budu politički, nisu ravni osobi koja misli politički kroz njene instinkte.

Od tri stvari koje su uključene u Goetheovu bajku — moć, pojavu, znanje — ono što je dopalo Nijemcima u intelektualnoj epohi je oblikovanje intelektualnosti u sferi pojave. Ako

je ipak odlučan, da se drži politike, ulazi u rizik donošenja u sferu stvarnosti, onog što je predivno unutar formacije misli. To je pojava, na primjer, Treitschke-a. U stvarnosti, tada će se dogoditi da će nešto što je zaista predivno u pojavi, jer ne leži u granicama vlastitih mogućnosti, postati nešto što nije ispravno povezano s ljudskim bićem, nešto što može ostati puka izjava, ili na svijet mora ostaviti dojam neistinitosti. Velika opasnost, koja očito može biti prevladana, sastoji se u činjenici da Nijemac ne laže samo kada je uljudan, (aluzija na Fausta II, čin2) već može također lagati kada uvodi svoje najbolje talente na polju na kojem ne posjeduje urođene mogućnosti. Mora najprije razviti te mogućnosti u sebi, ali za to mora napraviti poseban napor.

Prije nekoliko godina sam rekao da je Englez nešto, a da Nijemac može samo postati nešto. To čini veliku teškoću u Njemačkoj kulturi. To je razlog zašto u kulturi Njemačke i Austrije istaknuto stoje samo pojedinci koji su stvar uzeli u svoje ruke, dok se mase ne zaokupljaju mislima, koje su svojstvene instinktima britanskog naroda, ali ih treba kontrolirati. Iz toga razloga populacija Srednje Europe pada pod dominaciju pohlepe za vladanjem kao što je ona od Habsburgovaca ili Hohenzollern-a — baš zbog njene nepolitičke prirode, i jer je Nijemac suočen s potpuno drugačijim potrebama ako želi izvršiti svoju misiju. On mora biti obrazovan za tu misiju. Mora na neki način biti dirnut od onog što je Goethe ukalupio u oblik svog Fausta, odnosno, procesom postajanja ljudskim bićem između rođenja i smrti.

To se manifestira, također, u prisutnosti Čuvara praga. Ako pojedinac ostaje unutar njemačkog narodnog karaktera, i tako dođe do Čuvara praga, on ne promatra, kao ona britanska društva o kojima sam govorio, zle sluge bolesti i smrti. Na ovaj način možete povući razliku ako pobliže obratite pažnju na ove stvari. On prvenstveno promatra kako su ahrimanske i luciferske snage, prva prodirući iz fizičkog svijeta a druga prodirući iz duhovnog svijeta, uključene u međusobni sukob. Vidi kako ta borba mora biti promatrana, pošto je zaista oscilirajuća borba i nikada nije moguće reći gdje će pasti pobjeda. Takva osoba u prisutnosti Čuvara praga postaje upoznata s time što čini pravu osnovu za sumnju, što je u svijetu prisutno kao stalno rasplamsana i neodlučena borba, što ga dovodi u stanje kolebanja ali u isto vrijeme podučava kako gledati na svijet sa najrazličitijih gledišta. To će biti posebna misija njemačkog naroda unatoč svoj mogućoj suprotnosti. Oni će se s te strane držati svjetske kulture, iako kao njemački narod. Preko njegovog posebnog karaktera kao naroda, određene stvari kojih ću se danas dotaći, na primjer, u oblasti znanja, mogu se razviti jedino kroz njemački narod.

Darvinizam se u svojoj materijalističkoj obojanosti pojavio iz britanskog naroda. To je potpuno ispravno načelo — to možete pročitati u mojoj knjizi, *Zagonetke filozofije*. To je potpuno točno načelo da su se organska stvorenja postepeno razvila od manje savršenih do savršenijih, čak i do čovjeka. Savršeno je izvedeno od nesavršenog. Ovo načelo je potpuno točno ako se promatra fizički svijet i u prisutnosti Čuvara praga nailazi na snage smrti i razaranja. Ali to možemo i drugačije izraziti; drugim riječima, možemo reći da je nesavršeno izvedeno iz savršenog. Pročitajte poglavlje koje se bavi Preuss-om u mojoj knjizi, *Zagonetke filozofije*. Možemo jednako dobro dokazati da je savršeno postojalo ranije i da nesavršeno nastaje kroz dekadenciju. Drugim riječima, da je čovjek postojao prvi i da druga carstva kasnije preko dekadencije vode porijeklo od njega. To je jednako točno.

Situacija u kojoj se misleća osoba nađe u trenutku kada mora reći da je jedna stvar točna i da je druga stvar također točna — prepoznati tu situaciju u njenom cjelokupnom karakteru dano je samo njemačkim narodima iz razloga njihova narodnog karaktera. To uopće nije shvaćeno bilo gdje drugdje u svijetu. U svijetu uopće nije shvaćeno da se ljudi mogu dugo vremena svađati nad ovim pitanjem, jedan držeći da su savršena bića izvedena od nesavršenih, kao Darwin, a drugi držeći, kao Schelling, da su nesavršena bića izvedena od savršenih. Obojica su u pravu, ali sa različitog gledišta. Ako gledamo na duhovni proces, nesavršeno je izvedeno iz savršenog; ako gledamo na fizički, savršeno je izvedeno iz nesavršenog.

Cijeli svijet je treniran da se može držati jednostranih istina. Njemački narod je tragično osuđen da sebe zapanjuje, tako poričući vlastite mogućnosti, kada se zadržava u prisutnosti jednostrane istine. Ako bi razvili vlastite mogućnosti, svugdje bi im postalo jasno, pod uvjetom da urone u određene dubine, da bez obzira kakva izjava je dana u vezi univerzalnih odnosa, i suprotno je također točno. Zapravo je jedino gledajući te dvije stvari zajedno moguće vidjeti stvarnost. U prisutnosti Čuvara praga učimo to uistinu prepoznati kada promatramo borbu između onih duhova koji nam se iz fizičkog svijeta pridružuju cijelim putem do Čuvara praga i onih koji jurišaju protiv njih iz drugog svijeta, iz nadčulnog svijeta. Ovi su previđeni od onih društava o kojima sam govorio.

Opet, situacija je različita u slučaju slavenski govorećih naroda. Ali već sam rekao da su zapadni Slaveni na neki način injektirani u njemački govoreću srednjoeuropsku populaciju. Baš kao što je latinski element sjena prošlosti, tako su i injektirani Zapadni Slaveni, s kojima je njemački govoreća populacija prema Istoku dovedena u kontakt, munja koja ukazuje na ono što će u budućnosti doći od slavenskih naroda. Iz tog razloga, oni manifestiraju na upravo suprotan način ono što latinska populacija među Englezima pokazuje na njen način. Zapadni Slaveni su u epohi duše svijesti također organizirani za intelektualizam, ali oni ga transformiraju u misticizam. Nijemci su apolitični; Zapadni Slaveni su također apolitični, ali oni teže prema dovođenju duhovnog svijeta dolje u fizički svijet. To čine čak i u sadašnjem životu. Na taj način imaju osobinu upravo suprotnu onoj od, na primjer, Francuza ili Talijana. Talijani i Francuzi su, u njihovim politikama, zavisni od stupnja u kojem zadovoljavaju ostale. Politika Engleske je prihvaćena kao nešto van rasprave bilo da ugađa ili ne ugađa. Politika Francuske zavisi od stupnja u kojem francuski narod zadovoljava druge ljude. Učinak onog što su postigli bio je od toga zavisan. U određena vremena uvelike su zadovoljavali. U slučaju Zapadnih Slavena to je drugačije. Njihova politika zavisi od načina na koji njihova duhovna priroda djeluje antipatično na njemački govoreću populaciju. Oni su zavisni od stupnja u kojem ne udovoljavaju. Ako proučavate sudbinu Čeha, Poljaka, Slovenaca, Srba, Zapadnih Slavena, naći ćete da je to ostvareno od stupnja u kojem su antipatični i ne udovoljavaju srednjoeuropskoj populaciji. Odnos Francuza ili Talijana je zavisan od toga kako udovoljavaju; odnos Poljaka, Slovenaca, Čeha i Srba je zavisan od načina na koji ne udovoljavaju. Ako proučavate povijest naći ćete taj princip potvrđen na predivan način jer je jedno povezano s prošlošću a drugo s budućnošću.

Situacija je krajnje različita u slučaju slavenskog naroda Istoka. Oni imaju klicu budućnosti. Tamo je situacija takva da je klijajuća duhovnost osnovna karakteristika,

najdublja priroda slavenske populacije. Za razliku od velike mase germanske populacije koja uvijek izaziva njene pojedince da budu istaknuti među njoj, ruski narod je zavisn od pojedinca koji izvan narodnog karaktera prima otkrivenje koje treba biti primljeno od naroda. Ruska narodna kultura će dugo vremena nastaviti biti kultura otkrivenja, čak i u osvit šeste post-atlantske epohe. Rus je u većoj mjeri od bilo koje druge osobe zavisn od vidovnjaka, ali je također i receptivan na ono što mu vidovnjak donosi.

Engleski govoreći narod jednostavno je kroz njihovu politiku vođen do onoga za što je prirodno obdaren. Njemački govoreći narod je svojom politikom doveden do nečega što se zaista ne odnosi na njih, nešto s čime su lako vođeni u tamni kanal, u neistinu, posebno kada se predaju svojim instinktima. Međutim, to se nikada ne događa, onim osobama s odgovarajućim samoobrazovanjem koje teže prema intelektualnosti. One stvarno predstavljaju njemački narod. Ostali jednostavno nisu stigli do onoga što čini pravu prirodu njemačkog naroda i žive ispod tog nivoa. To je još točnije za ruski narod. Ruski narod nije samo nepolitički kao Nijemci već anti-politički. Iz tog razloga će britanska politika biti koristoljubiva; Njemačka politika će pupati u sanjalački idealizam, koji može ništa ne imati sa stvarnošću. Ovdje ne govorim u moralnom smislu ali ovaj sanjalački idealizam je povezan sa svime neistinitim i teoretskim, a sve što dolazi iz teoretiziranja je neistinito. Ruska politika mora biti krajnje neistinita, pošto je strani element i ne pripada ruskom karakteru. Kada Rus želi postati političan na osnovu svog karaktera, vjerojatnije je da će postati bolestan. Među ruskim narodom postati „političan” znači postati „bolestan”. To znači primanje destruktivnih snaga u sebe. Rus je anti-političan, ne samo apolitičan. On može biti savladan od takvih političara kao što su oni koji su bili u uredu na početku ove ratne katastrofe, ali takvi ne rade kao Rusi. Rade kao nešto potpuno različito. Rus, međutim, postaje bolestan kada se očekuje da postane političan, jer on nema ništa s politikom ako stoji unutar njegova narodnog karaktera. On ima veze s nečim drugim. On ima veze s onim što čini treći element u smislu Goetheove bajke, odnosno, s znanjem i mudrošću koja će osvanuti na čovječanstvo tijekom šeste post-atlantske epohe.

Tako je dakle raspodijeljena trostruka kombinacija: moć, pojavnost, znanje — Zapad, Sredina, Istok. To treba uzeti u obzir. Pošto ruska priroda postaje bolesna u vezi s politikom, čak i takva politika kao što je ona od boljševizma od Rusa se može najprije očekivati u krajnjoj formi, u najradikalnijoj formi, jer bi bilo moguće jednako dobro cijepiti Ruse s nečim drugim. Ruska priroda nije samo apolitična, već anti-politična.

Ove stvari postaju očite u prisutnosti Čuvara praga. Ono što Rus primarno opaža u prisutnosti Čuvara praga, ako ostane unutar ruske prirode kao okultist, duhovi su koji jure prema njemu s druge strane, duhovi koji jure iznutra iz nadčulnog. On ne vidi duhove koji ga prate, niti vidi borbu između njih. On prije svega vidi duhove koji dolaze preko s druge strane, koji su na neki način puni svjetla. On ne vidi smrt. On ne vidi propadanje. On vidi ono što, u svojoj uzvišenosti, nadvladava ljudsko biće, takoreći. To ga najviše od svega dovodi u opasnost da bude još ponizniji i da padne na koljena u prisutnosti uzvišenosti. Biti zaslijepljen od onog što dolazi preko opasnost je u prisutnosti Čuvara praga za Ruse koji ostaju okultisti među svojim vlastitim narodom.

Ovakve stvari apsolutno treba uzeti u obzir ako ćemo vidjeti aktualne stvarnosti. Stvari su zapravo takve u svijetu, stvari zapravo rade na taj način. Apstrakcije nisu dovoljne. Čovječanstvo nikad nije uspjelo pomoću apstrakcija. U ranijim periodima vremena čovječanstvo je posjedovalo instinkte, ali u slučaju engleski govoreće populacije samo jedan instinkt postoji u produhovljenom obliku a to je instinkt da se razvije duša svijesti. Sve ostalo mora biti svjesno stečeno. Ovo je karakteristična stvar za svijet, da ove stvari moraju biti postignute svjesno. Bez znanja o silama koje rade u čovječanstvu o kojima smo danas govorili, nije moguće ni promisliti da smo u stanju bilo što određeno reći o socijalnom elementu. Ako osoba govori o socijalnoj reformi bez da poznaje objekt na koji će biti primijenjena, govori kao slijepi čovjek o bojama.

To je ono što ponovno daje priliku za upozorenje da je zapravo došlo vrijeme kada ljudsko biće mora ozbiljno prihvatiti dužnost učenja kroz život a ne prihvatiti ga kao igru koju treba odigrati. Pomoću onih stvari koje razvijamo iz naših naslijeđenih mogućnosti, dolazimo u našim životima kao do dvadeset sedme godine. U budućnosti će broj godina biti stalno manji. To znate na osnovu ranijih diskusija. Mi trebamo nešto što nas održava kroz život kao ljudska bića koja su u procesu postajanja a ne kao ljudska bića koja su završena i potpuna. Na osnovu ovih stvari, ljudi će steći uvid u mnogo toga što nosi socijalno pitanje. Ispraviti će mnogo od toga što danas posjeduju u obliku iluzornih ideja i, zaista, mnogo toga treba biti ispravljeno. Moglo bi se reći da se zadatak koji leži pred ljudima može nazvati teškim, ali može se savladati. Samo uzmite na trenutak u obzir činjenicu da vi u stvari sjedite ovdje, i znate ove stvari. Ali nemojte se na račun toga smatrati posebno odabranim. Radije razmislite o činjenici da će vani u svijetu biti mnogi drugi koji će moći razumjeti iste stvari. Nikako nije nemoguće da ovi ideali uđu u ljudski život. Drugim riječima, prepreka je samo nešto umjetno postavljeno. Sigurno, ova umjetno podignuta prepreka je nešto strašno, ali mora biti svladana iz razloga jer spas ne može doći ni na koji drugi način. Neka svatko kod sebe napravi što je moguće više prema svladavanju teškoća na ovom polju.

Postoji mnogo toga što treba učiniti za čovječanstvo ako samo dopustimo da nas ozbiljnost našeg zadatka potpuno ispuni. Najprije, potrebno je ostvariti uvid u stvarnost; ne živjeti život u tupoj pospanosti, niti dopustiti čovječanstvu da živi život u tupoj pospanosti. Dok se danas upoznajemo s pojedincima opažamo kako su malo skloni da stvarno idu dublje u ovakve stvari. Zasićeno smo doživjeli zadnje četiri ili četiri i pol godine! Zaista je opetovano moguće imati dobronamjerne, čak prilično obrazovane, osobe koje pristupaju sa svakakvim programima za budućnost — i kakvi programi za budućnost postoje u svijetu! Ljudi promišljaju svakakve stvari. Od samog početka, međutim, te stvari nisu proračunate da čovječanstvu donesu iscjeljenje, već prije ništa ili prokletstvo — ništa ako ih nitko ne prihvati ili prokletstvo ako ljudi uđu u njih. Nužno je riješiti samo jednu stvar a to je jednostavno upoznati se sa stvarnošću. Tada se neće pretpostavljati da se može ostvariti unija ili napraviti ovo ili ono. Ali ljudi će se smatrati dužnima razmišljati u skladu sa ovom stvarnošću što god da je to što misle da je stvarno. Ako bi samo unutar našeg Pokreta, barem, dobar broj osoba stvarno nastojao na pravi način prožeti njihov duševni život s onim impulsima na koje smo ovdje skrenuli vašu pozornost! Ako bi samo okrenuli svoju pažnju od apstraktnih fantastičnih ideala za ljudskom srećom, umjesto toga

proučavali stvarne zadatke i impulse našeg vlastitog vremena, i u skladu s tim odredili svoje ponašanje, nešto bi zaista bilo postignuto.

Sada, želio bih još jednom sa posebnog gledišta danas vam pokazati kako socijalno pitanje treba biti proučavano. Osoba ne može jednostavno reći, „Pošto sam ljudsko biće poznajem matematiku, i mogu, prema tome, graditi veliki željeznički most”. Ona zna da prvo mora steći znanje matematike, mehanike, dinamike. Tako osoba mora učiti zakone bića čovjeka ako želi imati pravi socijalni sud čak i o najjednostavnijim stvarima. Ljudi jednostavno nisu identični u njihovim prirodama preko cijele Zemlje kao što Trocki zamišlja, ali se najviše razlikuju kao skupine kada pripadaju jednom narodu, ili su zapravo individualnosti. S jedne strane, moramo naučiti karakteristike skupina — na primjer, prema jezicima, kao što smo stvari danas razmatrali. S druge strane, moramo steći ono na što vam je jučer skrenuta pažnja a to je direktno razumijevanje jednog ljudskog pojedinca od drugog. To je povezano sa svime što bi u nama trebalo živjeti u formi socijalne prosudbe i socijalnog osjećaja. Drugim riječima, još jednom sam vas želio upoznati više s jednog određenog stajališta s onim što može usmjeriti do socijalne prosudbe i do socijalnog osjećaja. Želio sam vam skrenuti pažnju na duboku ozbiljnost onog što se zove „socijalno pitanje”.